

Ref

TELUB affären

Granskning verkställd av Telubutredningen

SOU

1981:48

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2013

National Library
of Sweden

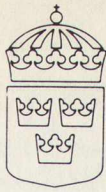
Ref

TELUB affären

Granskning verkställd av Telubutredningen

SOU

1981:48

Statens offentliga utredningar

1981:48

Justitiedepartementet

Telubaffären

Granskning verkställd av
Telubutredningen

Betänkande av Telubutredningen

Stockholm 1981

Omslag Jan Bohman
Jernström Offsettryck AB

ISBN 91-38-06352-2
ISSN 0375-250X

Minab, Surte 1981

Till statsrådet och chefen för justitiedepartementet

Genom beslut den 26 februari 1981 förordnade regeringen om en särskild undersökning av den s. k. Telubaffären och uppdrog åt f. d. regeringsrådet Carl Åbjörnsson att verkställa denna.

Att såsom experter biträda undersökningen förordnade chefen för justitiedepartementet den 13 mars 1981 f. d. regeringsrådet Frank Öhman och den 20 mars 1981 hovrättsassessorn Ulf Widebäck.

Till sekreterare åt undersökningen förordnades den 13 mars 1981 hovrättsassessorn Göran Persson.

Undersökningen har antagit namnet Telubutredningen.

Genom beslut den 26 mars 1981 bemyndigade regeringen chefen för justitiedepartementet att tillkalla en referensgrupp bestående av företrädare för de i konstitutionsutskottet representerade riksdagspartierna med uppdrag att fortlöpande hålla sig underrättad om den bedrivna granskningen.

Till ledamöter i referensgruppen förordnade departementschefen den 30 mars 1981 ledamöterna av riksdagen Anders Björck, Torkel Lindahl, Sven-Erik Nordin och Olle Svensson.

Utredningen får härmed redovisa resultatet av sin granskning och överlämna betänkandet Telubaffären.

Utredningen har härmed slutfört sitt uppdrag.

Stockholm i augusti 1981

Carl Åbjörnsson

/ Göran Persson

Innehåll

<i>Förkortningar</i>	7
I Utredningsuppdraget	9
1 Direktiven	9
2 Utredningsarbetet	11
II Inledande information	13
3 Företaget Telub AB	13
4 Telubs avtal med den libyska staten	15
5 1974 års samarbetsavtal med Libyen	17
6 Regler för krigsmaterielexport m. m.	19
7 Riksdagens granskning av Telubaffären	23
III Utredningens granskning	25
8 Inledningsskedet	26
9 Kontraktsskedet	35
10 Tiden efter avtalets ingående	43
IV Några sammanfattande och avslutande synpunkter	53
V Bilagor	61
1 Muntlig redogörelse lämnad av Benkt Dahlberg	61
2 Muntlig redogörelse lämnad av Carl-Johan Groth	67
3 Muntlig redogörelse lämnad av Knut Thyberg	71
4 Muntlig redogörelse lämnad av Pär Kettis	75
5 Muntlig redogörelse lämnad av Leif Leifland	77
6 Muntlig redogörelse lämnad av Karin Söder	83
7 Muntlig redogörelse lämnad av Gunnar Nordbeck	85
8 Muntlig redogörelse lämnad av Eric Krönmark	89
9 Muntlig redogörelse lämnad av Johan Nordenfalk	93

10	Muntlig redogörelse lämnad av Curt Wiik	95
11	Muntlig redogörelse lämnad av Gunnar Petri	97
12	Muntlig redogörelse lämnad av Hadar Cars	99
13	Muntlig redogörelse lämnad av Erik Huss	103
14	Muntlig redogörelse lämnad av Eric Malmberg	105
15	Muntlig redogörelse lämnad av Jörgen Holgersson	113
16	Muntlig redogörelse lämnad av Sven Norberg	117
17	Muntlig redogörelse lämnad av Sven-Olof Olin	121
18	Muntlig redogörelse lämnad av Staffan Burenstam Linder	125
19	Uppteckning av telefonsamtal med Stig Elvemar	129
20	Avskrift av promemoria 1977-12-09	131
21	Avskrift av brev 1978-01-11	133

22	135
23	137
24	139
25	141
26	143
27	145
28	147
29	149
30	151
31	153
32	155
33	157
34	159
35	161
36	163
37	165
38	167
39	169
40	171
41	173
42	175
43	177
44	179
45	181
46	183
47	185
48	187
49	189
50	191
51	193
52	195
53	197
54	199
55	201
56	203
57	205
58	207
59	209
60	211
61	213
62	215
63	217
64	219
65	221
66	223
67	225
68	227
69	229
70	231
71	233
72	235
73	237
74	239
75	241
76	243
77	245
78	247
79	249
80	251
81	253
82	255
83	257
84	259
85	261
86	263
87	265
88	267
89	269
90	271
91	273
92	275
93	277
94	279
95	281
96	283
97	285
98	287
99	289
100	291

Förkortningar

CH	Chefen för handelsdepartementet
FN	Förenta nationerna
FFV	Förenade fabriksverken
Fö	Försvarsdepartementet
H	Handelsdepartementet
KMI	Krigsmaterielinspektören
KU	Konstitutionsutskottet
rskr	Riksdagens skrivelse
SOU	Statens offentliga utredningar
UD	Utrikesdepartementet
UHD	För utrikes- och handelsdepartementet gemensam enhet

I Utredningsuppdraget

1 Direktiven

I beslut den 26 februari 1981 anförde regeringen följande:

Telub Aktiebolag är ett helägt dotterföretag till FFV Företagen Aktiebolag som i sin tur ägs av staten genom förenade fabriksverken. Telubs huvudkontor är förlagt till Växjö, men företaget har verksamhet också på andra håll i landet. Verksamheten omfattar bl. a. underhåll av materiel, tekniska utredningar och utbildningsprogram för den svenska försvarsmaktens räkning.

I mars 1979 ingick Telub ett avtal med libyska staten om att under fyra år utbilda ett antal libyska medborgare i tekniska ämnen.

Frågan om regeringens och enskilda statsråds befattning med utbildningsärendet togs upp i konstitutionsutskottets granskningsbetänkande vid 1979/80 års riksmöte. Av betänkandet framgår bl. a. att Telubs dåvarande verkställande direktör vid skilda tillfällen under åren 1977 och 1978 tagit kontakt med olika departement om den planerade utbildningen samt därvid uppgivit att utbildningen skulle ta sikte på kompetens för inträde på teknisk högskola och inte skulle vara inriktad på krigsmateriel. Vidare redovisas i betänkandet uttalanden i ärendet från nuvarande och förutvarande ledamöter av regeringen. Konstitutionsutskottets majoritet fann inte den verkställda granskningen föranleda något särskilt uttalande från utskottets sida. Riksdagen följde utskottet (KU 1979/80:50, 52, rskr 1979/80:321).

Uppgifterna från Telub att utbildningen inte skulle vara inriktad på krigsmateriel har förts fram i skilda sammanhang, bl. a. i riksdagen (prot. 1979/80:68 s. 33–36 och 111 s. 3–9).

Vid en genomgång den 31 januari 1981 har Telubs ledning informerat företrädare för regeringen och regeringskansliet om att de tidigare uppgifterna att utbildningen inte innehöll några militärtekniska inslag var felaktiga. Av informationen framgår att det vid sidan av de tidigare företedda utbildningsplanerna har funnits kursplaner och åtaganden mot den libyske uppdragsgivaren som inte förut har varit kända.

Telub har tagit upp diskussioner med beställaren om att den militärtekniska delen av utbildningen skall utgå. Efter begäran från företagets styrelse har regeringen i beslut den 12 februari 1981 uppdragit åt krigsmaterielinspektören att följa utbildningen av libyska medborgare vid Telub.

Med hänsyn till vad som numera har framkommit bör frågans tidigare behandling inom regeringen och regeringskansliet granskas närmare. Granskningen bör särskilt inriktas på att försöka få klarlagt vad som vid olika tidpunkter var känt om innehållet i det med libyska staten träffade avtalet. Regeringen uppdrar åt f. d. regeringsrådet Carl Åbjörnsson att verkställa en sådan granskning. Denna bör ske genom att upplysningar inhämtas från personer inom regeringskansliet och genom att tillgängligt material genomgås. Även upplysningar från personer utanför regeringskansliet bör i möjligaste mån inhämtas. Resultatet av granskningen redovisas till chefen för justitiedepartementet.

2 Utredningsarbetet

Utredningen inledde sitt egentliga arbete genom att informera sig om det faktiska innehållet i det avtal som Telub slutit med sin libyske motpart. Detta skedde vid ett besök den 19 mars 1981 på förenade fabriksverken (FFV) i Eskilstuna, där den nya Telubledningen, generaldirektören, tillika styrelseordförande i Telub AB, Olof Lund och dåvarande t. f. verkställande direktören i Telub AB Lennart Hednert samt chefsjuristen vid FFV Hans Ramshorn och säkerhetschefen vid Telub AB Kennerth Karlsson redogjorde för avtalet och för den till avtalet hörande utbildningsplanen. Vid detta tillfälle genomgicks också protokoll från sammanträden med styrelsen för Telub AB för tiden januari 1978-januari 1981.

Under sitt arbete har utredningen vid besök i utrikesdepartementet, handelsdepartementet och försvarsdepartementet gått igenom vad som uppgivits vara samtliga handlingar i ärendet i resp. departement. I handelsdepartementet har även handlingarna hos KMI gått igenom.

Vidare har utredningen inhämtat muntliga redogörelser i ärendet från följande personer: f. d. verkställande direktören i Telub AB, generalmajoren Benkt Dahlberg (bilaga 1), tidigare chefen för enhet II vid utrikesdepartementets politiska avdelning, ambassadören Carl-Johan Groth (bilaga 2), tidigare chefen för utrikesdepartementets politiska avdelning, ambassadören Knut Thyberg (bilaga 3), chefen för enhet IV vid utrikesdepartementets politiska avdelning Pär Kettis (bilaga 4), kabinetssekreteraren Leif Leifland (bilaga 5), utrikesministern i regeringen Fälldin I, statsrådet Karin Söder (bilaga 6), statssekreteraren i försvarsdepartementet under regeringen Fälldin I, generaldirektören Gunnar Nordbeck (bilaga 7), försvarsministern i regeringarna Fälldin I och II, f. d. statsrådet Eric Krönmark (bilaga 8), statssekreteraren i handelsdepartementet under regeringen Fälldin I, ambassadören Johan Nordenfalk (bilaga 9), departementsrådet Curt Wiik (bilaga 10), statssekreteraren i försvarsdepartementet under regeringen Ullsten, överdirektören Gunnar Petri (bilaga 11), handelsministern i regeringen Ullsten, f. d. statsrådet Hadar Cars (bilaga 12), industriministern i regeringen Ullsten, f. d. statsrådet Erik Huss (bilaga 13), f. d. generaldirektören i FFV, tillika tidigare styrelseordföranden i Telub AB, Eric Malmberg (bilaga 14), departementsrådet Jörgen Holgersson (bilaga 15), expeditionschefen/rättschefen Sven Norberg (bilaga 16), f. d. krigsmaterielinspektören, generaldirektören Sven-Olof Olin (bilaga 17) och handelsministern i regeringarna Fälldin I och II, f. d. statsrådet Staffan Burenstam Linder (bilaga 18). Dessutom har utredningen per telefon inhämtat en redogörelse från dåvarande förste ambassadsekreteraren vid

Sveriges ambassad i Tripoli Stig Elvemar (bilaga 19). En utskrift av denna redogörelse har tillställts ambassadören i Tripoli Bengt Holmquist, som i allt väsentligt har vitsordat Elvemars uppgifter.

Utredningen har också tagit del av den granskning av Telubärendet som två år i rad har verkställts av konstitutionsutskottet och som har redovisats i utskottets granskningsbetänkanden KU 1979/80:50 och KU 1980/81:25.

Ledamöterna i referensgruppen har hållits underrättade om utredningens arbete genom att utskrifter av de muntliga redogörelser som har lämnats inför utredningen fortlöpande har tillställts dem. Vidare har ledamöterna i referensgruppen beretts tillfälle att taga del av de handlingar som utredningen har införskaffat från andra myndigheter.

II Inledande information

3 Företaget Telub AB

Telub tillskapades år 1963 men verksamheten kom i gång på allvar först 1965. En utredning hade bedömt att efterfrågan på militära materielunderhållsresurser skulle öka. Det ansågs lämpligt att tillskapa ett särskilt aktiebolag för materielunderhållet. Telub ägdes till en början av staten (FFV) med 51 % och de försvarsorienterade elektronikföretagen Philips, LME, Siemens, AGA, DECCA, SRA, Saab och Standard Radio med 49 %. År 1976 löste staten ut de privata elektronikföretagen.

Telub AB, som har sitt huvudsäte i Växjö, är ett av FFV Företagen AB helägt dotterbolag. Statens aktier i FFV Företagen AB förvaltas av det affärsdrivande verket förenade fabriksverken (FFV). I verkets uppgifter att förvalta aktierna i FFV Företagen AB ingår alla de uppgifter som normalt ankommer på en aktieägare, t. ex. att utse den som skall representera ägaren vid bolagsstämman och ge vederbörande eventuella instruktioner. Gentemot Telub AB fyller FFV Företagen AB motsvarande ägarfunktion.

FFV hör till industridepartementets ansvarsområde. Inom regeringen ansvarar således industriministern för FFV med underlydande företag.

Till utgången av år 1980 var generaldirektören i FFV Eric Malmberg ordförande i styrelsen i Telub AB och Benkt Dahlberg verkställande direktör.

Dahlberg har tidigare varit aktiv officer inom kustartilleriet och har generalmajors grad. Han har under flera år tjänstgjort i försvarsdepartementet (1962–69). Det har uppgivits att han där bl. a. verksamt deltog i arbetet som ledde fram till bildandet av Telub AB. Under åren 1969–70 var han chef för marinmaterieförvaltningen, FMV, och från år 1970 VD i Telub AB.

Telubkoncernen hade år 1978 1 500 anställda varav knappt 1 000 i Växjö. Huvuddelen av de anställda är ingenjörer eller andra tjänstemän. Faktureringsvärdet låg år 1978 på 254 milj. kr, varav 111 milj. (44 %) avsåg leveranser eller tjänster för svenska försvaret. Exporten utgjorde 29 %. Återstoden avsåg den civila svenska marknaden. Under år 1978 blev vågföretaget Stathmos en integrerad del av Telub.

Telub är organiserat på fem divisioner, nämligen

- a) underhållsdivisionen, som huvudsakligen sysslar med modifieringar och verkstadsunderhåll av materiel för det svenska försvaret (radioutrustning, optisk materiel, radar, robotsystem) men även gör satsningar på den civila marknaden för underhåll av kvalificerad elektronik,

- b) divisionen Teknikkonsult, som genomför kvalificerade tekniska utredningar och utbildningsprogram inom områdena telekommunikation, datateknik och allmän elektronik, och i första hand är inriktad på svenska försvaret ehuru en marknadsbreddning mot den civila sektorn har inletts,
- c) divisionen Teknikinformation, som likaså är inriktad både på den civila och militära sektorn (har bl. a. utarbetat ett informationspaket som riktar sig till användare av teletekniska och elektroniska utrustningar och system vid Landvetters flygplats),
- d) servicedivisionen, som utför regionalt materielunderhåll med inriktning på kvalificerad elektronik och bl. a. har dataterminaler och minidatorer på sitt program, samt
- e) systemdivisionen, som producerar vågar och vägningssystem.

Telub har inte sökt och innehar följaktligen inte heller tillstånd att tillverka krigsmateriel enligt lagen (1935:395) om kontroll över tillverkning av krigsmateriel. Telub står därför inte under tillsyn av krigsmaterielinspektören inom handelsdepartementet.

Telub har enligt uppgift från krigsmaterielinspektionen aldrig ansökt om något tillstånd att få utföra krigsmateriel jämlikt förordningen (1949:614) angående förbud mot utförelse från riket av krigsmateriel. Den varuexport Telub redovisar avser således enbart civila produkter. Telubs exportaktiviteter har alltså inte heller gett krigsmaterielinspektionen anledning att följa företagets verksamhet.

Från och med den 1 januari 1981 har Telub fått en ny ledning. Malmberg, som har gått i pension, har ersatts av den nye generaldirektören i FFV Olof Lund som ordförande i styrelsen. Vidare inträdde direktören Lennart Hednert som t. f. verkställande direktör i Benkt Dahlbergs ställe. Sedan den 1 april 1981 är Kent Sjöo verkställande direktör i Telub AB.

De nu lämnade uppgifterna om Telub har i huvudsak hämtats från en inom handelsdepartementet upprättad promemoria.

4 Telubs avtal med den libyska staten

Den 17 mars 1979 tecknade Telub AB ett kontrakt med The Military Procurement of the Libyan Arab Armed Forces avseende utbildning av 96 libyska ungdomar samt två senior leaders.

Det skall inledningsvis nämnas att kontraktet innehåller en klausul som stadgar att kontraktet skall behandlas som ett "top secret document", dvs. vara sekretessbelagt, vilket innebär att endast sådant som ändå öppet kan iakttas får offentliggöras. Detta innebär att det närmare innehållet av kontraktet och den till kontraktet hörande utbildningsplanen inte har kunnat offentliggöras och ej heller kan publiceras här. De här redovisade uppgifterna om innehållet i avtalet har lämnats till utredningen vid utredningens besök på FFV i Eskilstuna och erhållits från promemorior upprättade vid Telub AB.

Utbildningen är uppdelad på fem utbildningslinjer, fyra tekniska och en administrativ. De tekniska utbildningslinjerna omfattar datateknik, radarteknik, styr- och reglerteknik samt telekommunikation. Utbildningen på de tekniska linjerna är enligt kontraktet fyraårig medan den administrativa linjen är treårig.

Målet för utbildningen på de tekniska linjerna är att eleverna efter genomgången utbildning skall ha uppnått svensk gymnasieingenjörskompetens i ämnena matematik, fysik, el-lära, elektronik, telekommunikation, styr- och reglerteknik och engelska.

Härutöver skall eleverna genom praktiska övningar ges tillfälle att handha dator-, telekommunikations-, radar-, styr- och reglerutrustningar för att härigenom få en förståelse för problem förknippade med installation, drift och underhåll av sådana utrustningar.

Målet med den administrativa linjen är att eleverna skall kunna medverka vid upphandling av tekniskt komplicerad utrustning.

Utbildningen omfattar under det första året först och främst intensivundervisning i engelska. Vidare omfattar utbildningen detta första år matematik, fysik, grundläggande utbildning i dataprogrammering samt introduktionskurser i styr- och reglerteknik, radarteknik och telekommunikationsteknik samt administration.

Under det andra året ges fortsatt utbildning i engelska, dataprogrammering, matematik, fysik och elektronik samt vissa administrativa ämnen.

De tekniska utbildningslinjerna är differentierade under det tredje och det fjärde utbildningsåret. Utbildningen under det tredje året är apparatnärlig

och avser att ge eleverna praktisk erfarenhet av sådan utrustning som förekommer inom respektive teknikområde. Utbildningen under det fjärde året skall komplettera den apparatinriktade utbildningen med systemmässiga aspekter. Betoningen ligger på installation, drift och underhåll.

Kring årsskiftet 1980/81 tillkännagavs det från Telubledningen att det vid sidan av de utbildningsplaner som hittills hade företetts finns kursplaner och åtaganden gentemot den libyske uppdragsgivaren som tidigare inte hade varit kända.

Detta innebär att utbildningen, enligt kontraktet, under ett slutskede innehåller militära tillämpningsövningar och annan utbildning med militärtekniska inslag. Denna del av utbildningen torde förutsätta tillgång till ren militär materiel.

Det skall slutligen tilläggas att regeringen på diplomatisk väg har meddelat den libyska regeringen att den del av utbildningen som skulle ha haft en militärteknisk inriktning inte kan genomföras. Telub har också inlett överläggningar med sin libyske motpart härom.

5 1974 års samarbetsavtal med Libyen

I debatten kring Telubaffären har det i olika sammanhang hänvisats till det avtal som 1974 träffades mellan Sverige och Libyen angående utvidgat ekonomiskt och industriellt samarbete. Utredningen anser sig därför böra i korthet något redogöra för detta avtal och dess tillkomst. Uppgifterna härom har i huvudsak hämtats från ett den 6 mars 1974 utfärdat pressmeddelande och från en inom UD den 4 april 1974 upprättad rapport.

I början av mars 1974 avlade på libyskt initiativ en libysk delegation ett officiellt besök i Sverige. Angående förspelet till detta besök kan nämnas att det hade kommit till utrikesdepartementets kännedom att Libyens premiärminister Abdessalam Jalloud någon gång under våren 1974 avsåg att göra en "Europaturné" och därvid bl. a. besöka Sverige. Av en rapport till UD från dåvarande sändebudet i Libyen Marc Giron den 16 januari 1974 framgår det att Giron den dagen vid ett samtal med företrädare för det libyska utrikesministeriet på den svenske statsministerns vägnar framförde att premiärminister Jalloud och hans delegation var välkomna till Sverige och att man från svensk sida hyste ett positivt intresse för diskussioner om ett ökat ekonomiskt och teknologiskt samarbete med Libyen. Emellertid hade man från libysk sida även framfört önskemål om diskussioner angående samarbete beträffande den militära sektorn och leveranser av krigsmateriel. Giron framhöll att det på den punkten inte var möjligt att tillmötesgå de libyska önskemålen.

Premiärminister Jallouds besök i Sverige ägde sedan rum den 4-6 mars 1974.

Besöket resulterade i ett överenskommet protokoll angående möjligheterna till utvidgat ekonomiskt och industriellt samarbete mellan Libyska Arabrepubliken och Sverige.

Enligt detta protokoll hade man bl. a. under överläggningarna mellan de båda ländernas delegationer överenskommit att stärka och utveckla ekonomiskt och industriellt samarbete, vars förutsättningar föreföll vara speciellt gynnsamma på följande områden: jordbruk, infrastruktur såsom byggande av bl. a. bostäder och sjukhus, olika områden inom industrin såsom bl. a. petrokemisk industri, elektrisk utrustning och kärnenergi, yrkesutbildning, mineralprospektering och gruvmaterial, konsulttjänster samt knowhow och experter. För genomförande av detta skulle de två parterna uppmuntra sina respektive organisationer och företag att träffa de nödvändiga överenskommelserna.

Det överenskoms slutligen att en svensk-libysk arbetsgrupp skulle upprättas med syfte att ytterligare utarbeta förslag till samarbete inom de områden som

nämndes i protokollet ävensom inom andra områden.

I enlighet med vad som sålunda överenskoms tillsattes också en arbetsgrupp, den s. k. svensk-libyska blandade kommissionen. Denna kommission har därefter sammanträtt årligen. Den svenska delegationen leds sedan slutet av 1979 av handelsministern.

Allmänt kan sägas att handelsutbytet med Libyen har ökat under senare år. Exportvärdet ökade t. ex. åren 1978 och 1979 från 200 milj. kr till närmare 300 milj. kr. Viktiga exportvarugrupper är fordon, telekommunikation, trä och pappersvaror. Importen från Libyen domineras av oljeprodukter.

Det skall slutligen nämnas att något samarbete vad gäller kärnkraftsteknologi inte har förekommit med Libyen. Ej heller har det under i vart fall de senaste 20 åren förekommit någon export av krigsmateriel till Libyen och det gjordes också klart för libyerna vid besöket här 1974 att någon vapenexport till Libyen inte kunde komma i fråga.

6 Regler för krigsmaterielexport m. m.

I den debatt som har förts kring Telubaffären har man ofta hänvisat till de regler som gäller för export av krigsmateriel. Utbildning som Telub åtagit sig att meddela libyerna i Växjö omfattas inte av dessa regler. Men utredningen anser att det likväl finns skäl att här något beröra de regler som gäller för krigsmaterielexport.

I Sverige råder alltsedan första världskriget förbud mot export av krigsmateriel utan särskilt tillstånd. De nu gällande bestämmelserna härom finns i kungörelsen (1949:614) angående förbud mot utförsel från riket av krigsmateriel (omtryckt 1972:202, ändrad senast 1978:626), den s. k. utförselkungörelsen. Kungörelsen har ändrats vid flera tillfällen varvid den till kungörelsen fogade förteckningen över vad som är att anse som krigsmateriel främst har berörts.

Huvudbestämmelsen i kungörelsen innebär alltså förbud mot att exportera krigsmateriel. Undantag från denna bestämmelse kan medges av chefen för handelsdepartementet som för särskilt fall äger meddela tillstånd. Om ärendet avser utförsel i större omfattning eller eljest av större vikt skall frågan underställas regeringen.

I förteckningen över vad som är att anse som krigsmateriel enligt kungörelsen nämns bl. a. handeldvapen, artilleripjäser, granatkastare, robotar, materiel för stridsledning och övningsmateriel. Med övningsmateriel avses för militärt bruk utformad materiel för utbildning i handhavande av materiel som finns upptagen i förteckningen samt speciella delar till denna materiel. Förteckningen upptar inte ren kunskapsöverföring.

Det i förteckningen använda uttrycket "för militärt bruk utformad" anger, att materielen med hänsyn till sin militära användning skall ha konstruerats, utrustats eller ändrats på sådant sätt att den påtagligt avviker från motsvarande civila materiel. Uttrycket "speciella delar till" anger att materielen inte skall ha civil användning utan vara särskilt konstruerad eller ändrad för att infogas i en slutprodukt som är krigsmateriel.

Enligt regeringens bemyndigande den 19 juli 1979 tillkallade statsrådet och chefen för handelsdepartementet på riksdagens hemställan en kommitté (krigsmaterielexportkommittén) med uppdrag att se över riktlinjerna för svensk export av krigsmateriel. I direktiven anfördes bl. a. följande:

Frågan om gränsdragningen mellan civil och militär materiel vill jag beröra något närmare. Vad som skall anses vara krigsmateriel fastställs av regeringen och anges som nämnts i särskild bilaga till kungörelsen 1949:614. En sådan förteckning över

krigsmateriel kan aldrig göras helt fullständig och entydig. Den tekniska utvecklingen har också lett till att avgränsningen blivit alltmer komplicerad. Problemen hänför sig särskilt till elektronisk materiel. Vare sig denna är militär eller civil består den numera till stor del av samma grundenheter. Det är användningsområdet och i vissa fall programmeringen som får bestämma om materielen skall anses som krigsmateriel eller inte.

Vid tolkningen av förteckningen uppstår åtskilliga tveksamma fall. I sådana fall brukar krigsmaterielinspektören lämna besked om en vara skall anses som krigsmateriel eller inte. En huvudregel vid sådana avgöranden har varit att en materielsort som är av sådan karaktär eller konstruktion att den i huvudsak har civil användning inte skall hänföras till krigsmateriel. Som exempel på sådan materiel som inte bedöms vara krigsmateriel kan nämnas:

- radarmateriel för övervakning av luft- och vattenområden (sådan materiel har civil användning bl. a. i flygledningssystem)
- radioutrustning för kommunikation, så länge den inte är integrerad i ett stridslednings- eller eldledningssystem
- terränggående fordon så länge de inte försetts med någon installation för vapen.

Kommittén bör närmare belysa de här berörda gränsdragningsfrågorna. I detta sammanhang bör också diskuteras i vad mån det är befogat att betrakta övnings- och utbildningsanordningar som krigsmateriel.

I direktiven berördes inte frågan om militärt inriktad kunskapsöverföring i form av utbildning i militära ämnen. Med begreppet övnings- och utbildningsanordningar i direktiven avsågs, enligt vad Telubutredningen har inhämtat i handelsdepartementet, inte undervisning i någon form utan materiel som används vid militär utbildning, t. ex. målskjutningsramper, träffindikatorer och simulatorer av olika slag. Med anledning av den debatt som blossade upp kring Telubs avtal om utbildning av libyska ungdomar i Växjö tog i början av december 1979 dåvarande handelsministern Staffan Burenstam Linder kontakt med kommitténs ordförande, förutvarande utrikesministern Sven Andersson, varvid överenskoms att kommittén skulle ta upp även frågan om militärt inriktad utbildning till behandling utan att några formella tilläggsdirektiv behövde utfärdas.

Krigsmaterielexportkommittén har nu avlämnat sitt betänkande (SOU 1981:39) Svensk krigsmaterielexport. I fråga om kunskapsöverföring i form av utbildning anför kommittén följande:

Sverige har intagit en restriktiv hållning till export av krigsmateriel. I de fall sådan export medges säljs i många fall inte endast viss materiel utan ett helt paket i vilket bland annat utbildning i handhavandet av denna materiel ingår. Denna utbildning eller instruktion är, beroende av hur tekniskt invecklad materielen är, av mer eller mindre kvalificerad art. Utbildningen är i de flesta fall helt nödvändig för att köparen skall kunna använda materielen med förväntat resultat. I detta sammanhang bör erinras om att en noggrann prövning föregår ett tillstånd till försäljning av krigsmateriel. Det kan därför enligt kommitténs uppfattning inte anses stötande eller olämpligt att en köpare av krigsmateriel erhåller den utbildning som erfordras för materielens användning. Ej heller bör hinder föreligga för sådan utbildning, av en presumtiv köpare, som behövs för bedömning av materielen.

I andra fall när det är fråga om utbildning med militär inriktning här i riket utan samband med försäljning av krigsmateriel är det inte lika säkert att sådan utbildning bör tillåtas. Kommittén anser därför – inte minst med hänsyn till den restriktiva hållning

som förekommer vid bedömningen av export av krigsmateriel – att utbildning med militär inriktning av utländska medborgare bör regleras.

Vid kommitténs principiella ståndpunktstagande att utbildning av militär art för utländska medborgare bör regleras uppstår vissa gränsdragningsproblem. Det mest angelägna av dessa är hur denna utbildning skall kunna avgränsas mot annan oftast önskvärd utbildning.

Den utbildning som skulle behöva regleras är sådan som anordnas för utländska medborgare och har en huvudsaklig militär inriktning. Den skall ha viss omfattning och varaktighet. Enklare förevisningar eller informationsträffar av sådan omfattning som normalt förekommer vid försäljning av krigsmateriel är således inte aktuell. Det är inte heller fråga om vanlig skolutbildning oaktat de kunskaper som därvid förmedlas kan vara användbara även i militär verksamhet.

Med hänsyn till de svårigheter som kan föreligga att bedöma om en viss utbildning faller in under regleringen eller ej, bör undantas vissa verksamhetsområden, där antingen tillräckliga möjligheter redan finns för statsmakterna att förhindra icke önskvärd utbildning eller där fullt legitima skäl för utbildning föreligger. Sålunda bör sådan utbildning som står under tillsyn av skolöverstyrelsen eller universitets- och högskoleämbetet och som sker i enlighet med av dessa myndigheter fastställd läroplan liksom av statlig myndighet anordnad utbildning undantas. I detta sammanhang kan nämnas att utbildning av utländsk medborgare vid försvarshögskolan redan i dag fordrar särskilt tillstånd. Vidare bör undantas sådan utbildning som har ett direkt samband med försäljning av krigsmateriel. Utbildning vid företag av egen personal bör inte heller omfattas av tillståndsvånet.

Kommittén, som är väl medveten om de svårigheter som en sådan reglering kan medföra, förutser att tillämpningen av lagen kan bli aktuell endast i enstaka fall.

Vid prövning av tillstånd bör motsvarande överväganden få göras som i fråga om export av krigsmateriel.

Författningsbestämmelsen härom föreslås få följande lydelse:

Militärt inriktad utbildning av utländsk medborgare får ej inom riket anordnas utan tillstånd av regeringen.

Första stycket gäller inte utbildning som står under tillsyn av skolöverstyrelsen eller universitets- och högskoleämbetet och som sker i enlighet med någon av dessa myndigheter fastställd läroplan eller anordnas av staten eller av företag i samband med försäljning av krigsmateriel eller för anställning i företaget.

Beträffande den administrativa handläggningen av utförelsärenden återges här den redogörelse som krigsmaterielexportkommittén lämnat i sitt betänkande.

Fråga rörande utförelse av krigsmateriel bereds av krigsmaterielinspektionen i handelsdepartementet. Beslut i ärenden rörande dispens från utförelseförbudet för krigsmateriel fattas av regeringen om ansökan avser utförelse i större omfattning eller är av principiell vikt. I ärendena inhämtas regelmässigt yttrande från utrikesdepartementet och i vissa fall även från andra berörda departement såsom industri- och försvarsdepartementen. Vid regeringens bifall till en ansökan utfärdas exporttillstånd som undertecknas av handelsministern och kontrasteras av krigsmaterielinspektören. Exporttillståndet skall företes för tullmyndigheten vid exporttillfället. Om ett ärende inte är av större omfattning eller av principiell vikt beslutas exporttillstånd av chefen för handelsdepartementet. Tillstånd utfärdas av krigsmaterielinspektören.

Innan ett företag inleder diskussioner om försäljning till ett land utanför de nordiska och neutrala europeiska ländernas krets kontaktas i allmänhet krigsmaterielinspektionen för upplysningar om utsikterna att erhålla exporttillstånd. Sådan kontakt är givetvis

angelägen när det gäller tilltänkt export till politiskt instabila delar av världen. När en sådan underhandsförfrågan görs inhämtas regelmässigt yttrande från utrikesdepartementet och i vissa fall också från försvarsdepartementet. Ärendet föredras därefter för handelsministern som antingen själv fattar beslut eller hänskjuter frågan till regeringen. Svar på förfrågan lämnas av krigsmaterielinspektören. I de fall ett företag erhåller besked om att några hinder för engagemang för närvarande inte föreligger är oftast den reservationen tillfogad att ett slutligt ställningstagande kan ske först då en formell exportansökan föreligger. Tidsintervallen mellan en första underhandsförfrågan, kontraktsskrivande och utförelse kan stundom vara ganska betydande.

Den bedömning som görs av varje exportärende grundar sig på riktlinjerna och de informationer om berört land som redan finns inom utrikesdepartementet eller kompletteringsvis inhämtas från beskickningar och andra källor.

7 Riksdagens granskning av Telubaffären

Det granskningsbetänkande (1979/80:50) av konstitutionsutskottet som låg till grund för 1980 års dechargeförfarande upptog inte någon majoritetsanmärkning mot något statsråd. Riksdagen följde då utskottsmajoriteten. De socialdemokratiska utskottsledamöterna reserverade sig dock. De ville att utskottet skulle framföra kritiska synpunkter på handläggningen av Telubfrågan. Denna hade enligt reservanternas sammanfattningsvis uttalade mening präglats av stor förvirring och oklara besked, vilket hade varit ägnat att skapa osäkerhet hos dem, som hade sökt råd och anvisningar från medlemmar av regeringen.

Årets decharge – debatten ägde rum och beslut fattades den 20 maj 1981 – gav till resultat att riksdagen riktade anmärkning mot ett statsråd, nämligen förutvarande handelsministern Burenstam Linder, för att han i regeringen Fälldin II gett allmänheten och riksdagen en vilseledande bild av vad som faktiskt var känt i kanslihuset om utbildningens innehåll och syfte. Konstitutionsutskottet fann i sitt granskningsbetänkande (1980/81:25) inte anledning framställa någon erinran mot något statsråd. De socialdemokratiska utskottsledamöterna reserverade sig mot utskottets beslut. De ville att utskottet skulle rikta anmärkning mot – förutom Burenstam Linder – även statsrådet Karin Söder och förutvarande statsrådet Krönmark för att de inte hade handlagt frågan med tillräcklig omsorg.

III Utredningens granskning

Utredningen redovisar i denna avdelning en granskning av Telubärendets behandling inom regeringen och regeringskansliet. Redovisningen innefattar en i kronologisk ordning gjord sammanställning av vad utredningen har inhämtat om frågans handläggning vid olika tidpunkter. Den kronologiska sammanställningen har delats in i tre olika kapitel. Inledningsskedet (kap. 8) avser tiden från december 1977, då ledningen för Telub AB först kontaktade utrikesdepartementet angående utbildningsprojektet, och fram till maj 1978. Därefter följer en redovisning av frågans behandling under de fortsatta kontraktsförhandlingarna fram till kontraktets undertecknande i mars 1979 (kap. 9). Den kronologiska sammanställningen behandlar slutligen tiden efter avtalets ingående (kap. 10).

I de fall det föreligger motstridiga eller eljest olika uppgifter om det faktiska händelseförloppet försöker utredningen ange vad som enligt utredningens uppfattning synes mest sannolikt.

8 Inledningsskedet

I november 1977 tog en syrisk medborgare kontakt med en svensk affärsman för att få tips om ett svenskt företag som var villigt att sälja utbildning till Libyen. Syriern är civilingenjör och har utbildats vid tekniska högskolan i Stockholm. Han verkade vid denna tid som konsult åt det libyska luftförsvaret. Svensken, som tidigare har varit officer, hade i sin affärsverksamhet haft viss kontakt med Libyen och hade därvid lärt känna syriern.

Någon av de första dagarna i december 1977 besökte dessa två personer Telub AB i Växjö och sammanträffade där med Telubs verkställande direktör Benkt Dahlberg. Vid detta sammanträde framkom det att den förfrågan om utbildning som förmedlades av syriern ursprungligen kom från chefen för det libyska luftförsvaret och att samma förfrågan också hade ställts till ett annat svenskt företag, nämligen Teleplan AB. Syriern medförde ett dokument på arabiska som senare genom Dahlbergs försorg blev översatt till engelska. Av de uppgifter som lämnades vid sammanträdet framkom det att libyerna var intresserade av att under tre års tid få utbilda 40 libyer från det libyska luftförsvaret för uppgifter inom områdena planering, systemutförning, inköp, operation samt drift och underhåll för luftförsvarets utrustningar och system. Det var inte tal om att utbildningen skulle avse utrustning som redan fanns i Libyen utan utbildningen skulle ske med användning av materiel inom dessa områden som Telub kunde få tillgång till.

Dessutom önskade man att Telub skulle ställa lärare till förfogande för utbildning i Libyen. Denna utbildning skulle dock ligga på en enklare nivå.

Med anledning av denna förfrågan om utbildning av personal från det libyska luftförsvaret tog Dahlberg kontakt med utrikesdepartementet för att få en allmän utrikespolitisk bedömning av det lämpliga i att offerera en sådan utbildning till en så kontroversiell stat som Libyen. Dahlberg försökte också komma i kontakt med krigsmaterielinspektören Bengt Rosenius men lyckades inte nå denne. Dahlberg har uppgivit att han lät det bero vid de gjorda försöken eftersom det inte gällde leverans av krigsmateriel och det således inte fordrades särskilt tillstånd till denna affär.

Den 5 december 1977 ringde sålunda Dahlberg upp departementsrådet Carl-Johan Groth, som då var chef för enhet II på utrikesdepartementets politiska avdelning, dit bl. a. krigsmaterielexportärenden hörde.

Dahlberg och Groth har lämnat i vissa avseenden motstridiga uppgifter om vad som förekom vid detta telefonsamtal.

Dahlberg har uppgivit att han talade om för Groth att utbildningen skulle

avse 40 man från det libyska luftförsvaret, att det således var fråga om militär personal och att syftet med utbildningen var att libyerna sedan skulle kunna inneha ledande befattningar inom det militära luftförsvaret. Dahlberg har också uppgivit att han förklarade att det var fråga om civil utbildning inom ämnena radar-, system-, elektro- och robotteknik.

Groth har vitsordat Dahlbergs uppgifter om att det gällde utbildning av militär personal och att libyerna efter genomgången utbildning skulle kunna komma att tjänstgöra inom det libyska försvaret. Vad gäller innehållet i utbildningen har Groth uppgivit att Dahlberg framhöll att det gällde en grundläggande utbildning i elektronik och systemteknik motsvarande den utbildning som kunde ges på vilket vanligt tekniskt gymnasium som helst och att det således var fråga om en grundläggande teknisk utbildning i civila ämnen.

Groth förde anteckningar över vad som sades vid telefonsamtalet med Dahlberg. Groth visste, enligt vad han har uppgivit, inte vad som åsyftades med systemteknik utan skrev helt enkelt ner de uppgifter Dahlberg lämnade. Dessa anteckningar överförde Groth sedan till en promemoria som är dagtecknad den 9 december 1977. En avskrift fogas härvid som *bilaga 20*.

Vad som framför allt skiljer Dahlbergs och Groths uppgifter om vad som förekom vid samtalet är huruvida Dahlberg har nämnt att ämnet robotteknik skulle ingå i utbildningen. Med hänsyn till att Groth hade anteckningar från samtalet till stöd för sitt minne och att Dahlberg, enligt vad Groth har uppgivit, åskådliggjorde det reella innehållet i utbildningen genom att jämföra denna med den utbildning som kunde meddelas på ett vanligt tekniskt gymnasium, där förvisso ämnet robotteknik inte förekommer, synes mest sannolikt att ämnet robotteknik inte har nämnts vid detta telefonsamtal och att Dahlberg således har misstagit sig härvidlag.

Sedan Groth hade fått promemorian av den 9 december 1977 angående vad som förekom vid samtalet med Dahlberg utskrivnen diskuterade han ärendet med chefen för politiska avdelningen Knut Thyberg. Groth ringde även upp Rosenius och orienterade denne om ärendet. Diskussionen mellan Groth och Thyberg ledde till att Thyberg tog hand om promemorian för att ta upp ärendet i den s. k. samrådsgruppen hos UD.

Samrådsgruppen är ett informellt stabsorgan för kontakt och samordning mellan olika avdelningar inom UD. Samrådsgruppen består av chefstjänstemännen inom departementet. Gruppen skall se till att inga ärenden hamnar mellan två stolar, att viktiga ärenden anmäls för utrikesministern samt fastställer instruktioner till utlandsmyndigheterna osv. Något formellt protokoll förs inte vid samrådsgruppens möten. Däremot brukar en tjänsteman tillhörande kabinetssekreterarens kansli föra minnesanteckningar som ojusterade läggs i en pärm i kansliet.

Thyberg tog upp ärendet i samrådsgruppen den 14 december 1977. Sammanträdet leddes av kabinetssekreteraren Leif Leifland. Föredragningen inför samrådsgruppen gick troligen till så att Thyberg läste upp eller redovisade innehållet i Groths promemoria. Efter diskussion kom samrådsgruppen fram till den slutsats som redovisas i minnesanteckningarna från sammanträdet, dvs. att UD inte kunde avråda från projektet och att ärendet skulle anmälas för utrikesministern. Man ansåg att ärendet var känsligt främst

på grund av ungdomarnas anknytning till den libyska krigsmakten. I Groths promemoria talades om att det gällde utbildning av militär personal. Inom samrådsgruppen frågade man sig vad det egentligen var för slags personer som skulle utbildas. Ungdomarna var enligt uppgift i värnpliktsåldern och endast några av dem hade en kortare militär värnpliktsutbildning bakom sig. De var närmast att betrakta som studenter. De var inte officerare eller något annat slag av yrkesmilitärer. Den ifrågasatta utbildningen motsvarade den som ges på vanligt tekniskt gymnasium. Inom samrådsgruppen var man medveten om att libyerna vid återkomsten till sitt hemland skulle komma att tjänstgöra inom krigsmakten där, men detta ansågs inte i sig vara tillräckligt skäl för att avstyrka projektet. I ett land med Libyens struktur ägde för övrigt en stor del av den offentliga verksamheten rum i militär regi. I samrådsgruppen diskuterade man huruvida den aktuella utbildningen stred mot svenska författningar eller internationella konventioner till vilka Sverige anslutit sig. Man diskuterade om den var oförenlig med FN-resolutioner som Sverige röstat för eller med den allmänna inriktningen av Sveriges utrikespolitik. Alla i gruppen var på det klara med att ärendet var av en typ som på UD-jargong gick under benämningen "stinker" och att det bekvämare hade varit att avråda. Samrådsgruppen var emellertid enig i sin bedömning att det inte fanns någon formell grund för UD att avråda från projektet. Inte heller ansåg man sig böra göra detta av allmänna utrikespolitiska skäl. Samrådsgruppen var dessutom medveten om att det gällde mycket pengar och att affären var viktig för Telub.

Leifland har inför utredningen uppgivit att det inte var särskilt dramatiskt att man ville utbilda utländsk militär i Sverige. Det förekommer ofta att utländska militärer får utbildning här och vi har utbyte av utbildning med flera länder. Vad som gjorde detta ärende så speciellt och i viss mån besvärligt var att det här gällde utbildning för Libyen. Leifland har påpekat att man också måste ha avtalet från 1974 mellan Sverige och Libyen i åtanke. Detta avtal förutsatte vittomfattande samarbete, t. o. m. leverans av svenska kärnkraftverk till Libyen. Inom UD var man av den uppfattningen att man skulle följa den allmänna instruktion detta avtal innebar.

Ett ärende av den här typen, som kunde medföra publicitet samt frågor från riksdag och allmänhet eller som kunde komma att beröra utrikesministern på annat sätt, skulle enligt UD:s arbetsrutiner normalt anmälas för utrikesministern. Inom samrådsgruppen bestämde man också att så skulle ske i detta fall så att utrikesminister Karin Söder skulle känna till att Telub hade tagit den här kontakten med UD. Dessutom ansåg man att utrikesministern borde känna till den slutsats som samrådsgruppen hade kommit till.

Någon dag senare, troligen den 15 eller 16 december 1977, ringde Dahlberg på nytt upp Groth och berättade att han dagen därpå skulle resa till Libyen för att diskutera utbildningsprojektet varför han ville ha ett besked om hur man från UD:s sida såg på saken. Groth gav därvid Dahlberg ett besked av den innebörden att UD inte var särskilt roat av affären men eftersom det inte gällde export av krigsmateriel så förelåg det inte något hinder för Telub att gå vidare med affären. Enligt vad Groth har uppgivit inför utredningen nämnde han inte för Dahlberg något om hur Telubs förfrågan hade hanterats internt inom UD och han sade således inte något om huruvida saken hade anmälts för utrikesministern eller inte.

Den 17–22 december 1977 besökte Dahlberg Tripoli för en första kontakt med libyerna. Dahlberg hade med sig ett förslag till hur utbildningen skulle bedrivas. Förslaget var utarbetat på grundval av det dokument som Dahlberg hade erhållit av syriern vid besöket i Växjö. Vid detta första besök i Libyen fördes inga egentliga förhandlingar utan Dahlberg presenterade endast sitt ovannämnda utkast. Utkastet vann libyernas gillande men under samtalen kom det fram att de ville utöka antalet personer från 40 till 80 och öka utbildningstiden från tre till fyra år. Vidare bortföll den del av den ursprungligen efterfrågade utbildningen som hade avsetts äga rum i Libyen.

Frågan om Telubs utbildningsprojekt anmäldes för utrikesminister Karin Söder den 20 december 1977 av Thyberg. Vid något tillfälle dessförinnan hade emellertid Groth och Thyberg tillsammans infunnit sig hos utrikesministern för att ta upp frågan men de hade då blivit avbrutna på ett tidigt stadium, eftersom Karin Söder plötsligt hade blivit kallad till ett annat sammanträde.

Thyberg har uppgivit att han inte har något egentligt minne av vad som förekom när ärendet anmäldes och Karin Söder har sagt sig ha endast en diffus bild av själva föredragningen. Hon vill emellertid erinra sig att Thyberg som en inledning nämnde om 1974 års ramavtal mellan Sverige och Libyen. Thyberg har uppenbarligen haft Groths promemoria av den 9 december 1977 tillgänglig under föredragningen och allt talar för att Thyberg också har redogjort för det huvudsakliga innehållet i denna promemoria samt för den diskussion som hade förts inom samrådsgruppen och för den slutsats man hade kommit till där. Därjämte synes Karin Söder och Thyberg ha haft en viss diskussion i syfte att närmare klarlägga libyernas militära anknytning. Departementsrådet Pär Kettis, som var närvarande under åtminstone den senare delen av föredragningen, har uppgivit att Thyberg som en sammanfattning av vad som hade förekommit vid föredragningen konstaterade att det inte fanns några lagliga möjligheter att hindra ett genomförande av den aktuella affären och att Karin Söder och Thyberg således kom till den slutsatsen att det inte förelåg någon möjlighet att med lagligt stöd hindra projektet. Dessutom har Kettis uppgivit sig ha ett minne av att Karin Söder och Thyberg uttalade att vad som gjorde det hela olustigt var att libyerna hade militär bakgrund genom att de kom från en militär myndighet. Slutligen har Kettis erinrat sig att inget annat än civil utbildning nämndes vid tillfället.

Sedan ärendet hade anmälts för Karin Söder har Thyberg gjort följande anteckning på Groths promemoria: "Föredraget för utrikesministern 20-12-77, som inte har någon erinran".

Med anledning av de nya önskemål som hade framställts av libyerna vid Dahlbergs besök i december 1977 utarbetade man vid Telub en ny utbildningsplan och en ny offert. Dahlberg återvände till Libyen den 9 eller 10 januari 1978 och presenterade då det nya materialet för kunden.

Under detta besök i Libyen sammanträffade Dahlberg med ambassadör Bengt Holmquist och förste ambassadsekreteraren Stig Elvemar och informerade dem om Telubs planer.

Elvemar har berättat att det av Dahlbergs uppgifter klart framgick att det var

fråga om utbildning av militär personal. Enligt vad Dahlberg vidare uppgav för Elvemar skulle eleverna till en början erhålla en grundläggande teknisk utbildning varjämte de skulle undervisas i språk. Mot slutet av utbildningen skulle dock de förvärvade kunskaperna utnyttjas för militära applikationer. Dahlberg nämnde ett antal teknikområden som skulle ingå i utbildningen, bl. a. robotteknik. "Missiles" nämndes i sammanhanget. De militära tillämpningsövningarna skulle alltså komma först mot slutet av utbildningstiden. Enligt Elvemars uppfattning rörde det sig om en väldigt sofistikerad utbildning, men Elvemar är inte militär utan hans bedömning sker som lekman på området. Elvemar fick inte intryck av att det skulle ingå någon utbildning på "hårdvara" i Sverige utan det var fråga om en rent teoretisk utbildning. Det framgick emellertid av Dahlbergs uppgifter att libyerna efter hemkomsten skulle utnyttja sina kunskaper för militära ändamål. Elvemar minns att han reagerade ganska starkt inför de uppgifter Dahlberg lämnade. Elvemar tyckte att det var märkligt att ett statligt svenskt företag hade så intima kontakter med den libyska försvarsmakten att denna kunde sända militärer på utbildning till en skola i Växjö.

Efter Dahlbergs besök på ambassaden diskuterade Holmquist och Elvemar igenom den information som Dahlberg hade lämnat och de kom därvid fram till att Dahlbergs uppgifter var av sådan karaktär att man borde rapportera om saken till utrikesdepartementet i Stockholm. Detta skedde genom ett handbrev av den 11 januari 1978 från Holmquist till Groth. En avskrift fogas härvid som *bilaga 21*.

När brevet upprättades hade Holmquist inte tillgång till annan information än den som Dahlberg hade lämnat och Holmquist hade ännu inte erhållit vetskaper om att Telubs planer redan var kända inom UD.

I brevet, som inkom till UD den 16 januari 1978, framhöll Holmquist inledningsvis att han ville fästa uppmärksamheten på ett nytt slag av samarbete mellan den libyska krigsmakten och en del svenska företag som hade inletts under det senaste året. Vad gällde Telub anförde Holmquist bl. a. att detta företag i december hade inlett förhandlingar om en fyra års kurs i Sverige i ämnet robotteknik för ett 80-tal libyska militärer och att kursen, såvitt Holmquist förstod, skulle genomföras i form av ett träningsläger i Växjötrakten.

Groth har uppgivit att han, när han tog del av Holmquists brev, inte kunde finna att detta innehöll några egentliga nyheter, för Dahlberg hade vid det samtal Groth hade haft med denne inte gjort någon hemlighet av att kursdeltagarna slutligen skulle tjänstgöra inom det libyska försvaret. Utbildningen vid Telub skulle enligt Dahlberg ligga på gymnasienivå och eleverna skulle syssla med efter det att de hade genomgått utbildningen där var inte relevant i sammanhanget. Rent allmänpolitiskt var det enligt Groths mening givetvis inte bra att de skulle utbildas för senare tjänstgöring inom det libyska försvaret. När Groth läste brevet stod det, enligt vad han vidare har uppgivit, helt klart för honom att libyerna skulle få utbildning i civila ämnen i Växjö men det var illa nog att de hade rekryterats genom en försvarsmyndighet i Libyen. Groth tyckte emellertid att uppgifterna i brevet innebar ett obehagligt tillskott till ett redan obehagligt ärende. Groth utgick från att Holmquist hade sina informationer direkt från Dahlberg. Groth tog dock inte

så alldeles allvarligt på detta, eftersom han själv hade haft kontakt med Dahlberg och fått sina uppgifter från denne.

Groths åtgärd med brevet var att se till att det distribuerades till de personer inom utrikesdepartementet och inom andra departement som kunde ha ett intresse av affären. På grund av det känsliga innehållet blev antalet personer som fick del av brevet tämligen stort. Brevet har sålunda tillställts följande befattningshavare inom regeringskansliet: statssekreteraren i försvarsdepartementet (Gunnar Nordbeck), statssekreteraren i handelsdepartementet (Johan Nordenfalk), krigsmaterielinspektören (Bengt Rosenius), kabinettssekreteraren (Leif Leifland), biträdande kabinettssekreteraren, chefen för politiska avdelningen, chefen för enhet III vid politiska avdelningen samt chefen för enhet III vid UHD (en för UD och handelsdepartementet gemensam enhet) och ytterligare några tjänstemän vid ovannämnda enheter.

Groth synes inte ha tagit någon förnyad kontakt med Dahlberg med anledning av brevet.

Brevet har såvitt utredningen har kunnat finna inte medfört någon reaktion från någon av mottagarna förutom från Leifland och från statssekreteraren i försvarsdepartementet Gunnar Nordbeck.

Leifland, som alltså tidigare hade kommit i kontakt med ärendet som ordförande i samrådsgruppen, har uppgivit att han tog del av Holmquists brev den 19 januari 1978. Leifland hade då nyss återkommit hem efter en utrikesresa och hade inte underrättats om att ärendet redan hade anmälts för utrikesministern. Leifland har vidare berättat att han tog med sig sitt exemplar av brevet hem och läste det i sin bostad över ett veckoslut. Leifland har försett sitt exemplar med några bläckanteckningar. Den första anteckningen lyder: "Det här får vi väl hålla ögonen på. Sade vi inte i samrådsgruppen OK till Växjö-projektet? Leif L." Vidare har Leifland ringat in ordet "robotteknik" och satt ett utropstecken i kanten. Leifland har skickat sitt exemplar av brevet med åsatta anteckningar vidare till chefen för politiska avdelningen. Leiflands bläckanteckningar på brevet är, enligt vad Leifland har hävdad inför utredningen, att se som en instruktion från honom till politiska avdelningen att agera på visst sätt. Man borde där titta närmare på Telubs planer på att utbilda libyer i Växjö och framför allt undersöka om det var korrekt att utbildningen skulle omfatta det av Leifland inringade "robotteknik".

Leiflands exemplar av Holmquists brev med av Leifland åsatta anteckningar har, som redan har framgått, efter veckoslutet sänts till chefen för politiska avdelningen. Thyberg var vid detta tillfälle ute på en tjänsteresa och tjänsteförrättande chef för politiska avdelningen under Thybergs bortovaro var dåvarande chefen för enhet III därstädes, Jan af Sillén. Sedan af Sillén hade tagit del av brevet har han skickat det på cirkulation till fyra andra tjänstemän inom politiska avdelningen, bl. a. Thyberg och Groth. Av någon anledning torde emellertid Thyberg aldrig ha fått del av detta exemplar av brevet och Thybergs paraff saknas också på brevet.

Thyberg har också inför utredningen förklarat att han sannolikt aldrig har läst Holmquists brev av den 11 januari 1978. Thyberg har således heller inget minne av att han skulle ha vidtagit någon åtgärd med anledning av innehållet i brevet.

Groth har uppgivit att det exemplar av Holmquists brev som hade tillställts Leifland kom tillbaka till honom efter några dagar med vissa anteckningar

ditskrivna. Groth har vidare berättat att han ungefär vid samma tid hade ett telefonsamtal med statssekreteraren Gunnar Nordbeck, som också hade fått del av Holmquists brev, varvid Nordbeck förklarade att han avsåg att ta kontakt med Telubledningen i syfte att avråda från den planerade affären med Libyen.

Frånsett Leiflands anteckningar och telefonsamtalet från Nordbeck erhöll Groth inte någon reaktion från någon av de personer som hade tillställts Holmquists brev. I ett handbrev från Groth till Holmquist av den 1 februari 1978 sammanfattade Groth dels Leiflands synpunkter i en fråga som inte berörde det nu aktuella ärendet och dels de tankar som Nordbeck framförde vid telefonsamtalet som Groth uppfattade dessa. I övrigt synes Groth inte ha vidtagit någon ytterligare åtgärd med anledning av innehållet i Holmquists brev.

Det förtjänar att särskilt framhållas att såvitt utredningen har kunnat finna har inte någon tjänsteman inom utrikesdepartementet informerat Karin Söder om Holmquists brev.

Statssekreteraren i försvarsdepartementet Gunnar Nordbeck, som alltså fick del av Holmquists brev, hade redan i december 1977 blivit kontaktad av Groth per telefon med anledning av Telubs planer.

Nordbeck har förklarat att han inte exakt kan erinra sig vad Groth sade vid detta telefonsamtal. Groth berättade dock att man på tjänstemannanivå i utrikesdepartementet hade diskuterat frågan men där funnit att det inte fanns några legala förutsättningar för att stoppa projektet även om man tyckte att planerna var olustiga. Nordbeck fick, enligt vad han har uppgivit, den uppfattningen att det gällde utbildning av blivande militärer. Utbildningen vid Telub skulle motsvara utbildningen på vanligt tekniskt gymnasium och omfatta 40 libyer. Nordbeck minns emellertid inte om Groth direkt sade att det var fråga om militär personal men Nordbeck fick i vart fall intryck av att så var fallet.

Enligt vad som har framkommit informerade Nordbeck ganska kort tid därefter försvarsminister Eric Krönmark om de uppgifter han hade erhållit från Groth. Krönmark och Nordbeck kom vid det samtal de förde om saken till samma slutsats som den Groth hade redovisat, nämligen att det inte fanns några formella möjligheter att stoppa projektet. Krönmark och Nordbeck kom emellertid överens om att Nordbeck skulle ringa upp Dahlberg för att diskutera frågan.

Krönmark har inför utredningen poängterat att han inte gav Nordbeck någon order att försöka stoppa projektet utan det Nordbeck skulle göra var att försöka avråda Telub från att fullfölja affären.

Nordbeck och Dahlberg var bekanta sedan tidigare. De hade båda två varit kustartilleriofficerare och de hade också tjänstgjort samtidigt i försvarsdepartementet. Dahlberg hade under en period där varit Nordbecks chef.

Samtalet mellan Nordbeck och Dahlberg ägde rum antingen i januari eller i början av februari 1978. Vid samtalet gav Nordbeck uttryck för den oro man kände på försvarsdepartementet med hänsyn dels till att Telub hade sådana uppdrag åt det svenska försvaret att man där ofta hade tillgång till sekret svensk försvarsmateriel och dels för hur man från utländskt håll skulle reagera inför de tilltänkta planerna eftersom den sekreta svenska materielen kunde

innehålla komponenter som var tillverkade utomlands. Dessutom framhöll Nordbeck att det av rent utrikespolitiska skäl kunde vara mindre lämpligt att göra en sådan affär med Libyen. Nordbeck synes däremot inte ha gjort något försök att stoppa projektet. Dahlberg förklarade vid telefonsamtalet att utbildningen skulle äga rum i en skola som var helt åtskild från Telubs övriga verksamhet varför någon risk för att svenska militära hemligheter skulle yppas för libyerna inte förelåg.

Nordbeck har inför utredningen tillagt att han framhöll för Dahlberg att denne ju var väl insatt i de regler som gällde för krigsmaterielexport och att Dahlberg också var införstådd med hur man hanterade sådana här frågor i försvarsdepartementet. Nordbeck har vidare uppgivit att han förklarade för Dahlberg att även om det inte förelåg några direkta lagliga hinder mot den planerade utbildningen så betydde inte det att departementet såg på planerna med förtjusning. Innebörden av samtalet var, enligt Nordbeck, en uppmaning till Dahlberg att vara försiktig.

Krönmark och Nordbeck synes ha diskuterat Telubärendet vid flera tillfällen och Nordbeck har därvid med all sannolikhet redogjort för det samtal han hade haft med Dahlberg.

Krönmark har inför utredningen uppgivit att han tog del av Holmquists brev av den 11 januari 1978. Brevet kom på hans bord troligen några dagar efter den 19 januari. När Krönmark läste brevet var han redan informerad om Telubs planer av Nordbeck och enligt Krönmarks bedömning innehöll brevet inte något nytt i saken. Det talades i brevet om robotteknik men undervisningen i ämnet robotteknik kunde, som Krönmark såg det, också vara av grundläggande art och det behövde inte betyda att man skulle ha tillämpningsövningar i ämnet. Krönmark har vidare tillagt att han tyckte att innehållet i brevet i stort sett stämde väl överens med vad Nordbeck tidigare hade berättat med anledning av Groths telefonsamtal men Krönmark tyckte också att uppgifterna i vissa hänseenden verkade överdrivna och orimliga.

Som tidigare har omnämnts har Holmquists brev även tillställts ett antal tjänstemän inom handelsdepartementet, bl. a. statssekreteraren Johan Nordenfalk. Ingen av dessa tjänstemän synes emellertid ha vidtagit någon åtgärd med anledning av innehållet i brevet och det bör härvid framhållas att handelsminister Staffan Burenstam Linder ej synes ha blivit informerad om Holmquists brev vid denna tidpunkt.

Telubärendet har också kommit att beröras vid en s. k. lunchberedning i början av januari 1978 där bl. a. statsminister Thorbjörn Fälldin, Krönmark och Karin Söder deltog. Det var förmodligen Krönmark som förde ärendet på tal men saken föranledde inte någon mera ingående diskussion. Det nämdes att det rörde sig om utbildning av ett 40-tal libyer samt att affären fortfarande låg på offertstadiet. Karin Söder har förmodligen omnämnt att hon hade fått ärendet föredraget för sig men att man på UD inte hade funnit skäl att stoppa projektet eftersom det ansågs röra sig om en civil utbildning. De närvarande synes inte ha ansett att det förelåg några formella möjligheter att stoppa projektet även om de, enligt vad Krönmark har uppgivit, fann det hela mycket tveksamt.

Enligt vad Dahlberg har uppgivit fick han under senare delen av februari 1978 kontakt med krigsmaterielinspektören Rosenius, som Dahlberg kände

väl, för att informera denne om Telubs planer.

Rosenius sade sig redan ha fått del av den information som tidigare hade lämnats till UD och enligt Dahlberg hade Rosenius ingen erinran mot de tilltänkta planerna eftersom det inte gällde krigsmaterielexport och det således inte var ett ärende som låg inom KMI:s ansvarsområde.

Såvitt utredningen har kunnat finna har det efter februari 1978 inte förekommit någon kontakt mellan Telubledningen och regeringskansliet förrän på hösten 1978 sedan regeringen Ullsten hade tillträtt. Ej heller synes ärendet ha varit föremål för någon diskussion eller annan åtgärd inom regeringskansliet under denna tid.

Telubs förhandlingar med den libyske kunden fortsatte emellertid och Dahlberg gjorde ytterligare några besök i Libyen och en representant för libyerna gjorde också ett besök vid Telub i Växjö.

Vid ett styrelsesammanträde i Telub AB den 3 april 1978 informerade Dahlberg för första gången styrelsen om de pågående förhandlingarna. Styrelsen påpekade att affären krävde ett godkännande från regeringens sida, varvid Dahlberg meddelade att han redan hade informerat utrikesdepartementet om projektet och därifrån fått klartecken att gå vidare med affären.

Den 16 maj 1978 togs frågan åter upp i Telubs styrelse och Dahlberg redogjorde vid detta sammanträde på nytt för de pågående förhandlingarna. Vid detta styrelsesammanträde lämnades en redogörelse för innehållet i utbildningen. Av denna redogörelse framgick att utbildningen skulle innehålla undervisning i språk och ett antal teknikområden. Från det fjärde året skulle utbildningen omfatta militära tillämpningar av den tidigare lämnade teknikundervisningen vilket omnämndes som "military applications". En promemoria av detta innehåll, dagtecknad den 16 maj 1978, tillställdes också samtliga ledamöter av styrelsen.

9 Kontraktsskedet

Vid ett besök i Tripoli i oktober 1978 fick Dahlberg, enligt vad han har uppgivit, till sig framförda vissa önskemål som han skulle vidarebefordra till den svenska regeringen. Libyerna förklarade för Dahlberg att de ville komma i kontakt med ett fristående neutralt land för att få hjälp med att lägga upp principer för mobiliseringsplaner, planera befästningsbyggen och eventuellt få inköpa defensiva vapen.

Den 20 oktober 1978 besökte Dahlberg handelsdepartementet och sammanträffade där med tjänsteförvärdande krigsmaterielinspektören Jörgen Holgersson. Dahlberg informerade denne om libyernas önskemål och bad honom att försöka få till stånd ett sammanträffande med den då nyutnämnde handelsministern Hadar Cars.

Holgersson upprättade samma dag en promemoria över vad som förekom vid Dahlbergs besök. Av denna framgår det att Dahlberg beträffande de då pågående förhandlingarna om utbildning av libyer i Växjö uppgav att den planerade utbildningen syftade till kompetens för inträde på teknisk högskola inom vissa teknikområden. Studietiden beräknades till fyra år. Studierna skulle inte vara speciellt inriktade på krigsmateriel. Enligt promemorian uppgav Dahlberg även att UD hade givit "klartecken" till Telubs engagemang i denna utbildning.

Det huvudsakliga syftet med Dahlbergs besök synes dock inte ha varit att informera om den planerade utbildningen, utan Dahlberg ville i första hand diskutera de ovan angivna nya projekten beträffande Libyen och även sondera möjligheterna för ett libyskt delegationsbesök här. Den mesta tiden av samtalet mellan Dahlberg och Holgersson tycks också ha ägnats åt dessa saker.

Med anledning av Dahlbergs önskemål att få träffa handelsministern förklarade Holgersson att denna fråga var för tidigt väckt med hänsyn till att Cars nyligen hade tillträtt och knappast ännu hade blivit varm i kläderna.

Dahlberg har uppgivit att han stötte på om besöket hos handelsministern åtminstone ett par gånger under hösten 1978 men utan resultat.

Dåvarande krigsmaterielinspektören Bengt Rosenius, som avled i december 1979, har efterlämnat dagboksanteckningar för den aktuella tidsperioden vilka har varit tillgängliga för utredningen.

Under det uppslag i dagboken, där Rosenius har redovisat föredragningar för handelsministern, förekommer en anteckning från den 3 november 1978 av vilken det framgår att Rosenius denna dag skulle ha informerat handelsministern bl. a. angående "Telub Libyen" och därvid hänvisat till en promemoria.

Denna promemoria torde vara identisk med en hos KMI den 3 november 1978 upprättad promemoria angående tekniskt bistånd till Libyen. Av denna framgår att Telub förhandlade om utbildning av libysk personal i Sverige och att man via Dahlberg också hade uttryckt intresse för viss krigsmateriel. Vidare framgår att KMI den 2 november hade meddelat Dahlberg att export av sådan var utesluten. I promemorian hänvisas slutligen till en särskild promemoria, som bifogades.

Den bifogade promemorian torde med all sannolikhet vara den tidigare omnämnda promemorian som hade upprättats av Holgersson efter Dahlbergs besök hos denne den 20 oktober 1978. Av Rosenius dagboksanteckningar framgår också att Rosenius den 2 november 1978 hade tagit del av Holgerssons promemoria.

Cars har inför utredningen uppgivit att han inte har något minne av att Rosenius har berört Telubärendet den 3 november 1978. Cars har förklarat att om så har varit fallet borde han ha kommit ihåg och reagerat på detta med hänsyn till sin negativa grundinställning i frågan.

Enligt vad som har upplysts för utredningen förde Rosenius mycket noggranna anteckningar över sina åtgärder och utredningen har också kunnat konstatera att dagboksanteckningarna i allt väsentligt torde stämma med verkligheten. Även om Cars inte har något minne av att Rosenius har fört Telubärendet på tal den 3 november 1978 talar, enligt utredningens uppfattning, det mesta för att Rosenius har berört Telubärendet vid detta tillfälle, även om detta kan ha skett helt kort.

Under återstoden av 1978 och början av 1979 fortgick förhandlingarna mellan Telub och den libyske kunden. Förhandlingarna började nu komma in i ett slutskede.

Den 9 februari 1979 ägde ett sammanträde rum på UD i närvaro av bl. a. utrikesminister Hans Blix, Cars, statssekreteraren i försvarsdepartementet Gunnar Petri och Groth med anledning av vissa krigsmaterielexportärenden, bl. a. en försäljning av ubåtar till Brasilien. Under slutet av detta sammanträde kom även Telubs planerade utbildning av libysk personal i Växjö upp till diskussion. Det var möjligen Petri som förde denna sak på tal.

Cars själv har uppgivit att detta var första gången han hörde talas om Telubaffären. Med anledning av de upplysningar Cars erhöll vid detta sammanträde bad han Rosenius att ytterligare informera honom om Telubärendet.

Rosenius upprättade samma dag, alltså den 9 februari 1979, en promemoria angående tekniskt bistånd till Libyen. I promemorian anges bl. a. att Telub hade fört förhandlingar med Libyen om utbildning i Sverige av militär teknisk personal, att utbildningen skulle äga rum i Växjö och syfta till kompetens för inträde på teknisk högskola och att utbildningen skulle pågå i fyra år och avse omkring 80 elever.

Promemorian överlämnades samma dag till Cars och Rosenius orienterade samtidigt denne om ärendet.

Man kan här konstatera att denna promemoria väl stämmer överens med innehållet i Holgerssons promemoria av den 20 oktober 1978 och med KMI:s promemoria av den 3 november 1978.

Cars har uppgivit att han med anledning av den information han erhöll av

Rosenius genast beslutade att kalla Dahlberg till ett samtal den 14 februari 1979.

I Rosenius dagboksanteckningar finns följande notering från den 12 februari 1979: "Veckoberedning. Libyen-engagemanget statsministern orienterad. Skall stoppas. Dahlberg till CH". Cars har också inför utredningen uppgivit att han – sannolikt före den 14 februari – i samband med att han begärde tid hos statsministern för en överläggning i Telubärendet kortfattat nämnde för Ullsten vad ärendet gällde.

Dåvarande styrelseordföranden i Telub AB, f. d. generaldirektören Eric Malmberg, har inför utredningen uppgivit att han den 12 februari 1979 blev uppringd av Rosenius som meddelade att statsministern önskade att Telub skulle gå ur affären med Libyen.

Inför sammanträffandet med Dahlberg hade Cars, enligt vad han har uppgivit, erhållit information av Rosenius om att utbildningen skulle avse libysk militär personal och äga rum vid Telubs anläggningar i Växjö. Cars har även ett minne av att han, inför samtalet med Dahlberg, fick ta del av två olika promemorior varav den ena var upprättad inom utrikesdepartementet och troligen är identisk med den av Groth den 9 december 1977 upprättade promemorian. Den andra promemorian var, enligt Cars, troligen upprättad inom försvarsdepartementet och innehöll en redogörelse för hur Telubärendet tidigare hade handlagts där. Cars är dock inte helt säker på att det verkligen var den av Groth upprättade promemorian som han tog del av, men hans uppfattning om ärendet inför samtalet med Dahlberg överensstämmer med innehållet i Groths promemoria. Det skulle således vara fråga om utbildning av libysk militär personal i civila ämnen.

Någon promemoria från försvarsdepartementet med av Cars omnämnt innehåll har inte kunnat påträffas under utredningens arbete. Gunnar Nordbeck, som var statssekreterare i försvarsdepartementet under den tid Telubärendet var aktuellt där, har på särskild förfrågan förklarat att någon promemoria angående Telubärendets handläggning där med all sannolikhet heller aldrig har funnits.

Vid sammanträdet på handelsdepartementet den 14 februari 1979 deltog förutom Cars och Dahlberg även Rosenius och Groth. Stämningen var åtminstone till en början upprörd och Cars sade till Dahlberg att affären inte fick genomföras. Dahlberg, å sin sida, hävdade att Cars ensam inte kunde stoppa affären eftersom det skulle innebära ministerstyre. Dahlberg förklarade för Cars att Telub tidigare hade fått klartecken från UD att gå vidare i förhandlingarna och Dahlberg fann därför inte att ett enskilt statsråds inställning utgjorde tillräckligt skäl för Telub att dra sig ur affären. Dahlberg förklarade vidare att om regeringen ville stoppa det hela så skulle han rätta sig efter ett sådant beslut, men i sådant fall fick regeringen också ta det fulla ansvaret. I övrigt tycks även utbildningens innehåll i viss mån ha berörts, varvid Dahlberg, enligt vad Cars har uppgivit, förklarade att det rörde sig om en rent civil utbildning som kunde jämföras med den utbildning som kunde fås på t. ex. tekniska gymnasiet i Örebro. Det torde också ha nämnts att utbildningen senare skulle kunna komma till användning i militära sammanhang. Enligt Cars var det just av denna anledning som han motsatte sig

projektet. Dahlberg har uppgivit att han talade om att Telub hade avgivit en bindande offert som gällde till den siste februari. Sammanträdet avslutades med att Cars förklarade att han skulle ta upp frågan i regeringen och återkomma med ett besked till Dahlberg.

Rosenius har i sina dagboksanteckningar gjort följande notering den 14 februari 1979: "Dahlberg, Telub, hos CH. Groth och KMI närvarande. CH konstaterade att Telub betr. information till myndigheter gjort mer än som kunde begäras och att UD och Fö ej kunnat avråda. CH uttryckte dock sitt starka ogillande över engagemanget och återkommer i ärendet. D. upplyste om att kontraktet var klart att undertecknas och att Telub satsat ca 2 milj."

Några dagar senare, troligen måndagen eller tisdagen i veckan efter, ägde på Cars initiativ, ett sammanträde rum hos statsminister Ullsten. I denna överläggning om Telubärendet deltog, förutom statsministern, utrikesminister Blix, industriminister Erik Huss, samordningsminister Carl Tham och Cars. Cars redogjorde härvid för Telubärendet och för sin syn på detta. Cars talade om att Telub hade lämnat Libyen en offert att i Växjö utbilda ett antal ungdomar ur dess krigsmakt i tekniska ämnen. Cars framhöll också att det inte kunde anses lämpligt att Telub gick in i detta projekt dels beroende på att Libyen var en olustig stat och dels för att saken hade en viss militär anknytning. Vid sammanträdet diskuterade man problemet med utgångspunkt från att det var fråga om en rent civil utbildning. Cars har uppgivit att Blix frågade hur man skulle kunna förhindra att utländsk personal erhöi en rent civil utbildning i Sverige och ifrågasatte vidare vilka konsekvenser som skulle bli följden för andra utländska studenter om man stoppade en sådan utbildning. Man diskuterade alltså problemet utifrån den utgångspunkten att det gällde en icke militär utbildning. Vad som framför allt fördes på tal var frågan om hur ett beslut att stoppa projektet skulle kunna fattas rent formellt. Projektet stred inte mot gällande lag. Några förutsättningar för ett formligt regeringsbeslut förelåg inte enligt de närvarandes uppfattning. Cars erinrade i sin föredragning om möjligheterna att via en extra bolagsstämma göra statens ägarintresse i Telub gällande. Denna formella möjlighet blev dock inte föremål för mera ingående överväganden. Resultatet av sammanträdet hos Ullsten blev att statsministern uppdrog åt Huss att till Telubledningen framföra att man inom regeringen ogillade projektet och att man önskade att utbildningen inte skulle komma till stånd. Man skulle alltså vädja till Telub att ta hänsyn till den inställning man hade kommit till inom regeringen och avbryta förhandlingarna med den libyske kunden. Huss föreslog själv att uppdraget skulle läggas på honom med motiveringen att Telub som dotterbolag till förenade fabriksverken sorterade under industridepartementet. Det var alltså inte fråga om att Huss skulle framföra en order till Telub att stoppa projektet. Cars har sagt att om förutsättningar hade förelegat för att utfärda en sådan order skulle detta ha skett genom ett formellt regeringsbeslut.

Dahlberg rapporterade den 16 februari 1979 till Malmberg om sitt besök hos Cars. Cars hade, enligt vad Dahlberg uppgav, utan att ha angivit något motiv och utan att ha diskuterat konsekvenserna krävt att Telub omedelbart skulle avbryta förbindelserna med Libyen. Dahlberg uppgav vidare att han hade svarat Cars att han inte nöjde sig med ett besked från handelsministern

utan i så fall ville Dahlberg ha ett direkt besked från regeringen. Cars hade då enligt Dahlberg fört in FFV i samtalet och sagt att Cars skulle kunna avsätta generaldirektören och hela FFV:s styrelse om de inte följde hans önskemål.

Med anledning av de uppgifter som Dahlberg hade lämnat per telefon ringde Malmberg omedelbart upp Cars sekreterare och begärde att få till stånd ett sammanträffande med handelsministern för att få tillfälle att orientera om FFV:s och Telubs förhållanden och redogöra för Telubs styrelses syn på affären. Malmberg fick tid för ett besök hos handelsministern den 20 februari 1979.

Den 19 februari ringde Rosenius upp Malmberg och meddelade att Cars inte hade tillfälle att ta emot Malmberg den 20 februari som var planerat. Sammanträdet sköts upp till den 2 mars 1979. Som skäl härför meddelade Rosenius att Cars måste bereda även detta ärende innan han kunde diskutera det. Rosenius meddelade vidare att Cars hade begärt att få en orientering om vad Telub var för ett företag och vilken betydelse den aktuella affären hade för Telub. Denna orientering skulle Rosenius lämna. Vidare skulle personal från Telub i Växjö komma upp till Stockholm för att på handelsdepartementet arbeta ut ett underlag för den information Cars skulle erhålla.

Malmberg fick den 26 februari 1979 ett meddelande från Telub där det sades att libyerna nu ville ha till stånd slutförhandlingar. Vid detta samtal kom man överens om att man från Telubs sida skulle försöka skjuta på dessa förhandlingar i avvaktan på resultatet av de kontakter som skulle tas med handelsminister Cars.

Den 1 mars 1979 meddelade Cars sekreterare att handelsministern inte kunde träffa Malmberg den 2 mars som planerat. Malmberg talade då om för sekreteraren att slutförhandlingar skulle ske och att kontrakt skulle skrivas under redan veckan därpå. Malmberg ringde också upp Rosenius och påpekade dessa förhållanden och han gav också besked till Dahlberg om att sammanträdet med Cars var uppskjutet på nytt.

Industriminister Huss tog den 2 mars 1979 kontakt med Malmberg per telefon med anledning av det uppdrag som Huss hade erhållit i ärendet. Beträffande vad som förekom vid kontakterna dem emellan den dagen har Malmberg och Huss delvis olika minnesbilder.

Enlig vad Malmberg har uppgivit för utredningen frågade Huss om det fanns några möjligheter att stoppa affären. Malmberg svarade att det skulle vara svårt i det läge man befann sig i just då och att Telub i så fall behövde regeringens medverkan. Malmberg och Huss kom överens om att träffas på industridepartementet samma eftermiddag för att diskutera bl. a. detta ärende. Malmberg fick emellertid inte tillfälle att träffa Huss utan Malmberg satt i väntrummet då Huss kom ut och meddelade att han var tvungen att flyga till Göteborg. Malmberg erbjöd sig då, enligt vad Malmberg vidare har uppgivit, att köra Huss till Arlanda för att under bilresan få tillfälle att diskutera med denne. Under bilresan till Arlanda orienterade Malmberg i stora drag Huss om den aktuella affären. Malmberg redogjorde därvid för det besked Telub hade fått från UD i december 1977 och för hur Telubs styrelse i stort hade sett på den aktuella affären. Malmberg kom också in på att affären hade stor ekonomisk betydelse för Telub eftersom den skulle ge god vinst och att

utbildningen låg helt i linje med Telubs affärsidé. Malmberg har också förklarat att han berättade att kontraktet låg klart för undertecknande och att det var svårt att överblicka konsekvenserna för det fall att Telub på detta stadium skulle dra sig ur affären. Malmberg påpekade att det skulle vara oerhört svårt för Telub att glida ur affären utan att ange något egentligt skäl. Huss frågade Malmberg om det var militär personal som skulle utbildas vid Telub och Malmberg svarade att enligt de uppgifter han hade fått var det ungdomar som hade rekryterats från det libyska flygvapnet som var aktuella för utbildning. Huss framförde, enligt Malmberg, inget önskemål om att Telub skulle avbryta förbindelserna med Libyen eller stoppa projektet och Huss hade över huvud taget ingen kommentar efter det att Malmberg hade avslutat sin redogörelse för projektet. De gick i stället över till att diskutera ett annat ärende.

Huss har berättat att han vid telefonsamtalet med Malmberg framförde statsrådets önskan om att affären med Libyen inte skulle bli av. Det var emellertid inte fråga om att på något sätt beordra att Telub inte skulle genomföra affären. Vid samtalet under bilresan till Arlanda framhöll Malmberg, enligt Huss, att UD redan under trepartiregeringens tid och innan offerten lämnades hade orienterats i saken och därvid inte hade haft någon erinran. Malmberg meddelade också att libyerna inte hade accepterat det begärda priset för utbildningen, varför det föreföll sannolikt att affären inte skulle bli av. Huss svarade, enligt vad han vidare har uppgivit, att detta ju gav en osökt möjlighet att avstyra det hela. Han vill minnas att Malmberg vid såväl telefonsamtalet som samtalet på eftermiddagen framhöll UD:s kommentar beträffande utbildningsprojektet och även nämnde om möjligheten att komma från affären. Huss meddelade sedan Ullsten och Cars om Malmbergs svar. Därvid nämnde Huss förmodligen också att det enligt Malmberg förelåg en prisdifferens mellan parternas bud och att det sannolikt inte skulle bli något av affären.

Det har inte riktigt kunnat klarläggas vid undersökningen huruvida Huss har framställt statsrådets inställning till Telubs affär med Libyen på sådant sätt att Malmberg verkligen har uppfattat att man värdade till Telubledningen att inte fullfölja projektet. Att Malmberg, såsom Huss har påstått, skulle ha sagt att libyerna inte hade accepterat det begärda priset för utbildningen och att det syntes sannolikt att affären inte skulle bli av förefaller enligt utredningens uppfattning märkligt med hänsyn till att Telub då hade lämnat en bindande offert som uppenbarligen hade accepterats av kunden och till att kontraktet i princip var klart för undertecknande.

I detta sammanhang kan också nämnas att Dahlberg har uppgivit att Malmberg kontaktade honom den 5 mars 1979 och meddelade att Huss hade förklarat att eftersom affären var så långt framskriden och eftersom förhållandena var som de var så fick Telub lov att fortsätta med projektet.

Cars har uppgivit att han någon tid därefter frågade Huss hur det hade gått med Telubärendet. Huss svarade att ärendet var komplicerat men att kontraktsvillkoren var så utformade att de troligen inte skulle accepteras av libyerna och därmed skulle hela affären falla. Tanken var alltså att man från Telubs sida skulle utforma kontraktsvillkoren på ett sådant sätt att de inte skulle kunna accepteras av libyerna. Cars har sagt att han då inte hade klart för sig att Telub redan hade lämnat en bindande offert till kunden. Cars berörde

med statsminister Ullsten det besked han hade fått från Huss och Ullsten förklarade då att han hade fått samma besked från Huss.

Kontraktet mellan Telub och den libyske kunden skrevs under den 17 mars 1979. Den 19 mars ringde Dahlberg och meddelade Malmberg detta. Den 20 mars 1979 gav Malmberg samma besked till Rosenius. Samma dag hade Malmberg ett samtal med Huss och Malmberg berättade därvid att kontraktet nu var undertecknat. Huss frågade endast när utbildningen skulle börja och fick då svaret att den planerades starta i november 1979.

Det skall slutligen nämnas att Malmberg fick tillfälle att sammanträffa med Cars den 26 mars 1979 och Malmberg kunde då meddela denne att kontraktet var undertecknat.

10 Tiden efter avtalets ingående

Den 1 juni 1979 blev chefen för UD:s politiska avdelning Knut Thyberg kallad till utrikesminister Hans Blix. Utrikesministern frågade Thyberg vad denne kände till om Telubärendet och bad att Thyberg snarast möjligt skulle upprätta en promemoria i saken. Med anledning härav ringde Thyberg omgående upp Dahlberg för att få alla fakta. Under telefonsamtalet förde Thyberg anteckningar och omedelbart efter telefonsamtalet sammanställde han en promemoria angående Telubärendet med ledning av de anteckningar han hade gjort.

I promemorian sägs bl. a. följande: "Utbildningen gäller bred teknisk utbildning på följande områden: telekommunikation, datateknik, styr- och reglerteknik, radar samt administration. Första året kommer utbildningen att koncentreras till att förmedla grundkunskaper i engelska, matematik, fysik och elektroteknik. Utbildningen är avsedd att inledas i november i år. Studenterna är i åldern 18–22 år och har tre, fyra månaders grundläggande militär utbildning bakom sig. Från libysk sida görs gällande att de har ungefär studentexamenskompetens vilket Telub betvivlar. Man får utgå från att i vart fall en del av studenterna vid återkomsten till Libyen kommer att utnyttjas inom luftförsvaret för exempelvis service och underhåll av de egna anläggningarna. Men den utbildning de skall få i Sverige är inte militärt inriktad utan avser en ren teknisk grundutbildning, som skall kunna komma till användning på många olika områden."

Utredningen har inte kunnat utröna vad Blix använde promemorian till, men enligt Thyberg behövde Blix den för ett samtal eller en beredning senare samma dag.

Utredningen har under sitt arbete även påträffat en hos KMI den 15 juni 1979 upprättad promemoria angående utbildning av libysk militär personal vid Telub i Växjö. Promemorian har följande innehåll: "Telub ingick i slutet av 1978 en överenskommelse med Libyen om viss utbildning enl. rubrik. Utbildningen syftar till att ge kompetens för inträde på teknisk högskola. Ingen direkt militär utbildning. Utbildningen skall börja i höst. Utbildningstid ca 4 år. Elevantal ca 80. Redan på ett tidigt stadium informerade VD Telub UD, Fö, H och KMI om planerna. Även om denna utbildning av samtliga ovan angivna ansågs olämplig konstaterades att några formella hinder ej kunde resas mot projektet. Vid ett möte hos handelsministern den 14 februari i år framhöll Cars för VD Telub att regeringen motsatte sig den planerade utbildningen. P. g. a. att förhandlingarna redan var slutförda och mht sysselsättningen på Telub underskrevs överenskommelsen strax därefter. Från

libysk sida har också uttryckts önskemål om leveranser av krigsmateriel. KMI har meddelat att detta är uteslutet.”

På promemorian finns även påtecknat ”Till statsministern”. Enligt vad Holgersson har uppgivit kan promemorian mycket väl tänkas ha tillkommit på direkt begäran av statsrådsberedningen.

Telubfrågan tycks därefter inte ha varit föremål för någon uppmärksamhet i regeringskansliet förrän den 12 november 1979.

Dåvarande generaldirektören i förenade fabriksverken, tillika styrelseordförande i Telub AB, Eric Malmberg, hade den dagen fått tid för ett sammanträde med den då nyutnämnde handelsministern i regeringen Fällidin II Staffan Burenstam Linder. Sammanträdet hade kommit till stånd för att Burenstam Linder önskade informera sig om FFV:s aktuella planer i fråga om export av krigsmateriel. På Malmbergs begäran deltog även Dahlberg i detta sammanträde och avsikten härmed var att Dahlberg skulle få tillfälle att direkt till handelsministern framföra vissa önskemål från Libyen om utökade handelsförbindelser med Sverige, vari även ingick önskemål om leverans av viss krigsmateriel. Vidare deltog tjänsteförordande krigsmaterielinspektören Jörgen Holgersson.

Den mesta tiden av detta sammanträde ägnades åt att diskutera FFV:s situation och Telubs övriga eventuella affärer med Libyen men Dahlberg lämnade också en kortare redogörelse för det avtal som Telub hade slutit angående utbildning av libyska ungdomar i Växjö.

Enligt vad Burenstam Linder har uppgivit talade Dahlberg om att Telub i mars 1979 hade träffat avtal med Military Procurement, dvs. Libyens motsvarighet till försvarets materielverk, om utbildning av ett 90-tal libyer. Dahlberg uppgav vidare att han hade fått klartecken från UD att gå in i affären innan avtalet undertecknades. Beträffande innehållet i utbildningen försäkrade både Dahlberg och Malmberg, enligt Burenstam Linder, att denna var helt civilt inriktad och avsåg att ge libyerna teknisk kompetens motsvarande svensk gymnasieutbildning.

Burenstam Linder har vidare uppgivit att han vid detta tillfälle konstaterade att bindande avtal om utbildningen redan var ingånget. Beträffande Telubs övriga planer förklarade Burenstam Linder för Telubledningen att vapenexport till Libyen var helt utesluten. Burenstam Linder underströk att exempelvis besök av libyska militärer bara skulle leda till missuppfattning på ömse håll och att ett sådant besök inte kunde ges officiellt stöd. Burenstam Linder framförde också som sin mening att Telub över huvud taget borde avhålla sig från alla projekt med militär anknytning, eftersom sådana allvarligt kunde störa andra stora projekt som svenska företag var engagerade i med Libyen.

Dahlberg har inför utredningen bekräftat att Burenstam Linder vid sammanträdet framhöll att Telub i fortsättningen borde avhålla sig från ytterligare affärer med Libyen. Dahlberg har också uppgivit att han vid denna tidpunkt var mycket återhållsam med information om avtalet på grund av de mycket stränga sekretessklausuler detta innehöll. Burenstam Linder fick därför, enligt vad Dahlberg har uppgivit, inte fullständig information om den avtalade utbildningen.

Burenstam Linder har uppgivit att detta var första gången han hörde talas

om Telubaffären. Holgersson har förklarat att han fick ett bestämt intryck av att Burenstam Linder inte kände till något om Telubs planer innan detta sammanträde ägde rum. Burenstam Linder frågade nämligen efter sammanträdet Holgersson vad denne kände till om utbildningen. Holgersson berättade då, enligt uppgift till utredningen, om de kontakter han hade haft med Dahlberg i ärendet tidigare och om vad han i övrigt hade för kännedom om Telubärendet.

Från sammanträdet har Holgersson upprättat en promemoria som är dagtecknad den 12 november 1979. Av denna promemoria framgår det huvudsakliga innehållet i de diskussioner som fördes. På Burenstam Linders uttryckliga önskemål har Holgersson några dagar senare kompletterat promemorian med vad Burenstam Linder sade om att Telub borde avhålla sig från militära projekt. Denna komplettering fick följande utformning: "SBL (Staffan Burenstam Linder) uttrycker ett allmänt avrådande mot projekt med militär anknytning. UD, Pol II, ger ambassaden instruktioner."

De första dagarna i december 1979 togs frågan om Telubs planerade utbildning av libyer i Växjö upp till diskussion i dagspressen. Dessa artiklar medförde viss aktivitet i olika delar av regeringskansliet.

I utrikesdepartementet togs ärendet upp vid ett möte den 3 december 1979 med samrådsgruppen, dvs. chefstjänstemännen inom departementet. Det uppdrogs därvid åt politiska avdelningen att undersöka vad libyernas studier gick ut på, i vilken utsträckning kunskaperna avsågs att bli utnyttjade militärt och i vad mån studenterna tillhörde någon militär organisation.

Vid samrådsgruppens möte den 5 december 1979 redovisades resultatet av den undersökning man hade gjort inom politiska avdelningen. Man konstaterade därvid att det redan fanns en faktaredogörelse för ärendet i den av Thyberg den 1 juni 1979 upprättade promemorian och att man dessutom vid enhet II hade upprättat en promemoria av den 3 december 1979 som innehöll en sammanställning av ärendet. I denna promemoria, som samma dag vidarebefordrades till utrikesminister Ullsten, sägs bl. a. att ärendet föredrogs för utrikesminister Karin Söder den 20 december 1977 av polchefen, att det av den promemoria (Groths PM den 9 december 1977) som användes som underlag till föredragningen framgick att utbildningen skulle avse civila ämnen men att syftet med utbildningen var att utbilda personal för luftbevakningsuppgifter och annan elektronisk bevakning samt att utrikesministern enligt en anteckning på promemorian inte hade någon erinran. Vidare framgår det av promemorian från den 3 december 1979 att ärendet behandlades i samrådsgruppen den 14 december 1977 och att samrådsgruppen beträffande syftet med utbildningen sade bl. a. följande: "Att dessa efter avslutad utbildning återgår till krigsmakten och att de förvärvade kunskaperna är användbara inom t. ex. luftbevakning torde vara klart men UD kan inte avråda. Det anmäls för utrikesministern." Det anges även i promemorian att ambassaden i Tripoli i en skrivelse den 11 januari 1978 (Holmquists brev) sagt att kursen i Växjö skulle avse "robotteknik".

Såvitt utredningen har kunnat finna har denna promemoria inte delgetts med någon utanför UD.

Den 5 december 1979 besökte Libyens ambassadör i Stockholm handelsminister Burenstam Linder med anledning av vissa uppgifter i dagspressen om

Telubs avtal med Libyen. Handelsministern uttalade härvid, enligt en från sammanträdet upprättad promemoria, bl. a. att det från regeringens sida inte fanns några planer på att vidtaga åtgärder för att häva kontraktet vilket för övrigt, enligt handelsministern, hade bekräftats vid en regeringslunch dagen före. Det kan i detta sammanhang även nämnas att ambassdören gjorde ett nytt besök hos Burenstam Linder den 12 december 1979, varvid handelsministern bekräftade vad han redan hade sagt vid besöket den 5 december.

Enligt en den 6 december 1979 inom UD upprättad promemoria från ett sammanträffande mellan statsminister Thorbjörn Fälldin och Israels ambassadör i Stockholm den 5 december har Fälldin beträffande Telubärendet bl. a. uttalat att regeringen för första gången för två och ett halvt år sedan hade erhållit kännedom om ärendet men att man då hade bedömt saken som inte särskilt anmärkningsvärd och ansett att det rörde sig om en rent teknisk utbildning. Utvecklingen hade emellertid, enligt Fälldin, nu visat att utbildningspaketet var något helt annat än vad man hade tänkt sig. Saken visade sig nämligen ha militärt intresse och den personal som skulle utbildas var militärer.

Det bör här särskilt påpekas att uppgiften om att regeringen hade hört talas om Telubärendet första gången för två och ett halv år sedan inte kan vara korrekt med hänsyn till att affären initierades hos Telub först i december 1977.

Burenstam Linder har inför utredningen uppgivit att han har tagit del av promemorian av den 6 december 1979 från sammanträffandet mellan statsministern och Israels ambassadör. Burenstam Linder har vidare uppgivit att han minns att han läste igenom promemorian och att han reagerade inför de uppgifter den innehöll, och då särskilt när det talas om att saken visade sig ha ett militärt intresse och att den personal som skulle utbildas var militärer. Han sade sig emellertid att det är skillnad på militärer och militärer. Han var medveten om att de libyer som skulle utbildas vid Telub hade uttagits till utbildningen av Military Procurement men frågan var, enligt hans mening, om personer som tas ut till en civil utbildning i Sverige av denna myndighet därigenom automatiskt blir att anse som militärer. Burenstam Linder har framhållit att han hade fått upplysningar av Dahlberg om att utbildningen var helt civilt inriktad och att han därför ställde sig en smula frågande inför ordvalet i promemorian.

Försvarsminister Eric Krönmark blev i början av december 1979 uppringd av en journalist som ställde frågor om Telubs utbildning av libyer. Med anledning av de uppgifter som framkom vid detta telefonsamtal kallade Krönmark, enligt vad han har uppgivit, till sig Dahlberg för ett samtal på försvarsdepartementet den 6 december 1979. Dahlberg har å sin sida hävdat att det var han som tog initiativ till sammanträffandet. Vid detta deltog förutom Krönmark och Dahlberg även statssekreteraren Sven Hirdman, konteramiral Carl-Fredrik Algemon samt major Ingemar Pedersson.

Vid detta tillfälle redogjorde Dahlberg för hela händelseutvecklingen i Telubaffären, vilket också framgår av en i försvarsdepartementet den 6 december 1979 upprättad promemoria. Enligt vad Krönmark har uppgivit redogjorde också Dahlberg för innehållet i utbildningen och Dahlberg hade även med sig ett antal pärmar med kursplaner. Enligt de uppgifter Dahlberg

lämnade och efter vad Krönmark själv kunde förstå efter att ha bläddrat igenom dessa pärmar rörde det sig om en helt civil utbildning. Enligt Krönmarks uppgifter var Dahlberg mycket indignerad över att i tidningspressen ha blivit beskylld för att bedriva militär utbildning.

Dahlberg har inför utredningen bekräftat att han vid tillfället informerade Krönmark om utbildningen på samma återhållsamma sätt som han tidigare hade informerat Burenstam Linder.

Den 10 december 1979 var statssekreterarna Sven Hirdman, försvarsdepartementet, Ulf Dinkelspiel, handelsdepartementet, och Robert Nilsson, industridepartementet, kallade till kabinetssekreteraren Leif Leifland för en genomgång av Telubaffären. Vid sammanträdet deltog även konteramiralen Carl-Fredrik Algemon, försvarsdepartementet, samt kanslirådet Ingemar Stjernberg, UD.

Enligt en samma dag upprättad promemoria redogjorde kabinetssekreteraren inledningsvis för bakgrunden till sammanträdet och lyfte därvid särskilt fram handelsministerns nära förstående besök i Tripoli som ordförande för den svenska delegationen vid den svensk-libyska blandade kommissionens möte. Därefter redogjorde Hirdman för ärendets olika faser i enlighet med vad som hade kommit fram vid Dahlbergs besök i försvarsdepartementet den 6 december 1979 med ledning av den promemoria som då hade upprättats.

Inför ett styrelsesammanträde i Telub den 12 december 1979 sände Dahlberg ut en promemoria till styrelseledamöterna om Libyenprojektet av följande innehåll: "Omfattar att utbilda ungdomar i språk (engelska) grundläggande tekniska ämnen (matematik, fysik, elektricitetslära och elektronik) under minst två år med stort inslag av praktisk verksamhet, såsom laborationer, enklare apparatbyggen, övningar i mättekniska tillämpningar, felsökningar och reparation på konventionell materiel samt efter hand som elevernas färdigheter och kunskapsnivå medger undervisning i tillämpad teknik, såsom radar, telekommunikation, dator- och reglerteknik. Totala utbildningstiden uppgår till fyra år. I detta projekt ingår vidare internatverksamhet, som dock skall betraktas som engångsföreteelse eller undantag. – Ligger således helt i linje med bolagets affärsidé att exportera utbildning och närliggande tjänster till utvecklingsländer."

Malmberg har uppgivit att innehållet i denna promemoria stämde överens med den information som Burenstam Linder erhöll av Dahlberg den 12 november 1979, för annars skulle Malmberg ha reagerat när han läste promemorian.

Malmberg har vidare uppgivit att man vid detta sammanträde i styrelsen på nytt diskuterade utbildningens innehåll efter det att tidningskriverierna hade kommit i gång. Styrelseledamöterna fick, enligt Malmberg, den uppfattningen att de militärtekniska delarna av utbildningen, som hade omnämnts i promemorian av den 16 maj 1978, hade utgått när detaljplanerna utarbetades.

Som tidigare har nämnts berörde direktiven för 1979 års krigsmaterielexportkommitté inte frågan om kunskapsöverföring i form av utbildning i ämnen med militär anknytning. Kommittén fick emellertid anledning att intressera sig för denna fråga sedan Burenstam Linder på grund av debatten i Telubaffären i början av december 1979 kontaktade kommitténs ordförande,

förutvarande utrikesministern Sven Andersson, för att höra om kommittén avsåg att behandla denna fråga. Man kom därvid överens om att kommittén skulle ta upp frågan och att det inte behövde utfärdas några formella tilläggsdirektiv.

Med anledning härav kallades Malmberg och Dahlberg till ett sammanträde med krigsmaterielexportkommittén den 9 januari 1980. Vid sammanträdet redogjorde Dahlberg för Telubs verksamhet och för det aktuella utbildningsprojektet avseende libyska ungdomar. Dahlberg uppgav att det rörde sig om utbildning av 96 elever från Libyen under fyra år. Rättschefen/expeditionschefen i handelsdepartementet Sven Norberg, som var sakkunnig i kommittén, har i sina anteckningar från detta sammanträde särskilt noterat att Dahlberg uppgav att det låg i linje med bolagets affärsidé att exportera utbildning och närliggande tjänster till utvecklingsländer. Dahlberg redogjorde också, enligt Norberg, i korthet för hur avtalet hade tecknats med det libyska försvarsdepartementet. Vid tillfället gavs det också möjlighet att ställa frågor till Dahlberg om utbildningen. Norberg frågade Dahlberg om denne var införstådd med det författningsmässiga begreppet krigsmateriel och det uppgav sig Dahlberg vara. Som svar på en följdfråga förklarade Dahlberg, enligt vad Norberg vidare har uppgivit, att det i utbildningen inte ingick något som helst inslag som innebar utbildning på krigsmateriel. Över huvud taget skulle det inte förekomma utbildning på någon materiel som hade hemlighetsgrad. Radarutbildningen skulle t. ex. endast avse den civila sidan av L M Ericssons tillverkning. Det rörde sig enligt Dahlberg om utbildning som också skulle ha kunnat ges på annat håll i Sverige under förutsättning att libyerna hade behärskat svenska språket. Dahlberg uppgav vidare, enligt vad Norberg har berättat, att eleverna under utbildningstiden sorterades under libyska försvarsmyndigheter. Anledningen till att Telub hade vänt sig till utrikesdepartementet med en förfrågan var att kunden var utrikespolitiskt intressant. Dahlberg berättade att libyerna hade pengar och var intresserade av att bygga upp en fungerande administrativ apparat men att de i Libyen inte hade några egna utbildningsanstalter för sådana ändamål.

Malmberg har uppgivit att han inte hade anledning att reagera mot de uppgifter Dahlberg lämnade om utbildningens innehåll vid detta tillfälle. Dahlberg nämnde alltså inget om att utbildningen skulle innehålla några militära tillämpningsövningar eller i övrigt ha militärt innehåll.

Den information som Norberg erhöll vid krigsmaterielexportkommitténs sammanträde med Dahlberg och Malmberg förde Norberg vidare till handelsminister Burenstam Linder när det svar denne skulle lämna på en enkel fråga i riksdagen den 22 januari 1980 förbereddes i departementet. Burenstam Linder fick således information om att Dahlberg hade uppgivit att Telub hade slutit ett avtal med en militär myndighet i Libyen, att det var denna myndighet som skulle välja ut de ungdomar som skulle delta i utbildningen, att utbildningen var helt civilt inriktad utan militära inslag och att utbildningen kunde jämföras med den utbildning som meddelades på vanligt tekniskt gymnasium.

Efter en viss försening kom den avtalade utbildningen att påbörjas i Växjö omkring den 15 mars 1980.

Burenstam Linder lämnade den 20 mars 1980 svar i riksdagen på en ny fråga

som rörde Telub. När detta svar förbereddes i departementet publicerades en tidningsartikel, där man påstod att Telub planerade en brett upplagd utbildning av libysk militär. Artikeln, som publicerades den 18 mars 1980, illustrerades med bilder av bl. a. militärflygplan och motortorpedbåtar. För att få underlag till frågesvaret hade dåvarande krigsmaterielinspektören Sven-Olof Olin den dagen kallat till sig Dahlberg och utbildningschefen Frank Stage från Telub. När handelsministern efter att ha läst tidningsartikeln fick kännedom om detta besök kallade han omedelbart upp Telubledningen till sig för ett samtal för att ta reda på vad som egentligen försiggick vid Telub. Från handelsdepartementets sida deltog vid detta tillfälle förutom Burenstam Linder och Norberg även statssekreteraren Ulf Dinkelspiel, Olin och Holgersson. Dahlberg fick vid detta tillfälle på nytt redogöra för innehållet i den pågående utbildningen. Dahlberg uppgav att det förekom fyra olika utbildningslinjer, nämligen en administrativ byråkratisk utbildningslinje, och tre linjer innehållande tekniska specialiteter såsom radar, kommunikation och data. Beträffande radarutbildningen uppgav Dahlberg att denna skulle omfatta 4 200 timmar radarteknik men att ingen krigsmateriel skulle komma till användning i utbildningen. Dahlberg uppgav att uppdragsgivare var Military Procurement i Libyen. Dahlberg visade också en pärm som innehöll utbildningsplanen och deltagarna i sammanträdet fick tillfälle att bläddra igenom den, vilket de också gjorde. Representanterna från handelsdepartementet ställde åtskilliga frågor till Dahlberg och pressade honom på svaren och de hade, enligt vad de har uppgivit, ingen anledning att misstänka att Dahlberg lämnade oriktiga uppgifter vid detta tillfälle. Beträffande de bilder av stridsflygplan och motortorpedbåtar som hade publicerats i pressen förklarade Dahlberg att dessa hörde samman med ett projekt som redan hade förkastats. Den närmaste anledningen härtill var att Burenstam Linder vid sammanträdet den 12 november 1979 hade avrått Telub från ytterligare affärer med Libyen. Detta projekt hade aldrig gått längre än till försättsbladen. Med hänsyn till att libyerna som skulle deltaga i utbildningen i Växjö hade rekryterats från militära myndigheter frågade Norberg, på samma sätt som vid sammanträdet den 9 januari 1980, Dahlberg om det i utbildningen ingick något som kunde betraktas som utbildning på krigsmateriel men detta förnekade Dahlberg. Det var enligt vad Dahlberg uppgav fråga om en helt civil teknisk utbildning även om uppdragsgivaren var en militär myndighet. Dahlberg uppgav vidare att han inte med säkerhet visste huruvida libyerna var militärer eller om dessa enbart hade rekryterats genom de militära myndigheternas försorg. Det var i vart fall inte fråga om utbildning direkt avsedd för den militära organisationen. Enligt vad som har framkommit ställde även Burenstam Linder åtskilliga frågor till Dahlberg angående innehållet i utbildningen och förklarade sin situation för Dahlberg och påpekade att de uppgifter han skulle lämna i riksdagen måste vara riktiga och att det därför var viktigt att han kunde lita på de uppgifter Dahlberg gav. Dahlberg förklarade sig vara helt införstådd med detta.

Efter sammanträdet fick Olin i uppdrag att vid ett sedan tidigare planerat besök på Telub i Växjö mera noggrant gå igenom utbildningsplanen och sedan informera Burenstam Linder därom. Olin besökte Telub den 21 mars 1980.

Olin har uppgivit att han besökte Dahlberg på dennes tjänsterum och att

han där på nytt fick tillfälle att gå igenom den pärm som innehöll utbildningsplanen. Vid tillfället fanns även kontraktet med Libyen framlagt på bordet men detta var avfattat på arabiska och engelska och Olin hade varken möjlighet eller tid att gå igenom detta. Eftersom uppgifterna om utbildningens innehåll var mycket vaga och ofullständiga bad Olin att Dahlberg skulle upprätta en promemoria angående utbildningens innehåll i stora drag. Olin erhöll också en sådan promemoria per post ett par dagar senare. Promemorian, som är dagtecknad den 24 mars 1980, är undertecknad av Roland Larsson, vilken var ansvarig för utbildningen. Till promemorian fanns fogat ett följebrev som var undertecknat av Dahlberg.

I samband med en veckoberedning redovisade Olin sina iakttagelser från besöket vid Telub för Burenstam Linder och för vad som hade framkommit genom den promemoria som hade upprättats vid Telub. Olin hade inte kunnat finna spår av att utbildningen skulle innehålla någonting annat än vad Dahlberg tidigare hade uppgivit. Utredningen har också under sin undersökning kunnat konstatera att det i promemorian inte talas om annat än vad som får anses vara en civil teknisk utbildning.

Burenstam Linder har uppgivit att den information han erhöll vid sammanträdet med Telubledningen den 18 mars och efter Olins besök vid Telub låg till grund för det svar som han lämnade i riksdagen den 27 mars 1980.

Den 21 april 1980 ägde på handelsministerns initiativ ett nytt sammanträde rum med Telubledningen, där förutom Burenstam Linder även industriminister Nils G Åsling, Malmberg, Dahlberg, Olin, Holgersson, departementsrådet Henrik Liljegren, UD, och departementssekreteraren Donald Drielsma, UHD, deltog.

Dahlberg försäkrade, enligt vad som har uppgivits, att de uppgifter han tidigare hade lämnat till Burenstam Linder om utbildningens innehåll var helt korrekta. Burenstam Linder ansatte honom hårt med frågor. Malmberg har inför utredningen förklarat att han inte hade anledning att invända mot de uppgifter som Dahlberg lämnade vid detta tillfälle.

I en vid UHD den 5 maj 1980 upprättad promemoria redogörs för vad som förekom vid sammanträdet den 21 april 1980. Enligt denna promemoria redogjorde Dahlberg för den pågående utbildningen av libyer vid Telub enligt en särskilt upprättad promemoria av den 17 april 1980 som distribuerades vid sammanträdet. Denna promemoria innehåller inget nytt om utbildningens inriktning.

Den 12 december 1980 erhöll Malmberg ett skriftligt meddelande, dagtecknat den 10 december 1980 och undertecknat av företrädare för personalorganisationerna vid Telub, angående den pågående utbildningen. I denna skrivelse gjordes gällande att man från personalorganisationernas sida hade deltagit i beslutsprocessen inför kontraktsskrivningen med Libyen under felaktiga förutsättningar och att det förelåg utbildningsplaner som personalorganisationerna inte hade fått taga del av. Malmberg informerade omgående de övriga styrelseledamöterna i Telub samt även den tillträdande generaldirektören i FFV Olle Lund om innehållet i ovan nämnda skrivelse. Dahlberg som enligt personalorganisationerna hade lovat att kontakta Malmberg hade

ännu den 15 december ej låtit höra av sig till denne. Dahlberg kallades därför till Stockholm för ett sammanträffande med Malmberg och ett par andra styrelseledamöter, vilket ägde rum den 16 december 1980. Dahlberg visade då upp två olika versioner av utbildningsplanen, en version av vilken framgick att utbildningen enbart var civilt inriktad och en annan version av vilken framgick att sista perioden av utbildningen innehöll utbildning på militär materiel. Den senare versionen var hemligstämplad. Som motiv för att Dahlberg inte hade lämnat information om denna del av utbildningen till Telubs styrelse, till KMI eller till regeringen utan i stället redovisat att hela utbildningen hade en civil inriktning angav han sekretessöverenskommelsen med kunden. Dahlberg redogjorde vid tillfället samtidigt för innehållet i de båda versionerna av utbildningsplanen.

Ärendet togs sedan upp på Telubs styrelsemöte den 17 december 1980. Dahlberg lämnade då en fullständig information om avtalet med Libyen och om utbildningens innehåll. Dahlberg bekräftade att de hemliga utbildningsplanerna hade varit klara redan i december 1979 och att han av sekretesskäl hade givit en felaktig bild av utbildningens totala innehåll.

Malmberg fick av styrelsen den 17 december i uppdrag att snarast informera krigsmaterielinspektören.

Den 22 december 1980 besökte Malmberg Olin och berättade för denne att man hade funnit en ny pärm angående den pågående utbildningen vid Telub. Malmberg berättade vidare att man avsåg att tillsätta en intern utredning som skulle försöka klargöra innehållet i den nu framkomna pärmen och om innehållet i denna verkligen ingick i avtalet. Olin förklarade för Malmberg att man fick återkomma från Telubs sida när denna utredning var färdig och att man kunde fortsätta med utbildningen tills vidare under förutsättning att denna fortfarande var helt civil. Den 22 januari 1981 ringde generaldirektören Olof Lund upp Olin och informerade honom om innehållet i den nyupptäckta pärmen. Lund uppgav därvid att innehållet i denna pärm ingick i det kontrakt som Telub hade tecknat med den libyska kunden. Av de uppgifter Lund lämnade framgick det klart att den utbildning, som fanns upptagen i nämnda pärm, innehöll militära inslag. Olin informerade den 30 januari 1981 Burenstam Linder om de nya uppgifter som hade framkommit. Burenstam Linder informerade omgående statsministern och ytterligare några statsråd om de nya uppgifterna.

IV Några sammanfattande och avslutande synpunkter

Då Telubärendet har varit aktuellt under lång tid och handläggningen därför har ankommit på ett stort antal befattningshavare och har berört tre regeringar har utredningen ansett sig böra avsluta sin granskningsrapport med att redovisa några sammanfattande och avslutande synpunkter på undersökningens resultat.

Enligt de för utredningen utfärdade direktiven har utredningen haft att närmare granska behandlingen inom regeringen och regeringskansliet av frågan om det med libyska staten i mars 1979 ingångna avtalet om utbildning här i riket av ett antal libyska medborgare. Det anges i direktiven att granskningen särskilt bör inriktas på att försöka få klarlagt vad som vid olika tidpunkter var känt om innehållet i avtalet. Däremot har utredningen inte haft att – såsom ibland felaktigt antagits i den allmänna debatten – ingå på en bedömning av regeringsledamöters eller departementstjänstemäns ansvar i frågan. Enligt regeringsformen åligger det konstitutionsutskottet att granska statsrådets tjänsteutövning. Denna granskning är av konstitutionell natur.

I detta inledande sammanhang vill utredningen erinra om att Telubärendet har beröringspunkter med flera departements verksamhets- och ansvarsområden. Detta förhållande torde ha bidragit till den splittrade bild som onekligen framträder vid granskningen av handläggningen. Telubfrågan har självfallet flera utrikespolitiska aspekter bl. a. med hänsyn till att den gäller ett avtal med en utländsk stat som därtill är belägen i en utrikespolitiskt utsatt del av världen. Ärendet har alltså anknytning till utrikesdepartementets ansvarsområde. Frågan om export av krigsmateriel handläggs av krigsmaterielinspektionen inom handelsdepartementet. Utbildning med militär anknytning av utlänningar omfattas inte – ännu så länge – av reglerna om kontroll av krigsmaterielexport. Emellertid finns här ett samband och utbildningsfrågor av denna art har således intresse också från handelsdepartementets synpunkt. I den mån svenska försvarsintressen berörs av utbildningsprojekt för utlänningar kommer försvarsdepartementet in i bilden. Slutligen är att märka att Telub AB är ett – via FFV Företagen AB – av förenade fabriksverken (FFV) helägt bolag. Förenade fabriksverken lyder under industridepartementet.

Beträffande omfattningen och inriktningen av utredningens granskningsarbete, som avsett tiden från december 1977 till utgången av år 1980, kan till en början konstateras att något formellt beslut av regeringen i ärendet inte föreligger under denna tid. Frågan synes inte heller ha blivit registrerad som ett särskilt ärende i något departement. I utrikesdepartementet, handelsdeparte-

mentet och försvarsdepartementet finns visst skriftligt material rörande Telubärendet sammanfört i olika dossierer. Utredningen har tagit del av detta material. Utredningen har även gått igenom styrelseprotokollen i Telub AB i vad dessa behandlar avtalet med Libyen fr. o. m. 1978. I huvudsak grundar sig emellertid utredningens kartläggning av frågans behandling på muntliga upplysningar från statsråd och befattningshavare i regeringskansliet, som vid olika tidpunkter tagit befattning med saken. Utredningen har också inhämtat muntliga uppgifter från såväl styrelseordföranden som verkställande direktören i Telub AB. Vad angår det muntliga utredningsmaterialet vill utredningen framhålla, att samtalen rört förhållanden som delvis ligger flera år tillbaka i tiden och som varit föremål för en omfattande och intensiv massmediedebatt. Åtskilliga av de tillfrågade har framhållit att deras minnesbilder ibland är oklara och att de också kan ha påverkats av den efterföljande allmänna debatten och alltså i någon mån ha blivit efterrationaliseringar.

Första gången kontakt togs i Telubärendet med någon tjänsteman i regeringskansliet var när Telubs verkställande direktör Benkt Dahlberg den 5 december 1977 ringde upp Carl-Johan Groth i dennes egenskap av chef för enhet II på UD:s politiska avdelning. Beträffande ärendets beredning i departementet och föredragningen i UD:s samrådsgrupp, dvs. chefstjänstemännen inom departementet, hänvisas till den tidigare redogörelsen (s. 26).

I enlighet med vad samrådsgruppen hade varit ense om anmäldes ärendet sedan för utrikesminister Karin Söder. Det gjordes den 20 december 1977 av utrikesrådet Knut Thyberg. Det får anses klarlagt att Thyberg vid föredragningen haft Groths promemoria av den 9 december 1977 (se Bilaga 20) tillgänglig och att han informerat utrikesministern om ärendet på grundval av uppgifterna i promemorian och diskussionen inom samrådsgruppen.

Vid denna tid – slutet av december 1977 – har således de högre tjänstemännen i UD och utrikesministern känt till att Telubprojektet avsåg utbildning av libysk militär personal eller i varje fall personal med militär anknytning, att utbildningen emellertid gällde civila tekniska ämnen men att syftet dock var att utbilda personal för luftbevakningsuppgifter och annan elektronisk bevakning. Genom beskedet på Telubs förfrågan att UD inte ansåg sig kunna avstyra eller avråda från projektet (s. 28) måste vidare UD-ledningen ha varit på det klara med att Telub skulle gå vidare med diskussionerna och förhandlingarna om utbildningsprojektet med vederbörande i Libyen.

Sedermera har flera varianter använts för att ange utbildningens innehåll och den deltagande personalens status. Utbildningen har betecknats som motsvarande gymnasieutbildning som skulle ge kompetens i de tekniska ämnena för inträde på teknisk högskola. Personalen har ibland betecknats som studenter men ibland som libyska soldater eller, i den allmänna debatten, t. o. m. som terrorister. Av Telubs styrelseprotokoll från den 15 januari 1980 framgår att Dahlberg då rapporterade att han varit i kontakt med libyska ambassaden i Stockholm och vidare att Dahlberg menade att det med hänsyn till uttagningsproceduren klart framgick att det inte var fråga om militär personal ty dessa skulle kunna ha beordrats delta i utbildningen. Oavsett hur personalen betecknats ger den av utredningen verkställda granskningen

emellertid endast belägg för att personalen utsetts av militär myndighet i Libyen. Det föreligger vidare uppgift om att de före ankomsten till Sverige skulle ha fått en viss kortare militär utbildning.

När det gäller frågan vilken information som i inledningsskedet förelåg inom regeringskansliet beträffande det tilltänkta avtalets innehåll har i den allmänna debatten stor uppmärksamhet ägnats de uppgifter som lämnades av ambassadör Bengt Holmquist i brev till Groth den 11 januari 1978 (se bilaga 21). Beträffande brevet innehåll, de närmare omständigheterna vid tillkomsten av brevet och de åtgärder som vidtogs inom UD med anledning av brevet kan hänvisas till den tidigare lämnade redogörelsen (s. 30). Brevet beskrev olika projekt av militärt intresse som svenska företag hade inlett i eller med Libyen, bl. a. Telubs utbildning. Denna angavs avse en fyra års kurs i Sverige i ämnet robotteknik för ett 80-tal libyska militärer. Kursen angavs skola genomföras i form av ett träningsläger i Växjötrakten. Då uppgifterna om utbildningens innehåll avvek från vad som var känt genom Groths promemoria av den 9 december 1977 har utredningen närmare undersökt vilka åtgärder som vidtogs för att informera vederbörande om brevet innehåll.

Enligt en utsändningslista tecknad på UD:s arkivexemplar har kopior av brevet expedierats till inte mindre än tolv personer, bl. a. inom UD till kabinetssekreteraren och chefen för politiska avdelningen, vidare till statssekreteraren i försvarsdepartementet samt slutligen till statssekreteraren och krigsmaterielinspektören inom handelsdepartementet, chefen för enhet UHD III (för UD och handelsdepartementet gemensam enhet) och ytterligare en befattningshavare på samma enhet. Utsändningslistan torde inte ha medtagits på de kopior som sändes till de olika befattningshavarna.

Kabinetssekreteraren har tagit del av brevet. Han har på sitt exemplar lämnat vissa instruktioner (se ovan s. 31) och sänt över brevkopian till chefen för politiska avdelningen. Den ordinarie chefen, Thyberg, torde emellertid – på grund av olika omständigheter vilka redovisats ovan – aldrig ha fått se handlingen. Såvitt utredningen kunnat finna torde brevet inte heller ha visats för eller delgetts utrikesminister Karin Söder.

Som nyss har nämnts expedierades kopior av brevet till fyra befattningshavare inom handelsdepartementet. Ingen av dessa har anmält innehållet för handelsminister Burenstam Linder. Någon anteckning om en sådan anmälan finns inte i dåvarande krigsmaterielinspektörens efterlämnade handlingar. Denne förde, enligt vad som har kunnat konstateras av utredningen, noggranna anteckningar om sina tjänsteåtgärder. Hade en anmälan skett, skulle detta säkerligen ha noterats i hans papper. Inte heller övriga befattningshavare i handelsdepartementet har gjort någon anmälan för ministern. Över huvud taget synes Burenstam Linder – såvitt utredningen kunnat finna – inte ha fått kännedom om detta brev förrän i samband med undersökningarna våren 1981.

Uppenbarligen har delgivnings- och kommunikationssystemet inom regeringskansliet här inte fungerat på det sätt som har varit avsett. Kabinetssekreteraren har gjort vissa påpekanden, som enligt hans mening var att se som instruktioner, angående den tilltänkta utbildningen i Växjö. Varken dessa eller innehållet i själva brevet i nu nämnt hänseende synes ha föranlett andra överväganden eller åtgärder inom utrikes- eller handelsdepartementet än att

handlingarna har arkiverats. Självfallet är det omöjligt att säga om en anmälan av innehållet i brevet till utrikesministern eller handelsministern skulle ha ändrat händelseförloppet. Men meningen med kommunikationsförfarandet kan uppenbarligen inte ha varit att de utsända exemplaren endast skulle läggas till handlingarna.

Utredningen har vid sina samtal med de olika befattningshavarna inte kunnat undgå att uppmärksamma den delgivningspraxis som tillämpas. Flera av de hörda har angett att de har varit belamrade med ett stort antal mer eller mindre betydelsefulla handlingar som har sänts för kännedom. En prioritering måste då ske vid genomgången av handlingarna. Det förefaller utredningen som om man ofta för säkerhets skull tar till kretsen av personer, till vilka handlingarna utsändes, alltför vid; de sprids till högre departementstjänstemän, enhetschefer och tjänstemän på olika andra nivåer samtidigt. Följden tycks bli att nyckelbefattningshavarna får så många handlingar att risk uppstår för att de missar viktig information. Samtidigt tycks ett visst divisionsansvar ha utvecklats. Man litar ibland alltför mycket på att någon annan befattningshavare skall vidta erforderliga mått och steg. Enligt utredningens uppfattning kan det finnas skäl för att se över kommunikationssystemet inom regeringskansliet i syfte att söka minska olägenheter av nu antytt slag.

I den kronologiska redogörelsen har närmare redovisats (s. 32) vilken information som i inledningsskedet förelåg inom försvarsdepartementet om Telubprojektet. Av de där återgivna uppgifterna framgår att försvarsminister Krönmark och statssekreteraren Nordbeck i december 1977– januari 1978 orienterats om Telubprojektet och Dahlbergs förfrågan hos UD. Försvarsdepartementet torde ha fått i stort sett samma uppgifter som UD. Det bör dock anmärkas att Krönmark, enligt vad han själv uppgivit, tog del av innehållet i Holmquists brev av den 11 januari 1978. Krönmark har sagt att han, då han läste brevet, redan var informerad om Telubs planer och han tyckte att innehållet i brevet i stort sett stämde överens med vad Nordbeck berättat.

Krönmark och Nordbeck har tydligen ställt sig tveksamma till projektet men har inte egentligen sökt stoppa det. Det måste antas för visst att försvarsdepartementet fått vetskap om att UD inte ansett sig böra varken tillstyrka eller avråda från projektet i sitt besked till Telub. Intresset för försvarsdepartementet har främst varit att se till att svenska försvarshemligheter avseende materiel som fanns hos Telub inte skulle äventyras. Genom samtalet med Dahlberg – själv gammal officer och befattningshavare i försvarsdepartementet – har departementsledningen ansett sig ha garderat sig mot sekretessriskerna.

Såvitt utredningen har kunnat finna har någon ny kontakt i Telubärendet efter februari 1978 inte skett med något departement förrän på hösten 1978 sedan Ullstenregeringen hade efterträtt regeringen Fälldin I.

Telubs förhandlingar med libyerna fortsatte emellertid och projektet utformades mer i detalj. Dahlberg informerade styrelsen för Telub vid flera tillfällen, bl. a. den 16 maj 1978. Härom hänvisas till redogörelsen ovan s. 34. Det bör här påpekas att den information rörande innehållet i utbildningen – särskilt då uppgiften att i utbildningen under fjärde året skulle ingå s. k. ”military applications” – som lämnades vid styrelsesammanträdet den 16 maj

1978, inte spreds utanför styrelsen och således inte, såvitt utredningen kunnat finna, blev känd inom regeringskansliet.

Avtalet mellan Telub och vederbörande libyska myndighet undertecknades den 17 mars 1979. I den kronologiska översikten har under ett särskilt avsnitt (s. 35–41) redogjorts för de kontakter som i samband med kontraktsskrivningen förekom mellan ledningen för Telub och ledamöter i regeringen Ullsten, nämligen handelsminister Cars och industriminister Huss. Vidare har i detta avsnitt också redovisats vad utredningen inhämtat om de överläggningar inom regeringen som ägde rum i anledning av Telubärendet. Full klarhet i vad man inom regeringen kände till om innehållet i det tilltänkta avtalet har inte kunnat skapas. Med en betydande grad av sannolikhet kan man dock utgå från att vederbörande regeringsledamöter hade tillgång till ungefär samma information som dåvarande utrikesminister Karin Söder, när ärendet anmäldes för henne i december 1977. Det får därför antagas att upplysning förelåg om att utbildningen avsåg militär personal, åtminstone i den meningen att deltagarna i utbildningen valts ut av den libyska försvarsmakten, att utbildningen emellertid gällde civila tekniska ämnen men att syftet dock var att utbilda personal för luftbevakningsuppgifter och annan elektronisk bevakning.

Beträffande Telubärendets behandling vid tiden för kontraktsskrivningen kan sammanfattningsvis sägas följande. Ledamöter av Ullstenregeringen fick mot slutet av förhandlingarna mellan Telub och libyerna kunskap om det planerade utbildningsprojektet liksom om det besked som lämnades av UD i december 1977 på Telubs förfrågan. Flera av ministrarna har uttryckt olust och ogillande av projektet. Vid ett sammanträde hos statsministern enades man om att till Telubledningen framföra de närvarande statsrådets ogillande och deras önskan att utbildningen inte skulle komma till stånd. Som utredningen tidigare (s. 40) har framhållit är det emellertid osäkert om Huss har framfört detta besked till Telubledningen på ett sådant sätt att man verkligen uppfattade att statsråden önskade att projektet inte skulle fullföljas. Denna kontakt med Telubledningen har ägt rum först i förhandlingarnas slutskede, när ett bindande anbud från Telubs sida tydligen redan förelåg. Att så var förhållandet har – enligt vad som måste anses framgå av omständigheterna – blivit klargjort i varje fall för Cars och Huss, som hade direktkontakt med Telubledningen. Ett brytande av förhandlingarna från Telubs sida i detta skede kunde få direkta ogynnsamma ekonomiska konsekvenser för Telub och även påverka handelsförbindelserna i stort med Libyen. Något ingripande – formellt eller informellt – av regeringen eller ledamöter i regeringen med direkt syfte att sätta stopp för projektet med samtidigt acceptering av de ekonomiska konsekvenserna har inte skett.

På hösten 1979 efterträddes folkpartiregeringen av regeringen Fälldin II. Den 12 november 1979 ägde ett sammanträde rum hos handelsminister Burenstam Linder med generaldirektören Eric Malmberg om aktuella krigsmaterielexportaffärer. På Malmbergs begäran deltog även Dahlberg i sammanträdet. Anledningen härtill var att Dahlberg ville redogöra för önskemål från Libyens sida om utökade affärer med Sverige. Som tidigare har nämnts har Burenstam Linder uppgett att detta var första gången som han hörde talas om Telubärendet.

Beträffande vad som i övrigt förekom vid sammanträdet kan hänvisas till den tidigare redogörelsen (s. 44). Här skall endast erinras om att Burenstam Linder vid detta tillfälle konstaterade att bindande avtal om utbildningen redan var ingånget. I fråga om önskemålen från libysk sida om ytterligare affärer avrådde Burenstam Linder Telub från att syssla med militära projekt med Libyen. I sammanhanget kan också nämnas att detta enligt vad utredningen inhämtat bl. a. fick till följd att Telub drog sig ur en annan påtänkt affär med Libyen.

Omkring månadsskiftet november–december 1979 gav Telubaffären upphov till en stor debatt i dagspressen. Artiklarna föranledde att frågan om utbildningsavtalet med Libyen på nytt diskuterades vid överläggningar inom utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och handelsdepartementet. Beträffande dessa överläggningar hänvisas till den tidigare lämnade redogörelsen (s. 45). Där har också omnämnts de besök som gjordes av Israels ambassadör hos statsminister Fälldin och av Libyens ambassadör hos handelsminister Burenstam Linder.

Departementsöverläggningarna ledde bl. a. till att Burenstam Linder i början av december 1979 tog kontakt med krigsmaterielexportkommitténs ordförande, förutvarande utrikesministern Sven Andersson. Man kom därvid överens om att kommittén även skulle behandla kunskapsöverföring i form av utbildning i militära ämnen. Om detta fanns ingenting i de ursprungliga direktiven. Man ansåg emellertid att skriftliga tilläggsdirektiv inte behövdes.

Som en följd av överenskommelsen hade krigsmaterielexportkommittén den 9 januari 1980 ett sammanträde till vilket Malmberg och Dahlberg kallats. Vid sammanträdet framkom i huvudsak följande om innehållet i den utbildning som skulle meddelas vid Telub. Dahlberg uppgav att utbildningsprojektet låg i linje med bolagets affärsidé att exportera utbildning och närliggande tjänster till utvecklingsländer. På en direkt fråga förklarade Dahlberg att det i utbildningen inte ingick något som helst inslag som innebar utbildning på krigsmateriel. Över huvud taget skulle det inte förekomma utbildning på någon materiel som hade hemlighetsgrad. Det rörde sig enligt Dahlberg om utbildning som också skulle ha kunnat ges på annat håll i Sverige om libyerna hade behärskat svenska språket.

De uppgifter som lämnades om utbildningen vid detta sammanträde vidarebefordrades till Burenstam Linder av expeditionschefen Sven Norberg, som var sakkunnig i kommittén. Uppgifterna var således tillgängliga i departementet, när frågesvaret som skulle lämnas i riksdagen den 22 januari 1980 förbereddes. Sammanfattande har Norberg sagt att Burenstam Linder fick kännedom om att Telub hade slutit ett avtal med militära myndigheter i Libyen och att det var dessa myndigheter som skulle ta ut de ungdomar som skulle delta i utbildningen men att denna inte skulle innehålla några egentliga militära inslag eller avse något som var krigsmateriel.

Efter nya enkla frågor i riksdagen och ytterligare tidningsartiklar under våren 1980 tog Burenstam Linder initiativ till nya sammanträden i handelsdepartementet om Telubärendet den 18 mars och den 21 april. Burenstam Linder gav också krigsmaterielinspektören Sven-Olof Olin i uppdrag att på Telub i Växjö gå igenom utbildningsplanen. Olin besökte Växjö den 21 mars 1980. Vad som framkom vid dessa tillfällen har utförligt redovisats i den

kronologiska översikten (s. 49). Dahlberg fick därvid redogöra för innehållet i den pågående utbildningen. Han fick också besvara direkta frågor. Han vidhöll att det var fråga om en helt civil teknisk utbildning även om uppdragsgivaren var en militär myndighet. Vid sammanträdet den 18 mars påpekade Burenstam Linder för Dahlberg att de uppgifter Burenstam Linder skulle lämna i riksdagen på framställda frågor måste vara riktiga och att det därför var viktigt att han kunde lita på de uppgifter Dahlberg gav. Dahlberg förklarar sig vara helt införstådd med detta. Vid sammanträdet den 21 april var även Telubs styrelseordförande Eric Malmberg närvarande. Malmberg har förklarat, att han inte hade anledning att invända mot de uppgifter som Dahlberg lämnade vid detta tillfälle.

Utredningen finner för sin del på grundval av de införskaffade uppgifterna att det måste anses klarlagt att Burenstam Linder inte haft vetskap om Telubärendet före sammanträdet med Malmberg och Dahlberg den 12 november 1979. Först nära åtta månader efter det avtalet slöts fick han alltså den första kontakten med ärendet. Den verkställda granskningen visar att Burenstam Linder varit mycket verksam i Telubfrågan sedan han har kommit i kontakt med den. Han avrådde Telub från projekt med Libyen som hade militära inslag. Detta fick också till följd att ett av Telubs projekt lades ner. Burenstam Linder tog vidare kontakt med ordföranden i krigsmaterielexportkommittén, och efter samtalet mellan dem tog denna kommitté upp till behandling också frågan om kunskapsöverföring i form av utbildning i militära ämnen. Detta hade som inledande konkret följd att kommittén hade en diskussion med Malmberg och Dahlberg i början av januari 1980 om Telubärendet. De uppgifter som framkom där fördes vidare till Burenstam Linder. Därefter förekom under mars och april 1980 ytterligare två utfrågningar av Dahlberg och andra Telubrepresentanter på handelsdepartementet. Dessutom anmodades krigsmaterielinspektören Olin att vid sitt besök hos Telub i mars forska vidare om Telubutbildningen. Dessa åtgärder tyder på en klar vilja hos Burenstam Linder att söka framskaffa korrekta uppgifter i ärendet.

I diskussionen kring Telubaffären har ibland gjorts gällande att informationen om den offererade utbildningens innehåll redan från början var riktig och fullständig. I denna fråga vill utredningen avslutningsvis anföra följande.

Enligt Benkt Dahlberg har det hela tiden i kanslihuset funnits tillräcklig information för ett ställningstagande från regeringens sida. Det var först efter det avtalet ingåtts i mars 1979 som han – enligt vad han uppgivit för utredningen – blev återhållsam med att lämna upplysningar om den planerade utbildningen på grund av de stränga sekretessbestämmelserna i avtalet.

Den av utredningen verkställda undersökningen har emellertid visat att det i ett väsentligt avseende saknats information. Även om det i Holmquists tidigare omnämnda brev har talats om ämnet robotteknik har det dock inte varit känt för regeringen eller befattningshavare i regeringskansliet att utbildningen här i Sverige – i ett slutskede av utbildningstiden – också skulle omfatta direkta militära tillämpningar (military applications) av den tidigare teknikundervisningen. Detta blev inte känt förrän regeringen i slutet av

januari 1981 informerades av den nya ledningen för Telub. Den interna information härom som styrelsen för Telub erhöll vid eller i anslutning till ett styrelsesammanträde i maj 1978 har inte, såvitt utredningen kunnat finna, förts vidare till regeringskansliet eller regeringen.

Med de i detta avsnitt av betänkandet nu redovisade synpunkterna på Telubaffären anser sig utredningen ha avslutat sitt granskningsarbete.

V Bilagor

Bilaga 1 Muntlig redogörelse lämnad av Benkt Dahlberg den 25 mars 1981

Benkt Dahlberg anför bl. a. följande: En av de första dagarna i december 1977 blev han kontaktad av en svensk medborgare, som tidigare hade tjänstgjort i Libyen, beträffande Telubs möjligheter och intresse för att utbilda ett antal libyer i Sverige. Denne person hade i sin tur blivit kontaktad av en syrier i frågan och dessa två kom sedan tillsammans ner till Växjö för att med Dahlberg diskutera utbildningen. Vid detta sammanträde framkom det att samma förfrågan hade ställts till ett annat svenskt företag, nämligen Teleplan AB och att den ursprungligen kom från chefen för libyska luftförsvaret. Syriern medförde för övrigt ett dokument på arabiska som senare genom Dahlbergs försorg blev översatt till engelska. Av de uppgifter som lämnades vid sammanträdet framkom det att libyerna var intresserade av att under tre års tid få utbilda 40 libyer från det libyska luftförsvaret för uppgifter inom områdena planering, systemutformning, inköp, operation, drift- och underhåll för luftförsvarets utrustningar och system. Det var inte tal om att utbildningen skulle avse utrustning som redan fanns i Libyen utan utbildningen skulle ske med användning av materiel inom dessa områden som Telub kunde få tillgång till. Dahlberg fick helt klart för sig att det var fråga om personer från luftförsvaret och att de efter genomgången utbildning åter skulle tjänstgöra där. Det var alltså fråga om militär personal.

Med anledning av denna förfrågan tog Dahlberg kontakt med utrikesdepartementet för att efterhöra deras syn på saken. Den 5 december 1977 ringde han sålunda upp departementsrådet Carl-Johan Groth på Pol II och informerade honom om den förfrågan som Telub hade fått från Libyen. Vid detta samtal berättade Dahlberg att utbildningen skulle gälla 40 man från det libyska luftförsvaret, att det var frågan om militär personal men att de skulle genomgå civil utbildning. Dahlberg sade att syftet med utbildningen var att libyerna sedan skulle kunna inneha ledande befattningar inom det militära luftförsvaret. Dahlberg nämnde även för Groth vilka ämnen som skulle ingå i utbildningen. Det var fråga om utbildning inom ämnena radar-, system-, elektro- och robotteknik. Han tror inte att han nämnde några ytterligare ämnen. Dahlberg sade alltså att det var fråga om civil utbildning. När han använder uttrycket civil utbildning gör han det i motsats till uttrycket militär

utbildning varmed han avser direkt stridsutbildning med vapen i fält. Detta betonade han emellertid inte särskilt för Groth vid telefonsamtalet. Vid samtalet med Groth nämnde alltså Dahlberg att det var fråga om civil utbildning men han använde inte uttrycket civila ämnen. För Dahlberg, som gammal militär, är alltså uttrycket civila ämnen inte detsamma som civil utbildning.

Dahlberg såg aldrig den promemoria som Groth upprättade efter telefonsamtalet och som sedan användes vid föredragningen för utrikesminister Karin Söder. Groth ringde heller aldrig tillbaka till Dahlberg för att kontrollera uppgifterna. Dahlberg trodde alltså att all den information som hand lämnade till Groth fanns hos regeringen och detta har han också utgått från senare vid samtal med olika statsråd och med tjänstemän inom regeringskansliet.

Sedan Dahlberg redogjort för libyernas förfrågan frågade han Groth om regeringen hade något emot att Dahlberg tog kontakt med libyerna och åkte ner till Tripoli för att börja förhandla.

Dahlberg vände sig till UD för att få ett besked bara för att det inte sedan skulle komma klander från regeringen för att Telub gjorde en affär med en stat som Libyen. Dahlberg hade också sökt komma i kontakt med krigsmaterielinspektören (KMI) Bengt Rosenius innan han reste till Libyen men han lyckades aldrig få kontakt med Rosenius innan han for. Dahlberg hade ingen ytterligare kontakt med utrikesdepartementet i ärendet under tiden december 1977 till februari 1978.

Den 17 december 1977 reste Dahlberg till Libyen. Enligt sina anteckningar hade han då fått besked från Groth att regeringen inte hade något att invända mot projektet. Groths besked kom per telefon. Groth sade vid samtalet att ärendet var anmält för utrikesministern och att UD inte var särskilt roat av affären men eftersom det inte rörde sig om krigsmaterielexport kunde Dahlberg gå vidare med affären.

Den 17-22 december 1977 besökte Dahlberg Tripoli för en första kontakt med libyerna. Dahlberg hade med sig ett förslag till hur utbildningen skulle bedrivas. Förslaget var utarbetat på grund av det dokument Dahlberg hade erhållit av syriern vid besöket i Växjö. Vid detta första besök i Libyen fördes inga egentliga förhandlingar utan Dahlberg presenterade sitt utkast till hur utbildningen skulle bedrivas. Utkastet vann libyernas gillande men under samtalen kom det fram att de ville utöka antalet personer från 40 till 80 och öka utbildningstiden från tre till fyra år.

Med anledning av de nya önskemål som hade framställts av libyerna utarbetade Telub en ny utbildningsplan och en ny offert. Dahlberg återvände till Libyen den 9 eller 10 januari 1978 och presenterade då det nya materialet. Vid detta tillfälle, liksom vid besöket i december, träffade han ambassadör Holmquist och orienterade denne om Telubs planer. Holmquist har alltså fått all sin information från Dahlberg. Holmquist uttryckte inte någon oro eller olust för den planerade affären. Däremot var Holmquist inte förtjust i planerna på att pensionerade svenska officerare eventuellt skulle anställas av Telub för konsultverksamhet i Lybien, vilket Dahlberg hade fått en förfrågan om. Dahlberg vill här tillägga att han besökte Libyen ett tiotal gånger innan kontraktet var klart och undertecknat. Ambassadör Holmquist eller hans närmaste man har hela tiden fått förtlöjande information om kontakterna

mellan Telub och libyska staten.

Nästa gång som Dahlberg hade kontakt med regeringskansliet med anledning av Telubs planer var när statssekreteraren i försvarsdepartementet Gunnar Nordbeck, som Dahlberg väl kände, troligen i början eller mitten av februari 1978 ringde upp Dahlberg. Nordbeck omtalade att den planerade affären med Libyen bekymrade försvarsministern av två olika anledningar. För det första var denne orolig för att sekretesskyddade svenska försvarshemligheter skulle kunna komma ut. För det andra för hur man från utländskt håll skulle reagera inför den planerade utbildningen. Nordbeck uttryckte alltså vissa bekymmer inför den planerade affären men enligt Dahlbergs uppfattning försökte inte Nordbeck på något sätt påverka honom för att stoppa projektet. På den första punkten kunde Dahlberg lugna Nordbeck genom att omtala att skolan som libyerna skulle utbildas i var helt åtskild från Telubs övriga verksamhet. Någon risk för att svenska militära hemligheter skulle läcka ut förelåg alltså inte. Beträffande oron inför den utländska reaktionen kunde Dahlberg inte ha någon uppfattning. Efter detta samtal hade Dahlberg inte någon ytterligare kontakt med Nordbeck i ärendet.

Någon gång under senare delen av februari 1978 lyckades Dahlberg få kontakt med krigsmaterielinspektören Rosenius, som Dahlberg kände väl, för att orientera denne om ärendet. Rosenius hade redan fått del av den information Dahlberg hade lämnat till UD och en avskrift av ambassadör Holmquists brev. Rosenius hade ingen erinran mot de tilltänkta planerna eftersom det inte var fråga om något som föll inom dennes ansvarsområde. Det gällde alltså inte export av krigsmateriel.

Utöver dessa samtal med Groth, Nordbeck och Rosenius har Dahlberg inte lämnat några upplysningar till regeringskansliet i ärendet under detta skede. Dahlberg har dock som han tidigare påpekat förlöpande informerat ambassadör Holmquist om förhandlingarna med libyerna.

Vid ett besök i Tripoli i oktober 1978 fick Dahlberg till sig framförda vissa önskemål som han skulle vidarebefordra till den svenska regeringen. Libyerna hade förklarat för Dahlberg att de ville komma i kontakt med ett fristående neutralt land för att få hjälp med att lägga upp principen för mobiliseringsplaner, planera befästningsbyggen och eventuellt få inköpa defensiva vapen. Den 20 oktober 1978 besökte Dahlberg handelsdepartementet och träffade där departementsrådet Jörgen Holgersson som vid tillfället tjänstgjorde som krigsmaterielinspektör. Dahlberg anmälde libyernas önskemål för Holgersson och omtalade för denne att han ville anmäla ärendet direkt för handelsminister Hadar Cars. Dahlberg berättade också för Holgersson att han vid samma tillfälle ville informera Cars om planerna på utbildning av libyer i Växjö och de förhandlingar som fördes mellan Telub och den libyska staten, vilket skulle ha varit en naturlig inledning till den information han skulle lämna Cars. Holgersson ombads att försöka få till stånd ett sammanträffande mellan Dahlberg och Cars. Dahlberg stötte på minst två gånger i handelsdepartementet, men det var svårt även för tjänstemännen att träffa Cars och hösten gick utan att han fick möjlighet att sammanträffa med handelsministern.

I början av februari 1979 ringde Rosenius upp Dahlberg och meddelade att handelsminister Cars motsatte sig affären. Dahlberg begärde då att få träffa Cars och blev senare kallad till ett sammanträde på handelsdepartementet den 14 februari 1979. Dahlberg inställde sig alltså på handelsdepartementet denna

dag. Före sammanträdet hade han tillfälle att tala med Rosenius ca en kvart och fick då reda på att handelsminister Cars var "alldeles snurrig" i den här frågan och att Cars helt motsatte sig planerna på utbildning av libyer. Vid sammanträdet deltog förutom handelsminister Cars och Dahlberg även departementsrådet Groth och krigsmaterielinspektören Rosenius. Cars var förkyld och påtagligt trött vid tillfället. Då Cars kom in hälsade han snabbt och sade sedan: "Den där affären får inte genomföras." Cars var ganska upprörd under hela sammanträdet och Cars använde ett maktspråk som Dahlberg inte kunde tolerera. Dahlberg hävdade att Cars inte kunde stoppa affären på detta sätt ty vi har inget ministerstyre i Sverige och Dahlberg ville inte ta muntliga direktiv från ett enskilt statsråd. Men om regeringen ville stoppa det hela så förklarade han att han skulle rätta sig efter ett sådant beslut. Dahlberg förklarade emellertid att regeringen i sådant fall också fick ta det fulla ansvaret. Dahlberg omtalade att Telub redan hade avgivit en bindande offert till libyerna som gällde till den sista februari. Vid sammanträdet hos handelsministern kom det så småningom till en viss diskussion i ärendet. Cars hade uppenbarligen tidigare fått en promemoria i ärendet från KMI. I kanslihuset fanns ju redan information om att det gällde utbildning av militär personal och att utbildningen hade militärteknisk anknytning. Dahlberg utgick från att all den informationen fanns hos Cars. Vid sammanträdet diskuterades bl. a. utbildningens natur och då i första hand utbildningsnivån. Dahlberg berättade att utbildningen i vissa ämnen skulle leda till gymnasiekompetens för inträde på teknisk högskola. Man kom aldrig in på någon egentlig sakk Diskussion ty stämningen var väldigt upprörd hela tiden. Dahlberg var illa berörd av ministrarnas uppträdande.

Den uppfattning Cars har fått av sammanträdet och som Cars återger i förhör inför konstitutionsutskottet den 22 april 1980 där Cars säger att utbildningen avsåg militär personal men att undervisningen skulle omfatta ämnen som också kunde undervisas i på civil teknisk skola är således endast delvis riktig ty den återger inte hela sanningen. Dahlberg hade ju lämnat ytterligare information till Groth om innehållet i utbildningen och Dahlberg utgick från att Cars kände till allt vad Dahlberg hade informerat UD om tidigare. Dahlberg hade t. ex. för Groth och Holmquist nämnt, att libyerna skulle utbildas i robotteknik och detta ämne finns ju inte på ett vanligt tekniskt gymnasium.

Cars förklarade att han ville stoppa hela affären eftersom denna var moraliskt motbjudande. Dahlberg sade att enligt hans uppfattning kunde regeringen inte stoppa projektet på det sättet. Cars förklarade då att regeringen hade möjligheter att stoppa projektet genom att t. ex. avskeda generaldirektören i FFV och tillsätta en ny bolagsstyrelse och ledning i Telub AB. Cars kände alltså till vilka faktiska möjligheter som förelåg för att stoppa projektet. Dahlberg sade att det var riktigt men låt i så fall regeringen visa att den har sådan kraft att den också kan genomföra en sådan åtgärd och är beredd att stå för konsekvenserna.

Cars gav sig inte tid att mera ingående tala om själva avtalet eller om vad utbildningen egentligen innebar. Det som dominerade sammanträdet var Cars oerhörda aggressivitet gentemot libyerna.

Dahlberg fick aldrig något besked från regeringen i frågan vilket Cars hade utlovat. Dahlberg vände sig till KMI för att efterhöra ett besked. Då han inte

fick något sådant vände sig Dahlberg till styrelseordföranden Eric Malmberg vilken lovade att hos industriminister Erik Huss efterhöra besked.

Den 5 mars 1979 meddelade Malmberg att han hade fått ett besked av Huss. Huss hade meddelat att eftersom projektet hade kommit så långt och eftersom förhållandena var som de var fick Telub lov att fortsätta.

Kontraktet undertecknades i Tripoli den 13 mars 1979. När kontraktet var underskrivet var Dahlberg underkastad de mycket hårda sekretessbestämmelser som avtalet innehåller. Inget av innehållet i avtalet får avslöjas förrän det är fullt skönjbart för allmänheten. Avtalet innehåller vitesklausuler för den händelse sekretessen skulle brytas.

Dahlberg hade inte fått tillfälle att framföra libyernas önskemål om utökade förbindelser med Sverige. Libyerna hade också förklarat att de ville sända en delegation till Sverige som skulle besöka olika svenska industrier. I början av november 1979 skulle Eric Malmberg träffa handelsminister Burenstam Linder och då bad Malmberg att Dahlberg skulle följa med. Vid detta tillfälle anmälde Dahlberg de tidigare frågorna för handelsministern och framförde också önskemålet om ett libyskt delegationsbesök. Vid sammanträdet var även KMI närvarande. Dahlberg informerade vid tillfället även om den pågående utbildningen. Burenstam Linder förklarade att Telub i fortsättningen borde avhålla sig från ytterligare affärer med Libyen. Burenstam Linder ville inte motsätta sig ett libyskt delegationsbesök, om svensk industri hade önskemål om ett sådant, men det kunde inte komma i fråga att libyerna fick besöka industrier som hade anknytning till det svenska försvaret.

Burenstam Linder frågade nog om den planerade utbildningen i Växjö. Vid denna tid var Dahlberg mycket återhållsam med information på grund av de stränga sekretessklausulerna i avtalet. Burenstam Linder fick alltså inte fullständig information om den planerade utbildningen vid detta tillfälle. För övrigt ställde Burenstam Linder inte särskilt många frågor i denna del. Dahlberg vill här tillägga att det i kanslihuset hela tiden har funnits tillräcklig information för ett ställningstagande från regeringens sida.

Beträffande utbildningsplanen vill Dahlberg säga följande. Den kontrakterade utbildningen omfattar totalt ca 24 000 lektionstimmar och för dessa timmar skulle det göras upp ett detaljprogram. I slutet av november 1979 hade man på Telub tagit fram den mera fullständiga kursplanen och man fick då också ett inspektionsbesök från den libyske kunden. Utbildningsplanen upprättades i åtta exemplar, varav kunden fick två. I planen angavs utbildningen ganska detaljerat. Beträffande den militärtekniska delen angavs t. ex. vilken materiel som kunde komma i fråga. Det material som nu var framtaget var mer detaljerat än det som förelåg när kontraktet skrevs under, men fortfarande hade utbildningen samma principiella innehåll och mål. Det var endast detaljeringsgraden som hade ökats. På Telub tog man också fram en öppen version av den kompletta utbildningsplanen. Beträffande de militärtekniska delarna av utbildningen sägs i den öppna versionen: "to be decided later". Innehållet i den öppna versionen av utbildningsplanen var vid detta tillfälle uppenbart för omgivningen och omfattades därför inte längre av sekretessen.

Med anledning av bl. a. de artiklar som publicerades i Expressen i början av december 1979 begärde Dahlberg företräde hos försvarsministern och fick träffa försvarsminister Eric Krönmark den 6 december 1979. Vid detta tillfälle

deltog förutom Krönmark även statssekreteraren Sven Hirdman och ytterligare någon person. Dahlberg informerade Krönmark om utbildningen på samma återhållsamma sätt som han tidigare hade informerat Burenstam Linder. Dahlberg hade med sig den öppna versionen av utbildningsplanen och visade upp denna för Krönmark. Dahlberg ville informera försvarsministern om att undervisningen bedrevs i lokaler som var helt skilda från Telubs övriga verksamhet. Det förelåg därför ingen som helst risk att svenska militära hemligheter skulle avslöjas för libyerna.

Vid denna tid bekymrades Dahlberg mycket av sekretessklausulerna i avtalet. Dahlberg ansåg sig inte kunna berätta om hela innehållet i utbildningsplanen. Dahlberg hade märkt att Expressen hade tillgång till all den information som fanns i kanslihuset och hade Dahlberg avslöjat mer så var han rädd för att även dessa uppgifter skulle komma ut i pressen. Mot en sådan publicitet skulle libyerna ha reagerat mycket kraftigt. Dahlberg ångrar nu att han inte i samtalen med bl. a. Burenstam Linder och Krönmark hänvisade till sekretessklausulerna i stället för att direkt förtiga vissa delar av innehållet i avtalet.

I januari 1980 lämnade Burenstam Linder svar på den första interpellationen i ärendet i riksdagen. Innan svaret avgavs var krigsmaterielinspektören Sven-Olof Olin på besök hos Telub i Växjö och informerade sig om den pågående utbildningen. Vid detta tillfälle samtalade Olin mest med Teknikskolans ledning. Det svar som Burenstam Linder avgav överensstämmer såvitt Dahlberg förstår med de återhållsamma informationer som Dahlberg hade lämnat honom. Dahlberg vill dock påpeka att handelsministern kunde fått ytterligare information genom att gå igenom de handlingar som redan fanns hos KMI från tidigare skeenden i affären.

Dahlberg hade därefter ingen kontakt med regeringskansliet i detta ärende förrän han i april 1980 träffade industriminister Åsling och handelsminister Burenstam Linder samt personal från handels- och utrikesdepartementen tillsammans med Eric Malmberg. Detta sammanträde var en "summing up" av de kontakter som hade förevarit med libyerna. Också vid detta sammanträde var Dahlberg återhållsam när han redogjorde för den pågående utbildningen i Växjö.

Dahlberg kallades sedan till förhör inför konstitutionsutskottet i april 1980. Konstitutionsutskottet fick samma återhållsamma uppgifter som han tidigare hade lämnat till Burenstam Linder och Krönmark. Ingenting av den s. k. hemliga delen av utbildningsplanen avslöjades alltså.

Det var en skrivelse från de fackliga organisationerna vid Telub som ledde till att saken togs upp på nytt i styrelsen vid ett sammanträde den 17 december 1980, då Dahlberg gick igenom den detaljerade utbildningsplanen. Dahlberg påpekar dock att styrelsen erhållit fullständig information om det militärtekniska inslaget i utbildningen i en promemoria som är dagtecknad den 19 maj 1978. Denna promemoria sändes till samtliga ledamöter i styrelsen.

Bilaga 2 Muntlig redogörelse lämnad av Carl-Johan Groth den 7 april 1981

Carl-Johan Groth anför bl. a. följande: Han vill inledningsvis påpeka att de tidsangivelser han lämnar måste bli ungefärliga eftersom han inte har tillgång till några anteckningar om när olika händelser har inträffat.

Groths första kontakt med Telubärendet var i december 1977 när Benkt Dahlberg ringde upp honom för att informera om Telubs planer. Groth hade då aldrig tidigare hört talas om Telub och han kände heller inte Dahlberg. Vid samtalet med Dahlberg förde Groth anteckningar och dessa anteckningar överförde han till en promemoria som han lät skriva ut och promemorian är dagtecknad den 9 december 1977. Denna promemoria återspeglar rätt upp och ned vad Dahlberg sade vid telefonsamtalet. Man kan säga att promemorian ersätter en inkommande skrivelse i ämnet.

Dahlberg förklarade att han ville ha UD:s syn på en förfrågan Telub hade fått om utbildning av vissa libyer. Det gällde utbildning av mellan 30 och 40 libyska ungdomar i tekniska ämnen. Dahlberg gjorde från början helt klart att det var fråga om militär personal och att ungdomarna skulle skickas hit av en försvarsmyndighet och det stod också klart att utbildningen senare skulle kunna komma till användning inom försvaret när ungdomarna återvände till Libyen. Dahlberg påpekade emellertid att det gällde en grundläggande utbildning i elektronik och systemteknik motsvarande den utbildning som kunde ges på vilket vanligt tekniskt gymnasium som helst. Utbildningen skulle enligt Dahlberg pågå i tre år. Det gällde således en grundläggande teknisk utbildning i civila ämnen. Huruvida Dahlberg använde uttrycket "civila ämnen" eller "civil utbildning" kan Groth nu inte komma ihåg men Dahlberg åskådliggjorde innehållet i den planerade utbildningen genom att jämföra den med den utbildning som kunde ges på ett vanligt tekniskt gymnasium. Groth skrev alltså bara ner de uppgifter Dahlberg lämnade. Groth visste t. ex. inte vad som åsyftas med "systemteknik" utan återgav bara de uppgifter som Dahlberg lämnade.

Anledningen till att Dahlberg vände sig till Groth var förmodligen den att Groth var den tjänsteman inom UD som handlade krigsmaterielexportärenden. Dahlberg berättade för övrigt att han tidigare hade försökt få kontakt med krigsmaterielinspektören Bengt Rosenius men denne hade varit sjukskriven. Dahlberg ville väl ha en allmän utrikespolitisk bedömning av projektet med hänsyn till att det gällde en affär med Libyen.

Sedan Groth hade fått sin promemoria utskriven tog han med sig den till chefen för politiska avdelningen Knut Thyberg och de diskuterade igenom ärendet. Groth har säkert också ringt upp Rosenius vid den tiden och

orienterat denne om ärendet.

Groths diskussion med Thyberg ledde till att Thyberg tog hand om promemorian för att ta upp ärendet i samrådsgruppen.

Groth var inte närvarande när ärendet diskuterades i samrådsgruppen. Thyberg brukade normalt informera Groth om vad de hade talat om i samrådsgruppen och sedan brukade Groth – när ett ärende hemmahörande på den egna enheten veterligen hade varit föremål för diskussion i gruppen – själv titta efter i de anteckningar som fördes vid dessa sammanträden vad som hade avhandlats. Groth blev på så sätt informerad om samrådsgruppens ståndpunkt.

Några dagar senare ringde Dahlberg upp Groth på nytt och berättade att han skulle åka till Libyen dagen efter och var angelägen om att få ett besked från UD. Ärendet var då färdigbehandlat på tjänstemannanivå men skulle senare anmälas för utrikesministern. Groth gav emellertid Dahlberg det beskedet att hade Telubs förfrågan gällt krigsmaterielexport så hade svaret blivit ett blankt nej. Med detta ville Groth antyda att Telubs planer möjligen stred mot andemeningen i bestämmelserna om krigsmaterielexport. Groth uppgav vidare att eftersom det inte var frågan om krigsmaterielexport så föll inte ärendet under UD:s kompetens och UD kunde därför säga varken ja eller nej till Telubs förfrågan. Groth nämnde aldrig för Dahlberg att ärendet ännu inte hade föredragits för utrikesministern och han redogjorde över huvud taget inte för hur ärendet hade handlagts på UD.

Telubärendet skulle alltså anmälas för utrikesministern eftersom det var fråga om en politisk "stinker". Utrikesministern skulle känna till ärendet och hålla en slags politisk beredskap inför framtiden. Det var således inte meningen att utrikesministern skulle fatta något formellt beslut i ärendet ty sakligt sett var det inget egentligt ärende för UD. Genom informationen skulle utrikesministern få möjlighet att föra ärendet vidare i regeringskretsen för att på så sätt ge regeringen en möjlighet att ingripa. Givetvis kunde utrikesministern genast ha förklarat att hon bestämt motsatte sig Telubs planer. I så fall hade väl Groth fått ringa upp Dahlberg och meddela denne utrikesministerns inställning. Men förmodligen hade utrikesministern, om hon hade motsatt sig projektet, valt att i stället föra ärendet vidare och låta något annat statsråd fatta det formella beslutet.

Groth var inte närvarande när ärendet föredrogs för Karin Söder den 20 december 1977. Groth har emellertid en minnesbild av att han och Thyberg en gång tidigare hade varit inne hos utrikesministern för att föredra ärendet men de hade då blivit avbrutna innan de hade hunnit komma närmare in på saken. Thyberg behöll sedan promemorian för att ta upp ärendet med utrikesministern vid ett senare tillfälle. Groth vet således inte vad som förekom när Telubärendet slutligen föredrogs för utrikesministern.

Groths nästa kontakt med Telubärendet kom när han mottog ett brev från ambassadör Bengt Holmquist vilket inkom till UD den 16 januari 1978. Groth kunde inte finna att brevet innehöll några egentliga nyheter ty Dahlberg hade vid det samtal Groth hade haft med denne inte gjort någon hemlighet av att eleverna slutligen skulle tjänstgöra inom det libyska försvaret. Utbildningen vid Telub skulle ligga på gymnasienivå enligt Dahlberg och vad eleverna skulle syssla med efter det att de hade genomgått utbildningen där var inte relevant i sammanhanget, även om det skulle gälla robotteknik. Groth utgick

nämligen från att det inte skulle förekomma någon utbildning i robotteknik vid Telub i Växjö med hänsyn till de uppgifter Dahlberg tidigare hade lämnat honom. Rent allmänpolitiskt var det givetvis inte bra att de skulle utbildas för senare tjänstgöring inom det libyska försvaret. För Groth var det vid tillfället helt glasklart att libyerna skulle få utbildning i civila ämnen i Växjö men det var illa nog att de hade rekryterats genom en försvarsmyndighet i Libyen. Groth tyckte emellertid att uppgifterna i brevet innebar ett obehagligt tillskott till ett redan obehagligt ärende. Groth utgick från att Holmquist hade sina informationer direkt från Dahlberg. Groth tog dock inte så alldeles allvarligt på detta eftersom Groth själv hade haft kontakt med Dahlberg och fått sina uppgifter från honom. Groths åtgärd med brevet var att se till att det distribuerades till de personer inom utrikesdepartementet och inom andra departement som kunde ha ett intresse av affären. På grund av det känsliga innehållet blev antalet personer som fick del av brevet tämligen stort.

Troligen har Groth skickat Holmquists brev till en reprocentral och begärt det antal kopior han behövde. Därefter har kopiorna sänts ut till olika personer. Slutligen har han på originalet gjort upp en förteckning över de personer som har erhållit kopior av brevet. Sändlistan har därför troligen inte funnits med på de kopior som har gått ut till olika personer. Groth tror inte att brevet från Holmquist anmäldes för utrikesministern. I vart fall har inte Groth gjort någon sådan anmälan och normalt skulle det heller inte ske i ett sådant fall.

Det exemplar av brevet som hade tillställts kabinetssekreteraren Leif Leifland kom efter några dagar tillbaka till Groth med vissa anteckningar ditskrivna. Vid samma tid hade Groth telefonkontakt med statssekreteraren i försvarsdepartementet Gunnar Nordbeck, som också hade fått del av brevet. I det brev som Groth avsånde till Holmquist den 1 februari 1978 har Groth återgett Nordbecks tankar sådana som de framställts för Groth vid det telefonsamtal de hade. Groth har vidare i brevet sammanfattat Leiflands synpunkter sådana som de uttrycktes i de anteckningar Leifland hade gjort på sitt exemplar av brevet. Groth hade ingen kontakt med Dahlberg vid denna tid.

Groth hade sedan ingen direkt kontakt med Telubärendet förrän i februari 1979. Groth erinrar sig att han i början av februari deltagit i ett sammanträde på UD där också statssekreteraren i försvarsdepartementet Gunnar Petri var närvarande. Möjligen kan detta sammanträde ha ägt rum den 9 februari 1979 och vara det sammanträde som handelsminister Cars har omnämnt. Groth minns inte vilka frågor som behandlades vid tillfället.

Groth har sedan ett minne av att Rosenius ringde upp honom och berättade att Dahlberg skulle komma och träffa Cars och Rosenius frågade om Groth hade tillfälle att komma över till handelsdepartementet. Sammanträdet skulle äga rum bara någon timme senare. Vid detta tillfälle var alltså Benkt Dahlberg närvarande. Cars var i oerhörd affekt vid tillfället. Han var heligt förbannad, upprörd och upphetsad men Groth vet egentligen inte av vilken anledning. Groth har känt Cars sedan lång tid och Cars är en mycket emotionell person. Groth försökte lugna ner Cars och få honom att diskutera ärendet i en lugnare ton. Groth kan nu inte exakt minnas vad som sades vid detta sammanträde men det stod helt klart att den utbildning Telub hade projekterat för libyerna hade militär anknytning eftersom ungdomarna var uttagna av det libyska

försvaret. Det framgick också att utbildningen i Växjö skulle omfatta civila ämnen men att utbildningen senare skulle kunna användas i militärt syfte. Detta måste Cars ha förstått. Såvitt Groth nu minns redogjorde han inte för den föredragning som hade ägt rum för Karin Söder i december 1977. Groth vet heller inte om Cars har sett promemorian av den 9 december 1977. Rosenius bör emellertid ha känt till föredragningen eftersom han och Groth hade kontakt med varandra så gott som dagligen. Rosenius hade förmodligen informerat Cars om ärendet innan sammanträdet den 14 februari. Cars sade att han skulle stoppa hela projektet. Var det så att Telub vägrade att rätta sig efter Cars besked så kunde han avsätta generaldirektören i FFV och byta ut styrelsen i Telub. Dahlberg svarade då att vi i Sverige inte har något ministerstyre och att Dahlberg i så fall ville ha ett besked av regeringen. Groth kan således vitsorda innehållet i de anteckningar som Rosenius förde vid tillfället.

Groth var kvar på utrikesdepartementet i Stockholm till augusti 1979 men hade efter sammanträdet i februari ingen ytterligare kontakt med Telubärendet.

Bilaga 3 Muntlig redogörelse lämnad av Knut Thyberg den 7 april 1981

Knut Thyberg anför bl. a. följande: Han var chef för UD:s politiska avdelning i december 1977, och denna tjänst innehade han till augusti 1979. Departementsrådet Carl-Johan Groth var i december 1977 chef för enhet 2 vid den politiska avdelningen och i denna egenskap hade Groth bl. a. att handlägga krigsmaterielexportärenden.

Samrådsgruppen vid UD är ett helt informellt organ för kontakt och samordning mellan olika avdelningar inom UD. Samrådsgruppen var vid tillfället en ganska ny inrättning med bara något eller några år på nacken. Till samrådsgruppens möten tar avdelningscheferna med sig de ärenden som de vill stämma av med andra avdelningar. Det är ofta ärenden som berör flera avdelningar. Telubärendet var just ett sådant ärende som berörde flera avdelningar inom UD. Ärendet hade ju en politisk aspekt, en rättslig, en handelspolitisk och en pressaspekt.

Det var Thyberg som den 14 december 1977 tog upp Telubärendet i samrådsgruppen. När han gjorde det hade han stöd av Groths promemoria. Föredragningen inför samrådsgruppen gick troligen till så att Thyberg läste upp eller redovisade innehållet i Groths promemoria varefter han frågade de övriga vad de hade att säga om ärendet. Efter diskussion kom samrådsgruppen fram till den slutsats som redovisas i minnesanteckningarna från sammanträdet, dvs. att UD inte kunde avråda från projektet och att ärendet skulle anmälas för utrikesministern. Ärendet var känsligt främst på grund av ungdomarnas anknytning till den libyska krigsmakten. I Groths promemoria talades om att det gällde utbildning av militär personal. Inom samrådsgruppen frågade man sig vad det egentligen var för slags personer som skulle utbildas. Ungdomarna var enligt uppgift i värnpliktsåldern, och endast några av dem hade en kortare militär värnpliktsutbildning bakom sig. De var närmast att betrakta som studenter. De var inte officerare eller något annat slag av yrkesmilitärer. Den ifrågasatta utbildningen motsvarade den som ges på vanligt tekniskt gymnasium. Inom samrådsgruppen var man medveten om att libyerna vid återkomsten till sitt hemland kunde komma att tjänstgöra inom krigsmakten där, men detta ansågs inte i sig vara tillräckligt skäl för att avstyrka projektet. I ett land med Libyens struktur ägde för övrigt en stor del av den offentliga verksamheten rum i militär regi. I samrådsgruppen diskuterade man huruvida den aktuella utbildningen stred mot svenska författningar eller internationella konventioner till vilka Sverige hade anslutit sig. Man diskuterade om den var oförenlig med FN-resolutioner som Sverige hade röstat för eller med den allmänna inriktningen av Sveriges utrikespolitik. Alla i gruppen

var på det klara med att ärendet var av en typ som på UD-jargong gick under benämningen "stinker" och att det bekvämaste hade varit att avråda. Enligt Thyberg var emellertid samrådsgruppen enig i sin bedömning att det inte fanns någon formell grund för UD att avråda från projektet. Inte heller ansåg man sig böra göra detta av allmänna utrikespolitiska skäl. Samrådsgruppen var dessutom medveten om att det gällde mycket pengar och att affären var viktig för Telub.

Thyberg minns inte om man vid samrådsgruppens sammanträde talade om ramavtalet från 1974, men han kan mycket väl tänka sig att han själv tog upp detta avtal i sammanhanget. Thyberg var väl förtrogen med avtalet eftersom han tjänstgjorde på UD när avtalet tillkom 1974. Avtalet kan sägas ha angett vår allmänna inställning till samarbetet med Libyen liksom färdriktningen i detta samarbete.

Ett ärende av den här typen, som kunde medföra publicitet samt frågor från riksdag och allmänhet eller som kunde komma att beröra utrikesministern på annat sätt, skulle enligt UD:s arbetsrutiner normalt anmälas för utrikesministern.

Inom samrådsgruppen bestämde man också att så skulle ske i detta ärende så att utrikesminister Karin Söder skulle känna till att Telub hade tagit den här kontakten med UD. Dessutom borde utrikesministern känna till den slutsats som samrådsgruppen hade kommit till. Normalt ges inget besked i frågan förrän denna anmäls för utrikesministern.

Thyberg hade praktiskt taget dagligen ärenden av alla möjliga slag som skulle anmälas för utrikesministern. Han brukade samla dessa ärenden på hög och ta med dem in till utrikesministern när han – ibland med mycket kort varsel – fick tid för en föredragning. När det gällde den här typen av ärenden brukade utrikesministern inte i förväg veta vilka frågor hon skulle ställas inför. Thyberg har inget minne av den anmälan han gjorde för utrikesminister Karin Söder av detta ärende den 20 december 1977. Han har uppenbarligen haft Groths promemoria med sig vid tillfället, och efter samtalet med utrikesministern har han på promemorian gjort en anteckning om detta. Thyberg tar för givet att han redogjort för innehållet i promemorian, men Karin Söder läste med all sannolikhet aldrig själv igenom denna. Thyberg kan vid sin anmälan av ärendet för utrikesministern ha sagt att detta var känsligt och obehagligt, att samrådsgruppen hade diskuterat saken och därvid enats om att man likväl inte kunde avråda från projektet, samt att utrikesministern borde känna till saken eftersom det kunde bli frågor, skrivelser i pressen, etc. Thyberg har med all sannolikhet inte presenterat saken som om det gällt en fråga om tillstånd för Telub att utbilda libyer. Det var nämligen inget egentligt ärende för UD i den meningen att utrikesministern eller någon annan hade att fatta ett formellt beslut.

Projektets militära aspekt var anledningen till att frågan hade tagits upp i samrådsgruppen och att den där ansetts böra anmälas för utrikesministern. Thyberg kan tänka sig att han inte bara har redovisat innehållet i Groths promemoria utan att han också har sökt något konkretisera individerna enligt diskussionen i samrådsgruppen, med andra ord att det i realiteten närmast föreföll vara fråga om en civil utbildning av libyska studenter, låt vara att dessa senare kunde komma att användas inom det libyska försvaret. Thyberg kan inte erinra sig om han vid samtalet med Karin Söder nämnde något om

innehållet i avtalet från 1974 mellan Sverige och Libyen.

Thyberg hade praktiskt taget dagligen kontakt med utrikesminister Karin Söder, och det var inte ovanligt att han var inne hos henne många gånger om dagen i olika frågor. Han finner det därför inte särskilt anmärkningsvärt att han nu i efterhand inte kan erinra sig just det här samtalet. Oftast var han ensam med utrikesministern vid sådana här tillfällen, men han minns inte om så var fallet när han anmälde Telubärendet för Karin Söder.

Om man inom samrådsgruppen hade kommit till slutsatsen att man bort avråda Telub från att ge sig in i den aktuella affären hade antagligen en tjänsteman på UD fått i uppdrag att ringa till Dahlberg och säga att det enligt UD:s bedömning var olämpligt att Telub gav sig in i den här affären. Det är möjligt att Dahlberg då hade följt det rådet.

Sedan Thyberg hade anmält ärendet för Karin Söder har han förmodligen gjort den anteckning som återfinns på promemorian. Därefter kan han ha talat med Groth och bett denne ringa till Dahlberg och meddela denne vad man på UD hade kommit fram till. Thyberg kan också tänka sig att han har skickat promemorian till Groth och att denne på så sätt har blivit informerad om att saken hade anmälts för utrikesministern.

Thyberg kan inte erinra sig att han har läst det brev som Bengt Holmquist skrev till Groth den 11 januari 1978. När brevet inkom till UD var Thyberg själv på tjänsteresa. Han har heller inget minne av att han senare skulle ha vidtagit någon åtgärd med anledning av innehållet i brevet. Han kan tänka sig att han möjligen bett Groth ringa upp statssekreteraren i försvarsdepartementet Gunnar Nordbeck och diskutera ärendet med denne, men detta är bara en gissning. Thyberg tror inte att han har visat Holmquists brev för utrikesminister Karin Söder.

Nästa gång Thyberg kan erinra sig ha kommit i kontakt med Telubärendet var den 1 juni 1979. Utrikesminister Hans Blix kallade då till sig Thyberg och frågade om denne kände till något om Telubärendet. Blix bad Thyberg att snarast möjligt upprätta en promemoria med fakta i ärendet som Blix behövde för ett samtal senare på dagen. Thyberg ringde genast till Dahlberg. Omedelbart efter telefonsamtalet sammanställde Thyberg promemorian med ledning av de anteckningar han hade gjort under samtalet. Innehållet i promemorian den 1 juni 1979 är således helt baserat på de uppgifter Dahlberg lämnade vid samtalet samma dag. Thyberg minns nu inte vad Blix skulle ha promemorian till.

Thyberg lämnade sedan sin tjänst som chef för politiska avdelningen i augusti 1979. Han kan nu inte erinra sig att han har haft någon ytterligare beröring med Telubaffären under sin tid vid UD, men han kan tänka sig att han vid något tillfälle har talat om saken med bl. a. Nordbeck. Nu i efterhand har han inget direkt minne härav.

The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the war. It is a very interesting and well-written account of the events of the year. The author has done a great deal of research and has gathered a wealth of material which he has used to give us a clear and concise picture of the situation. The report is a valuable contribution to our knowledge of the war and the country.

The second part of the report deals with the military operations of the year. It is a very detailed and accurate account of the events of the year. The author has done a great deal of research and has gathered a wealth of material which he has used to give us a clear and concise picture of the situation. The report is a valuable contribution to our knowledge of the war and the country.

The third part of the report deals with the political and social situation of the country. It is a very interesting and well-written account of the events of the year. The author has done a great deal of research and has gathered a wealth of material which he has used to give us a clear and concise picture of the situation. The report is a valuable contribution to our knowledge of the war and the country.

The fourth part of the report deals with the economic situation of the country. It is a very interesting and well-written account of the events of the year. The author has done a great deal of research and has gathered a wealth of material which he has used to give us a clear and concise picture of the situation. The report is a valuable contribution to our knowledge of the war and the country.

The fifth part of the report deals with the cultural and educational situation of the country. It is a very interesting and well-written account of the events of the year. The author has done a great deal of research and has gathered a wealth of material which he has used to give us a clear and concise picture of the situation. The report is a valuable contribution to our knowledge of the war and the country.

The sixth part of the report deals with the international situation of the country. It is a very interesting and well-written account of the events of the year. The author has done a great deal of research and has gathered a wealth of material which he has used to give us a clear and concise picture of the situation. The report is a valuable contribution to our knowledge of the war and the country.

The seventh part of the report deals with the future of the country. It is a very interesting and well-written account of the events of the year. The author has done a great deal of research and has gathered a wealth of material which he has used to give us a clear and concise picture of the situation. The report is a valuable contribution to our knowledge of the war and the country.

Bilaga 4 Muntlig redogörelse lämnad av Pär Kettis den 24 april 1981

Pär Kettis anför bl. a. följande: Han är departementsråd och chef för enhet IV på UD:s politiska avdelning och var så redan i december 1977.

Kettis skulle föredra ett ärende för utrikesminister Karin Söder den 20 december 1977. När Kettis kom in i utrikesministerns rum var Knut Thyberg redan där och höll på med en föredragning. Kettis satte sig ned på en stol och lyssnade med ett halvt öra på vad Thyberg och Karin Söder avhandlade, nämligen Telubs förfrågan om utbildning av libysk militär personal i Sverige. Kettis har främst kommit ihåg tre olika punkter av vad som avhandlades vid detta tillfälle. För det första vill Kettis minnas att Thyberg som en sammanfattning av vad som hade förekommit vid föredragningen konstaterade att det inte fanns några lagliga möjligheter att hindra ett genomförande av den aktuella affären. Karin Söder och Thyberg hade alltså samtalat med varandra om ärendet och slutsatsen blev att det inte förelåg någon möjlighet att med lagligt stöd hindra projektet. Vidare minns Kettis att Thyberg och Karin Söder menade att det som gjorde det hela olustigt var att libyerna hade militär bakgrund genom att de kom från någon militär myndighet i Libyen. Slutligen erinrar sig Kettis att inget annat nämndes än civil utbildning.

Kettis kommer ihåg att Thyberg hade ett papper i handen vid tillfället men Karin Söder hade däremot inte något papper framför sig under föredragningen. Kettis har däremot ingen uppfattning om vad det var för ett papper Thyberg hade i handen.

Kettis hade före detta tillfälle aldrig hört talas om Telub och har heller inte sedan haft någon kontakt med Telubärendets handläggning i departementet.

Bilaga 5 Muntlig redogörelse lämnad av Leif Leifland den 24 mars 1981

Leif Leifland anför bl. a. följande: Han tillträdde befattningen som kabinettssekreterare i utrikesdepartementet våren 1977. Dessförinnan var han chef för utrikesdepartementets politiska avdelning.

Han hörde talas om Telubaffären första gången den 14 december 1977 vid ett sammanträde med den s. k. samrådsgruppen på UD. Samrådsgruppen var vid denna tidpunkt och är fortfarande ett informellt stabsorgan bestående av chefstjänstemännen i departementet: kabinettssekreteraren, biträdande kabinettssekreteraren, cheferna för politiska avdelningen, rättsavdelningen, biståndsavdelningen och administrativa avdelningen samt pressbyrån. Gruppen som under den aktuella perioden regelmässigt sammanträdde tre gånger i veckan, svarar som ett centralt stabsorgan för koordination av departementets verksamhet. Den ser till att inga ärenden hamnar mellan två stolar, att viktiga ärenden dras för utrikesministern, den fastställer instruktioner till utlandsmyndigheterna osv. Inga formella protokoll förs vid samrådsgruppens möten. Däremot brukar en tjänsteman tillhörande kabinettssekreterarens kansli föra minnesanteckningar. Dessa anteckningar underställs inte ordföranden i gruppen (kabinettssekreteraren) eller någon annan för godkännande utan läggs direkt i en pärm i kabinettssekreterarens kansli. Anteckningarna förvaras alltså inte på departementets centrala arkiv och kan inte ses som justerade protokoll av vad som förekommit vid gruppens möte. Protokollen får dock troligen anses vara allmänna handlingar. Det finns en sådan minnesanteckning från samrådsgruppens möte den 14 december 1977 då alltså Telubärendet för första gången dök upp i hans medvetande.

Leifland minns inte vem som föredrog Telubärendet vid detta sammanträde och det framgår inte heller av minnesanteckningarna. All sannolikhet talar för att det var chefen för politiska avdelningen, ambassadör Knut Thyberg, som gjorde föredragningen. Det framgår heller inte av minnesanteckningarna vilka andra tjänstemän som var närvarande. Leifland har en helt klar minnesbild av att han själv deltog i och ledde sammanträdet.

Minnesanteckningen från den 14 december 1977 har följande lydelse: "Företaget Telub vill utbilda 40 libyska militärer i Sverige. Telub som är ett dotterbolag till FFV har anmält att man under en period av tre år önskar utbilda 40 libyska militärer i civil elektronik och systemteknik. Att dessa efter avslutad utbildning återgår till krigsmakten och att de förvärvade kunskaperna är användbara inom t. ex. luftbevakning torde vara klart men UD kan inte avråda. Det anmäls för utrikesministern."

Ärendet hade uppenbarligen aktualiserats på UD genom att Benkt Dahl-

berg hade tagit kontakt med Carl-Johan Groth. Groth tjänstgjorde som chef för andra politiska enheten och denna enhet hade bl. a. till uppgift att föredra krigsmaterielexportärenden för utrikesministern. Det var troligen i denna egenskap Groth hade fått hand om ärendet.

En formulering i minnesanteckningarna förefaller i efterhand en smula dunkel. I anteckningarna sägs nämligen att UD kan inte avråda. Vad som stod helt klart vid mötet var att det inte fanns några legala möjligheter att avstyra projektet så som det hade presenterats av Dahlberg vid samtalet med Groth. Reglerna för export av krigsmateriel gällde inte denna typ av överföring av kunskaper. Men om departementet inte kunde stoppa projektet hade departementet möjlighet att avråda. UD:s roll var alltså att tillstyrka eller avråda från projektet från allmänna utrikespolitiska synpunkter.

Ärendet ansågs av samrådsgruppen dock vara av sådan vikt att det skulle föredras för utrikesministern.

Leifland vill påpeka att det inte är särskilt dramatiskt att man ville utbilda utländsk militär i Sverige. Det förekommer ofta att utländska militärer får utbildning här och vi har utbyte av utbildning med flera länder. Vad som gjorde detta ärende så speciellt och i viss mån besvärligt var att det här gällde utbildning för Libyen. Leifland menar att man också måste ha avtalet från 1974 mellan Sverige och Libyen i åtanke. Detta avtal förutsatte vittomfattande samarbete, t. o. m. leverans av svenska kärnkraftverk till Libyen. Inom UD var man av den uppfattningen att man skulle följa den allmänna instruktion detta avtal innebär.

Enligt minnesanteckningarna från sammanträdet den 14 december beslöt alltså samrådsgruppen att ärendet skulle "anmälas för utrikesministern". Det framgår inte av anteckningarna huruvida gruppen beslutade vem som skulle föredra ärendet, möjligen ansågs det självklart att Thyberg som torde ha tagit upp ärendet i samrådsgruppen också skulle anmäla frågan för utrikesministern. Detta skulle också ha varit i full överensstämmelse med gällande instruktion och arbetsordning och rådande praxis.

Föredragningen för utrikesministern ägde rum den 20 december 1977. Vilka som var närvarande vid föredragningen kan inte exakt fastställas med hjälp av tillgängligt aktmaterial. Det är rimligt att utgå från att promemorian föredrogs av Thyberg ty det är Thyberg som med bläck har gjort följande anteckning på papperet. "Föredraget för utrikesministern 20-12-77, som inte har någon erinran". Under denna bläckanteckning finns också Thybergs paraff. Möjligen har Groth, författaren till föredragningspromemorian, varit närvarande men det framgår inte av någon anteckning på papperet. Själv befann sig Leifland efter vad han har inhämtat i sin timdagbok denna dag på tjänsteresa i Washington och han kan alltså inte ha varit närvarande. Leifland fick heller inte såvitt framgår av handlingen del av föredragningspromemorian. Leifland kan heller inte erinra sig att han när han i början av januari 1978 återvände till Stockholm underrättades om föredragningen och utrikesministerns beslut. Troligen har så inte skett. Om Leifland hade underrättats om föredragningen hade han sannolikt hänvisat till föredragningen i de bläckanteckningar som han gjorde på det exemplar av ett brev av den 11 januari 1978 från ambassadör Bengt Holmquist i Tripoli till Groth, vilket delgavs honom.

Leifland tror inte att Karin Söder visste om vilka ärenden hon skulle mötas

av vid föredragningen den 20 december 1977. De flesta ärenden som föredras för utrikesministern gäller dagsaktuella händelser. Ärendena utmynnar i regel inte i något regeringsbeslut utan stannar på utrikesdepartementet. Karin Söder var troligen helt okunnig om Telubärendet fram till dess att föredragningen den 20 december ägde rum.

Leifland kom på nytt i kontakt med Telubaffären den 18 eller 19 januari 1978 då han fick del av det brev som ambassadör Holmquist hade avsänt till Groth. Brevet registrerades som inkommet på UD den 16 januari 1978. Groth, som var adressat, delgav brevet med ett antal tjäntemän inom UD och andra departement. Det är helt normalt att enhetschefen beslutar om vilka som skall delges handlingar i ett icke känsligt ärende.

Leifland har kvar sitt exemplar av brevet. Brevet som är ett som "strängt förtroligt" betecknat handbrev talar om "ett nytt slag av samarbete mellan den libyska krigsmakten och en del svenska företag som inlets under senare år". Konceptet till brevet har uppenbarligen skrivits av en tjänsteman vid ambassaden i Tripoli, ambassadsekreteraren Stig Elvemar, vilket framgår av en anteckning längst upp till vänster på första sidan.

Brevet handlar endast till en mindre del om Telub. Det talar om att LM-koncernen har fått kontrakt på 50 miljoner kronor för sambands- och kommunikationsutrustningar samt tyfonanläggningar. En hel rad andra svenska företag räknas upp: Uniconsult, SAAB-SCANIA, AGA och Barracuda-verken. Därefter talas om samarbete av "något känsligare slag". Till denna kategori räknar brevet dels förhandlingar mellan Teleplan och libyska Air Defence om en kurs i Sverige för unga libyska officerare i ämnet radarteknik, dels Telubs förhandlingar "om en 4-års kurs i Sverige i ämnet robotteknik för ett 80-tal libyska militärer", en kurs som skulle genomföras i Växjö. I brevet talas vidare om att förfrågningar har framförts om pensionerade svenska officerare kunde vara intresserade av att arbeta i Libyen.

Leifland har en klar minnesbild av att han tog med sig sitt exemplar av brevet hem och läste det i sin bostad över en weekend. Leifland har försett sitt exemplar med några bläckanteckningar. Den första anteckningen finns på första sidan och lyder: "Det här får vi väl hålla ögonen på. Sade vi inte i samrådsgruppen OK till Växjö-projektet? Leif L." På andra sidan har Leifland ringat in ordet "robotteknik" och satt ett utropstecken i kanten. Vidare har han i marginalen till de meningar som handlar om att pensionerade svenska officerare skulle kunna tänkas vara intresserade av att arbeta i Libyen men att detta skulle kunna vara olagligt satt ett frågetecken och skrivit följande mening: "Brottsbalken 19:12 talar om krigstjänst – förutsätter alltså att någon form av väpnad konflikt föreligger, såvitt jag kan förstå. Leif L." Dessa var alltså Leiflands reaktioner då han satt hemma, uppenbarligen med lagboken inom räckhåll, och läste igenom Holmquists brev. Leifland har skickat sitt exemplar av brevet med åsatta anteckningar vidare till pol-chefen, dvs. chefen för politiska avdelningen. Leiflands bläckanteckningar på brevet är att se som en instruktion från honom till politiska avdelningen att agera på visst sätt. Dels finns en specifik uppmaning att undersöka om det av Holmquist skisserade arrangemanget med svenska officerares tjänstgöring i Libyen skulle strida mot svensk lag, dels en signal att titta närmare på Telub-kursen, framför allt att undersöka om det var korrekt att denna skulle omfatta det av honom inringade ordet "robotteknik". Leifland vill än en gång understryka att han då

han läste Holmquists brev inte torde ha underrättats om att ärendet hade föredragits för utrikesministern. Om han hade känt till denna föredragning borde han rimligen i sina bläckanteckningar ha hänvisat till föredragningen och inte till behandlingen av frågan i samrådsgruppen den 14 december 1977.

Leifland tog med brevet från bostaden till utrikesdepartementet och lämnade det till sin sekreterare som hade att skicka det vidare till chefen för politiska avdelningen, Knut Thyberg. Det har emellertid visat sig vid en kontroll av departementets tjänstgöringslistor att Thyberg vid denna tidpunkt var bortrest på tjänsteresa. Tjänsteförrättande chef för politiska avdelningen under Thybergs frånvaro var dåvarande chefen för 3:e politiska enheten Jan af Sillén. af Sillén har, sedan han fått Leiflands exemplar, försett det med ytterligare påteckningar. af Sillén har med bläck skrivit i marginalen på första sidan: "Polchefen: chefen Pol. 2: chefen Pol. 1: IK:" af Sillén har alltså uppenbarligen ansett att dessa fyra personer borde läsa Leiflands bläckanteckningar och agera enligt Leiflands signaler. Endast två personer har emellertid fått del av Leiflands exemplar, nämligen chefen för andra politiska enheten, Groth, och departementssekreteraren Ingmar Karlsson - det är denne som avses med initialerna IK. De andra två personerna, chefen för politiska avdelningen och chefen för Pol. 1 har inte satt sina parafier eller initialer på Leiflands exemplar och har alltså sannolikt inte sett Leiflands bläckanteckningar. Leifland vet inte varför men brevet har antagligen blivit liggande i något skåp eller i någon byrålåda och flutit upp först efter någon tid.

Med anledning av Leiflands bläckanteckningar har Groth gjort en del efterforskningar och bl. a. tagit kontakt med dåvarande statssekreteraren i försvarsdepartementet Gunnar Nordbeck. Groth informerade Holmquist om dessa kontakter med brev den 1 februari 1978. Det framgår av Groths brev att Nordbeck sagt till Groth att Nordbeck avsåg att ta kontakt med Telub och avråda från affären med libyerna. I Groths brev redovisas också Leiflands synpunkter på att det knappast skulle vara olagligt för svenska officerare att acceptera anställning i Libyen. Leifland utgår från att Groth innan Groth skrev brevet på denna senare punkt kontrollerade innebörden av den svenska lagstiftningen med expertis antingen på UD:s eller försvarsdepartementets rättsavdelning eller på justitiedepartementet.

Leifland har såvitt han kan erinra sig inte visat Holmquists brev för Karin Söder eller omnämnt brevet för henne. Leifland känner inte till att någon annan inom UD heller skulle ha visat brevet för Karin Söder. Leifland har med all sannolikhet aldrig själv talat med Karin Söder om Telubärendet vid denna tidpunkt. Leifland tycker nu efteråt inte att det är särskilt anmärkningsvärt att han inte visade brevet för Karin Söder. Efter vad Leifland kunde förstå byggde Holmquists uppgifter i brevet på oriktiga uppgifter. Groth hade ju undersökt saken i Sverige och fått försäkran från Telubledningen om att utbildningen avsåg endast civila ämnen. Leifland tror att Groth hade talat med Benkt Dahlberg även efter det att Groth hade läst Holmquists brev med Leiflands anteckningar åsatta. Via samtal med Groth har Leifland uppenbarligen fått besked om att affären inte var så allvarlig som Holmquist påstår i sitt brev. Holmquists brev tillförde därför inte akten och ärendet något nytt efter det att man hade diskuterat ärendet i samrådsgruppen. Att det rörde sig om militär

personal var i sig inget märkvärdigt och särskilt inte som libyerna var så unga.

Nästa gång Leifland hörde talas om Telubärendet var den 8 juni 1978 då han fick en förfrågan från dåvarande försvarsstabschefen huruvida det var lämpligt att denne gjorde ett besök i Libyen. I sitt svar avrådde Leifland från de tilltänkta planerna på ett besök i Libyen.

Leifland har inget minne av att UD varit inkopplad på Telubärendet under hösten 1978.

Leifland deltog inte i det sammanträde som ägde rum den 9 februari 1979 på utrikesdepartementet i närvaro av bl. a. handelsminister Hadar Cars. Leifland fick heller inte höra talas om detta sammanträde. Leifland minns inte heller att han erhöll någon information om det sammanträde som hölls hos Cars den 14 februari 1979 då bl. a. Benkt Dahlberg deltog.

Den 22 mars 1979 fick Leifland del av en rapport från ambassadör Holmquist om att avtalet mellan Telub och libyska staten var undertecknat. Leifland deltog inte i några överläggningar i Telubärendet under denna tid. Leifland har heller inget minne av att industriminister Erik Huss skulle ha tagit någon kontakt med honom i ärendet under våren 1979.

Efter det att Expressen hade publicerat sina första artiklar om Telubärendet i början av december 1979 kom ärendet på nytt upp i samrådsgruppen den 3 december 1979. Ärendet behandlades sedan den 5 december 1979 åter av samrådsgruppen. Den 10 december 1979 hölls ett sammanträde om Telubärendet hos Leifland på utrikesdepartementet. Vid detta sammanträde deltog statssekreterarna Hirdman, Dinkelspiel och Nilsson, konteramiralen och chefen för FKE Algernon samt Henrik Liljegren och Ingemar Stjernberg från UD. Sammanträdet tillförde inte ärendet något nytt utan den promemoria som upprättades efter sammanträdet innehåller endast en summing up av hela ärendet.

Bilaga 6 Muntlig redogörelse lämnad av Karin Söder den 31 mars 1981

Karin Söder anför bl. a. följande: Hon har ägnat mycket tid åt att fundera på vad som hände vid föredragningen den 20 december 1977 för att kunna ge en så klar bild som möjligt av föredragningen. Hon har trots detta endast en diffus bild av själva föredragningen. När hon nu får höra att ärendet har varit aktuellt för föredragning vid ett tillfälle före den 20 december så stämmer det väl överens med vad hon nu kan erinra sig. Vid den tiden pågick debatten kring kärnkraftsfrågan som intensivast och hon erinrar sig att hon vid ett tillfälle tvingades i väg från en föredragning till någon beredning kring kärnkraftsfrågan. Det kan mycket väl ha varit vid det tillfället som Carl-Johan Groth och Knut Thyberg tillsammans var inne hos henne för att föredra Telubärendet första gången.

Hon har alltså endast en diffus bild av själva proceduren vid den föredragning som Thyberg gjorde i ärendet den 20 december 1977. Hon har däremot ett klart minne av att hon blev informerad om att ärendet hade varit uppe till diskussion inom samrådsgruppen på UD och att man där hade kommit fram till att UD ej kunde avråda från projektet. När hon beslutade sig för att instämma i samrådsgruppens förslag att ej avråda gjorde hon det av främst två skäl; för det första fanns ju samarbetsavtalet mellan Sverige och Libyen från 1974 och för det andra skulle utbildningen enligt vad som hade framkommit avse ungdomar i gymnasieåldern vilka skulle erhålla en grundläggande teknisk utbildning i civila ämnen. Det antal som nämndes var 30–40 personer.

Hon vill erinra sig att Thyberg som en inledning till föredragningen orienterade henne om samarbetsavtalet från 1974. Hur Thyberg definierade de personer som skulle erhålla utbildning kan hon inte exakt komma ihåg. Thyberg kan ha nämnt att det var fråga om värnpliktiga ungdomar och det skulle i så fall förklara rubriken till föredragningspromemorian där det talas om utbildning av militär personal. Hon vill erinra sig att det väsentligaste för henne var att definiera vilka individer det var som skulle utbildas samt att diskutera utbildningens natur. Hon resonerade ungefär som så att i Libyen, som är en militärdiktatur, kan all samhällelig verksamhet sägas vara styrd av militären eller ha militär anknytning. Det skulle vara naivt att påstå något annat. Vad gäller utbildningens innehåll menar hon att man aldrig kan gardera sig mot att en civil teknisk utbildning även skall kunna komma till användning i militära syften. Det var enligt hennes mening inte möjligt att skilja en typ av personal från en annan när det gällde libyerna. Enligt den bild hon fick var de aktuella ungdomarna emellertid uttagna av de militära myndigheterna till den

här utbildningen. I Sverige skulle de emellertid inte genomgå någon militär utbildning enligt de uppgifter hon erhöll utan få en grundläggande civil teknisk utbildning och då skulle de ju under den tid de vistades här inte vara militärer enligt hennes uppfattning. Hon har inget minne av att det nämndes vartill utbildningen skulle leda annat än att utbildningen som vilken annan teknisk utbildning som helst skulle kunna användas i militärt syfte. Hon minns särskilt att hon frågade Thyberg om det i Libyen, där all verksamhet handhas av militärer, var så att man kunde ta ut folk i värnpliktsåldern till att fullgöra utbildning i Sverige.

En anledning till att ärendet över huvud taget kom upp till föredragning inför henne var att det gällde utbildning av personal från en militärdiktatur och det faktum att utbildningen skulle äga rum vid Telub som i sin övriga verksamhet har att hantera hemlig svensk försvarsmateriel. Det blev vid föredragningen helt klart för henne att det inte fanns något lagligt hinder mot den planerade utbildningen. Det var emellertid med viss olust som hon konstaterade att det inte fanns någon grund för att avråda Telub från planerna.

Hon var inte i förväg informerad om föredragningens innehåll. Denna var mycket komprimerad. Hon tror inte att Thyberg läste upp hela innehållet i föredragningspromemorian utan efter en kort föredragning ställde hon ett antal frågor till Thyberg. Hon har dock ingen anledning att tro att Thyberg eller någon annan skulle ha fört henne bakom ljuset eller medvetet ha undanhållit fakta men för den skull är det ju inte helt säkert att Thyberg har använt exakt det ordval som finns i promemorian men hon har inte någon anledning att tro annat än att huvuddragen i promemorian föredrogs för henne. Hon minns även att man vid föredragningen diskuterade libyernas sociala situation i Växjö under utbildningstiden.

Hon har fått den uppfattningen att Groth under tiden mellan det att han upprättade promemorian och fram till dess att föredragningen ägde rum hade ganska många telefonsamtal med Dahlberg. Dahlberg låg troligen på och ville ha ett besked från UD så snart som möjligt.

Hon fick aldrig se Holmquists brev till Groth och blev heller inte informerad om innehållet i detta. Hon blev senare mycket förvånad när hon fick veta att det i Holmquists brev talas om utbildning av 80 elever i stället för 30–40. Då hon nu senare har läst brevet har hon kunnat konstatera att det även i övrigt innehåller andra uppgifter än de hon erhöll vid föredragningen.

Nästa gång hon kom i kontakt med Telubärendet var vid en lunch tillsammans med några andra ledamöter av regeringen, bl. a. försvarsminister Krönmark, någon gång i början av januari 1978. Hon tror att det var Krönmark som tog upp ärendet till diskussion men ärendet diskuterades på intet sätt mera ingående utan det var mest ett konstaterande av faktum att regeringen inte hade kunnat avråda Telub från de tilltänkta planerna.

Frånsett föredragningen den 20 december 1977 och lunchen i början av januari 1978 hade hon vid den tiden ingen beröring med Telubärendet. Hon har således inget minne av att hon och Krönmark skulle ha diskuterat Holmquists brev vid något tillfälle.

Bilaga 7 Muntlig redogörelse lämnad av Gunnar Nordbeck den 27 mars 1981

Gunnar Nordbeck anför bl. a. följande: Han var statssekreterare i försvarsdepartementet under regeringen Fälldin I, dvs. från hösten 1976 till hösten 1978.

Nordbeck har gått igenom sina anteckningar och sin timkalender från den aktuella tiden men har där inte kunnat finna någon dokumentation angående Telubaffären. Det han nu kommer att berätta hämtar han alltså direkt från sitt minne.

Hans första kontakt med Telubärendet måste ha skett i december 1977. Han minns inte exakt vilken dag det var men han har ett klart minne av att Carl-Johan Groth ringde upp honom då och berättade att Benkt Dahlberg hade kontaktat Groth i ärendet. Groth talade om att man på tjänstemannanivå i utrikesdepartementet hade diskuterat frågan men där funnit att det inte fanns några legala förutsättningar för att stoppa projektet men man tyckte ändå att det var olustligt. Nordbeck minns nu inte exakt vad Groth sade vid telefonsamtalet. Nordbeck hade dock hela tiden den uppfattningen att det gällde utbildning av blivande militärer. Utbildningen vid Telub skulle motsvara utbildningen på vanligt tekniskt gymnasium och omfatta 40 libyer. Nordbeck minns emellertid inte om Groth direkt sade att det var fråga om militär personal men Nordbeck fick i vart fall intryck av att så var fallet. Även om det inte klart framgick av Groths uppgifter så fick i vart fall Nordbeck den uppfattningen att eftersom det inte förelåg något legalt hinder mot projektet så ville UD varken säga ja eller nej till Telub.

På grund av de informationer Nordbeck tillsammans med dåvarande försvarsstabschefen Lennart Ljung hade erhållit vid ett besök i Italien hösten 1977 var han vid denna tidpunkt uppmärksam på situationen i Medelhavsområdet. Han kommer därför väl ihåg att han efter Groths samtal kände en allmän olust inför den uppkomna situationen. På grund av den olust han sålunda kände efter beskedet om Telubs planer på utbildning av libyer föll det sig naturligt för honom att informera försvarsminister Eric Krönmark om de uppgifter han hade erhållit från Groth. Nordbeck kan nu inte exakt erinra sig när han första gången talade med Krönmark om Telubaffären men det skulle förvåna honom mycket om han inte informerade Krönmark om saken ganska snart efter det att Groth hade ringt. När Nordbeck talade med Krönmark berättade han också att han ämnade ringa upp Dahlberg och diskutera Telubs planer med denne.

De informationer Nordbeck hade fått av Groth fick honom omedelbart att tänka på att han borde ringa upp Dahlberg och diskutera affären med denne.

Nordbeck kände Dahlberg väl sedan tidigare. De hade båda två varit kustartilleriofficerare och hade också tjänstgjort samtidigt i försvarsdepartementet. Dahlberg hade t. o. m. där varit Nordbecks chef under en period. Han försökte flera gånger komma i kontakt med Dahlberg på telefon innan han slutligen lyckades få kontakt med denne. Nordbeck kan nu inte komma ihåg exakt vilken dag han talade med Dahlberg och han minns således inte om det var före eller efter det att han hade tagit del av Holmquists brev. Han kan sålunda inte säga att det var innehållet i detta brev som fick honom att ta kontakt med Dahlberg.

Nordbecks avsikt med telefonsamtalet till Dahlberg var att hos Dahlberg efterhöra innehållet i den planerade utbildningen och att för Dahlberg påtala den olust man på försvarsdepartementet kände inför projektet. Av rent utrikespolitiska skäl kunde det vara mindre lämpligt att göra en affär med Libyen. Denna bedömning ankom dock närmast på utrikesdepartementet att göra. Vad som för försvarsdepartementets del var särskilt olustigt var att Telub hade sådana uppdrag åt det svenska försvaret att man där ofta handskades med sekret svensk försvarsmateriel. Det kunde således föreligga risk för att hemliga militära uppgifter skulle uppenbaras för libyerna. Detta redogjorde han för vid samtalet med Dahlberg. Dahlberg berättade att det vid den tiden ännu inte förelåg några fastställda utbildningsplaner för libyerna men att den utbildning som det gällde i huvudsak motsvarade utbildningen på tekniskt gymnasium. Vidare sade Dahlberg att libyerna skulle undervisas i en skolbyggnad som skulle ligga helt åtskild från de verkstäder där Telub arbetade med sekret svensk försvarsmateriel. Det förelåg således ingen som helst risk enligt Dahlberg för att libyerna skulle kunna komma i kontakt med svenska militära hemligheter. Nordbeck och Dahlberg diskuterade också det faktum att en del av den svenska försvarsmaterielen som fanns på Telub var tillverkad och köpt utomlands och att detta kunde medföra en reaktion därifrån. Nordbeck påpekade för Dahlberg att det absolut inte kunde få förekomma att några svenska militära hemligheter fick uppenbaras. Nordbeck sade till Dahlberg att Dahlberg ju mycket väl kände till hur man arbetade på försvarsdepartementet och att Dahlberg ju också var väl bekant med reglerna för krigsmaterielexport. Även om det således inte förelåg några direkta hinder i lag mot den planerade utbildningen så betydde inte det att försvarsdepartementet godkände projektet. Tvärtom såg man på det med stor olust och såg helst att det inte blev av. Innebörden av Nordbecks samtal med Dahlberg var således att redovisa försvarsdepartementets syn på den planerade utbildningen. Något försök från Nordbecks sida att stoppa förhandlingarna var det inte fråga om. Nordbeck hade inga formella möjligheter att göra det. Han hade inte fått några sådana order från Krönmark och han hade heller inte sagt till denne att han avsåg att göra ett sådant försök. Uppgifterna härom måste alltså bygga på ett missförstånd.

Nordbeck vill påpeka att han vid samtalet med Dahlberg hela tiden hade den bestämda uppfattningen att det gällde utbildning av militär personal även om inte detta direkt utsades av någon av dem.

Nordbecks samtal med Dahlberg måste ses i belysning av det förhållandet att Nordbeck kände Dahlberg mycket väl och att Nordbeck kände till att Dahlberg hade arbetat i försvarsdepartementet. Dahlberg var således väl medveten om reglerna för krigsmaterielexport osv. Nordbeck hade mycket

stort förtroende för Dahlberg och samtalet färgades också av detta. Nordbecks attityd vid samtalet var den att han ville påpeka för Dahlberg att denne ju ändå måste tänka på de här sakerna, dvs. risken för att svenska militära hemligheter skulle läcka ut och även göra en allmän utrikespolitisk lämplighetsprövning. Innebörden var alltså en uppmaning till Dahlberg att vara försiktig. Det var således inte fråga om ett försök från Nordbecks sida att stoppa projektet.

Nordbeck diskuterade Telubärendet med Krönmark ett par gånger kring nyåret 1977-78. Nordbeck minns inte om han direkt rapporterade om samtalet med Dahlberg för Krönmark men det skulle förvåna honom högeligen om han inte har nämnt samtalet för Krönmark.

Nordbeck kan inte påminna sig att han har haft mer än ett samtal med Groth i ärendet men rimligtvis har Nordbeck ringt upp Groth med anledning av innehållet i Holmquists brev. Allt talar för att så har varit fallet men Nordbeck har nu inget direkt minne av detta. Nordbeck fick inte reda på att ärendet var föredraget för utrikesministern förrän han läste om detta i tidningarna sedan saken uppenbarats där. Nordbeck hade ingen anledning att intressera sig speciellt för de allmänna utrikespolitiska övervägandena utan hans uppgift var att bevaka den sekretessbelagda verksamheten vid Telub såvitt avsåg svenska försvarshemligheter.

Nordbeck känner inte till att det skulle ha ägt rum någon lunchberedning mellan olika regeringsledamöter i Telubärendet. Nordbeck känner heller inte till att Krönmark skulle ha diskuterat Telubärendet med Karin Söder.

Nordbeck har haft ytterligare en mycket ytlig kontakt med Telubärendet. Efter regeringsskiftet hösten 1978 stannade han kvar en tid på försvarsdepartementet som medhjälpare åt Lars de Geer och Gunnar Petri. Nordbeck var också ordförande i försvarskommittén och hade i denna egenskap sina arbetslokaler i försvarsdepartementet. Någon gång under hösten 1978 blev Nordbeck uppringd av krigsmaterielinspektören Bengt Rosenius som frågade Nordbeck om han hade haft någon kontakt med Dahlberg angående den planerade utbildningen av libyer. Nordbeck berättade då om sitt samtal med Dahlberg. Rosenius och Nordbeck diskuterade dock inte innehållet i utbildningen.

Bilaga 8 Muntlig redogörelse lämnad av Eric Krönmark den 31 mars 1981

Eric Krönmark anför bl. a. följande: Han vill inledningsvis framhålla att han har klara minnesbilder av vissa detaljer beträffande Telubärendet men vad avser tider och annat är han inte lika säker.

Krönmarks första kontakt med Telubärendet var när Gunnar Nordbeck informerade honom om det samtal Nordbeck hade haft med Carl-Johan Groth. Krönmark har en minnesbild av att de vid tillfället befann sig i Nordbecks tjänsterum. Krönmark reagerade nog ganska starkt när han fick reda på innehållet i telefonsamtalet. Krönmark hade ju tidigare av Nordbeck blivit informerad om hur starkt man rustade i Libyen och också blivit informerad om reaktionen från NATO-håll. Krönmark tyckte då att projektet verkade väl optimistiskt. Krönmark och Nordbeck diskuterade igenom Telubs planer och de kom fram till att det formellt sätt inte gick att stoppa projektet. De kom emellertid överens om att Nordbeck skulle ringa till Dahlberg för att försöka avstyra det hela. Man ville från försvarsdepartementet försöka avstyra projektet främst av två skäl. För det första hade Telub tillgång till sekret svensk försvarsmateriel och för det andra gjorde Telub underhåll på materiel som Sverige hade köpt utomlands.

Krönmark har nu ingen minnesbild av hur orden exakt föll vid samtalet mellan honom och Nordbeck. För Krönmark var det väsentligaste att försöka stoppa Telubs planer med hänsyn till den risk som förelåg för att libyerna skulle kunna komma i kontakt med sekret svensk försvarsmateriel som hade köpts utomlands. Krönmark tror att han och Nordbeck diskuterade i termen "avråda" från projektet. Krönmark gav inte Nordbeck någon uttrycklig order att stoppa projektet. Krönmark var väldigt känslig för att bli beskylld för att utöva ministerstyre och aktade sig oerhört noga för att ge sådana order. Dessutom förelåg ju inga formella hinder mot den planerade utbildningen.

Krönmark har ingen exakt minnesbild av när detta första samtal mellan honom och Nordbeck om Telubärendet ägde rum men han har för sig att det var kring årsskiftet 1977-1978.

Krönmark diskuterade Telubärendet med Nordbeck vid flera tillfällen. De arbetade intimt tillsammans och det föll sig naturligt att de berörde saken. Vid ett tillfälle redogjorde Nordbeck för innehållet i det telefonsamtal denne hade haft med Dahlberg. Dahlberg hade berättat att utbildningen var av grundläggande karaktär och kunde meddelas i vilket tekniskt gymnasium som helst. Telub hade enligt Dahlbergs uppgifter för avsikt att bygga en särskild anläggning som skulle ligga helt åtskild från Telubs övriga verksamhet. Det skulle således inte föreligga någon risk för att libyerna skulle komma i kontakt

med någon svensk hemlig försvarsmateriel.

Telubärendet var även uppe till diskussion vid en lunchberedning i början av januari 1978. Vid denna lunch var förutom Krönmark även statsminister Thorbjörn Fälldin och utrikesminister Karin Söder samt ytterligare någon regeringsledamot närvarande. Krönmark minns inte om det var han eller Karin Söder som tog upp Telubärendet till diskussion. Krönmark har en oklar minnesbild av vad som förekom vid detta lunchsamtal. Han vill emellertid minnas att man nämnde att det gällde utbildning av 40 elever från Libyen. Affären låg då fortfarande på offertstadiet men han vill minnas att de närvarande tyckte att det hela var mycket tveksamt men att det möjligen inte fanns några formella skäl för att stoppa projektet. Krönmark vill också minnas att Karin Söder nämnde att hon fått ärendet föredraget för sig men att man på UD inte hade funnit skäl att stoppa projektet eftersom det rörde sig om civil utbildning. Krönmark vill påpeka att detta samtal vid lunchberedningen var helt informellt och att Telubärendet var ett av många ärenden som kom på tal vid tillfället.

Fälldin har i efterhand för Krönmark verifierat att han har en minnesbild av att man har berört Telubärendet vid en lunch. Denna lunch ägde med all sannolikhet rum före det att Krönmark hade läst Holmquists brev. Krönmark fick del av ambassadör Bengt Holmquists brev av den 11 januari 1978. Brevet kom in på hans bord och det var troligen några dagar efter den 18 januari. Det förekom att han erhöll exemplar av de skrivelser som skickades ut från UD trots att han inte var uppsatt på den maskinskrivna sändlistan. Det behöver därför inte nödvändigtvis vara Nordbeck som har lagt in brevet på hans bord. När Krönmark läste brevet var han redan informerad om Telubs planer av Nordbeck och enligt Krönmarks bedömning innehöll brevet inte något nytt i saken. Det talades i brevet om robotteknik men undervisningen i ämnet robotteknik kan också vara av grundläggande art. Det behöver inte betyda att man skall ha tillämpningsövningar i t. ex. applikationsteknik. Krönmark förstår nu efteråt att han borde ha reagerat häftigare när han läste om att Telub skulle utbilda libyerna i bl. a. robotteknik. Krönmark tyckte att innehållet i brevet i stort sett stämde väl överens med vad Nordbeck hade berättat men Krönmark tyckte också att uppgifterna i vissa hänseenden verkade överdrivna och orimliga. Krönmark läste också uppgifterna om att andra svenska företag var inbegripna i affärer med Libyen. Krönmark tänkte att det var bra att Holmquist skulle bevaka dessa affärer med Libyen och sedan rapportera hem därom.

Krönmark minns inte om han hade några nya samtal med Nordbeck angående innehållet i Holmquists brev. De diskuterade emellertid Telub flera gånger vid olika tidpunkter men han kan inte ange de exakta tiderna härför. Telubaffären var ju inget formellt ärende på försvarsdepartementet annat än att man på departementet ville värna om sekretesskyddet.

Dahlberg hade ju för Nordbeck berättat att utbildningen skulle vara en grundläggande teknisk utbildning och att skolan skulle ligga helt isolerad från Telubs övriga verksamhet. Krönmark kände till att Dahlberg hade haft en mycket central position i försvarsdepartementet tidigare. Dahlberg hade varit chef för PBS (planerings- och budgetsekretariatet) på departementet och Dahlberg var en utomordentligt kvalificerad person efter vad Krönmark kände till. Krönmark litade därför på de uppgifter Dahlberg hade lämnat till

Nordbeck. Att det var fråga om utbildning av militär personal stod helt klart för Krönmark redan från början. All personal från Libyen är ju militär egentligen så detta var inte särskilt uppseendeväckande.

Därefter hade Krönmark inte med Telubaffären att göra förrän Expressen publicerade sin första artikel i december 1979. Ingvar Hedlund ringde upp Krönmark någon dag före det att den första artikeln publicerades och ställde en del frågor. Med anledning därav bad Krönmark att Dahlberg skulle komma till Stockholm för ett samtal. Dahlberg besökte Krönmark den 6 december 1979. Dahlberg hade med sig ett antal pärmar med kursplanen. Dahlberg redogjorde för hela historien kring avtalets tillkomst och för innehållet i utbildningen. Krönmark bläddrade igenom pärmarna som innehöll kursplanen men fann ingenting märkligt däri. Dahlberg var oerhört indignerad över att ha blivit beskyldd för att bedriva militär utbildning. Dahlberg gav ett trovärdigt intryck på Krönmark vid tillfället.

Dahlberg berättade vid samma tillfälle att man planerade ett svenskt delegationsbesök i Libyen och att Dahlberg skulle vara ledare för den svenska delegationen som i övrigt skulle bestå av företrädare för andra svenska företag som var intresserade av att göra affärer med Libyen. Krönmark omtalade då för Dahlberg att Krönmark bestämt ville avråda från att Telub skulle uppträda som marknadsledare beträffande svenska kontakter med Libyen med hänsyn till att svenska försvaret var Telubs största kund.

Efter sammanträdet den 6 december 1979 har Krönmark såvitt han nu kan erinra sig inte haft någon kontakt med Dahlberg.

Krönmark har fått se utkastet till de svar handelsminister Staffan Burenstam Linder skulle lämna på framställda frågor i riksdagen. Krönmark kan inte minnas om han har gjort någon justering i utkastet. Krönmark var närvarande i kammaren när Burenstam Linder svarade vid ett tillfälle och hörde då Burenstam Linder säga att det var fråga om utbildning av civil personal och att det rörde sig om en civil utbildning. Krönmark minns att han reagerade men eftersom det var en enkel fråga, besvarad av ett annat statsråd, hade Krönmark inte formell möjlighet att gå upp i talarstolen för att korrigera Burenstam Linder. Det är också en definitionsfråga vad som menas med militär personal. De libyer som utbildas vid Telub har endast erhållit 40 dagars grundläggande militär utbildning hemma innan de kom till Sverige. Det är därför tveksamt om det verkligen är fråga om militär personal även om det står helt klart att de har tagits ut till utbildningen av en militär myndighet i Libyen.

Bilaga 9 Muntlig redogörelse lämnad av Johan Nordenfalk den 24 mars 1981

Johan Nordenfalk anför bl. a. följande: Han var statssekreterare i handelsdepartementet under regeringen Fälldin I, dvs. från november 1976 till oktober 1978.

Nordenfalk har svårt att erinra sig när han förta gången hörde talas om Telubärendet. Han kan nu inte komma ihåg att han hade hört om det förrän han läste om affären i tidningarna, troligen i december 1979. Han har uppenbarligen fått del av det brev som ambassadör Bengt Holmquist skrev i januari 1978 och som var ställt till departementsrådet Carl-Johan Groth, UD, men Nordenfalk har nu inget som helst minne av att han har läst eller sett brevet. Han vill som en förklaring till detta anföra att han som statssekreterare hade en stor arbetsbörda och det gällde för honom att hårt prioritera sina arbetsuppgifter. Han erhöll dagligen en mängd olika skrivelser och i första hand fick han koncentrera sig på sådana som var ställda direkt till statssekreteraren i handelsdepartementet. Sådana som översändes från andra departementet för kännedom hade han inte tid eller anledning att fördjupa sig i om de inte var av den natur att medverka i beslut krävdes från handelsdepartementets sida. Bara från UD kunde det dagligen komma ett tiotal olika, även sekretessbelagda, handlingar för kännedom. Eftersom han inte minns att han läst det aktuella brevet från Holmquist kan han givetvis inte heller komma ihåg om han informerade handelsministern om innehållet eller vidtog någon annan åtgärd med anledning av brevet. Nordenfalk kan tänka sig att han ställde sig frågan om de rapporterade förhållandena vid tidpunkten ifråga krävde någon åtgärd från handelsdepartementets sida och då har han uppenbarligen funnit att så inte var fallet. Ärendet syntes närmast falla inom utrikes-, försvars- och industridepartementens ansvarsområden. Skulle ärendet ha haft någon beröring med handelsdepartementet hade det handlagts på enheten UHD III och möjligen också hos KMI. Cheferna på dessa enheter hade instruktioner att handla och ta de kontakter som erfordrades om de fick kännedom om något som berörde deras resp. verksamhet och de fick också del av brevet, vilket Nordenfalk har kunnat konstatera då han tittade på sitt exemplar. KMI tog också regelmässigt upp alla ärenden som var av någon betydelse på veckoberedningen med handelsministern, vilket Nordenfalk, som normalt deltog i dessa beredningar, var väl medveten om. Därför hade han t. ex. ingen anledning att direkt ringa upp KMI och efterhöra dennes syn på saken.

Nordenfalk vill också poängtera att han i sin tjänst på handelsdepartementet kom i kontakt med rader av ärenden som var av betydligt känsligare natur

och mer akuta än Telubärendet, och lämnar exempel på sådana ärenden. Det fanns således inte anledning för honom, i varje fall inte i det stadium ärendet befann sig, att placera detta ärende särskilt högt upp på prioriteringslistan.

Nordenfalk förmodar att den enda åtgärd han har vidtagit med brevkopian är att han i enlighet med tillämpade rutiner har satt sitt signum på den och återlämnat den till sin sekreterare, varefter kopian troligen har förstörts.

Bilaga 10 Muntlig redogörelse lämnad av Curt Wiik den 23 mars 1981

Curt Wiik anför bl. a. följande: Sedan mars månad 1976 är han chef för enhet 3 på UHD. Som chef för denna enhet har han ansvar för handelsförbindelserna med alla länder utanför Västeuropa, totalt ca 150 st. Eftersom han själv ursprungligen kommer från handelsdepartementet kommer regelmässigt hans närmaste medhjälpare från utrikesdepartementet.

I januari 1978, då han fick del av brevet från ambassadör Bengt Holmquist i Tripoli, tjänstgjorde Jan Ölander som hans "andre-man". Wiik och Ölander hade sinsemellan en informell arbetsfördelning vilket medförde att Ölander var den som närmast hade hand om handeln med Libyen.

Wiik har inget direkt minne av brevet från Holmquist eller av vilka åtgärder han vidtog med anledning av innehållet i detta. När han nu på nytt har tittat på brevet minns han emellertid att han har sett det tidigare. Enligt den rutin han arbetade efter bör han emellertid ha sett efter vilka andra befattningshavare som fanns upptagna på sändlistan. Då har han kunnat konstatera att brevet också översänts till bl. a. statssekreteraren i handelsdepartementet och till KMI. I och med det bör han ha konstaterat att det inte ankom på honom att vidta några ytterligare åtgärder för att sprida information om brevet "uppåt". Sett ur Wiiks synvinkel innehöll brevet inte någon sådan information att han kan ha haft anledning att lämna några synpunkter till politiska avdelningen inom UD. För Wiik var det en av många affärer som han fick information om på detta sätt. Wiik vill slutligen påpeka att det utrikespolitiska ansvaret för ett sådant avtal som det Telub förhandlade om ligger på den politiska avdelningen medan det handelspolitiska ansvaret ligger på den enhet där han tjänstgör.

Bilaga 11 Muntlig redogörelse lämnad av Gunnar Petri den 24 april 1981

Gunnar Petri anför bl. a. följande: Han var statssekreterare i försvarsdepartementet från oktober 1978 till årsskiftet 1979-80.

Petri vill inledningsvis framhålla att han endast har haft ytliga kontakter med Telubärendet samt att hans minnesbilder av dessa kontakter är ytterst vaga. Petri har dock ett bestämt minne av att han har sett Groths promemoria av den 9 december 1977 vid något tillfälle under sin tid på försvarsdepartementet. Petri minns dock inte när eller i vilket sammanhang han läste denna promemoria men innehållet i den var så pass intressant att han fäste sig vid det.

Petri har ett minne av att han deltog i ett sammanträde på utrikesdepartementet vilket synes ha ägt rum den 9 februari 1979 då ett par krigsmaterielexportärenden som han hade sysslat med en hel del diskuterades. Vid detta sammanträde var utrikesminister Hans Blix och handelsminister Hadar Cars samt departementsrådet Carl-Johan Groth och ytterligare några personer närvarande. Petri har ett svagt minne av att även Telubärendet då flyktigt berördes. Det är inte orimligt att det var på det viset att Petri nämnde Telubaffären i sammanhanget och påpekade att man kanske även borde titta på den när det var aktuellt med utbildning av utländsk personal. Petri har inget minne av vilka informationer han då hade om Telubaffären men det kan ha varit så att han redan vid det tillfället hade läst Groths promemoria men det har han nu inget säkert minne av. Petri har alltså inget minne av att det var han som tog upp Telubärendet till diskussion vid detta tillfälle men han vill inte motsäga Cars uppgifter om att så har varit fallet.

Petri fick ingen information om att Telubaffären hade varit föremål för intresse i försvarsdepartementet när han tillträdde sin befattning där. Petri hade en genomgång med sin företrädare Gunnar Nordbeck men Nordbeck nämnde då inget om Telubärendet. Detta har också Nordbeck i efterhand bekräftat. Nordbeck har därvid uppgivit att saken då var utagerad för hans del och att Telubaffären inte var något formellt ärende på försvarsdepartementet. Petri har heller aldrig uppfattat Telubärendet som en angelägenhet för försvarsdepartementet. Petri kan därför med säkerhet säga att han efter sammanträdet i februari 1979 inte har tagit del av några handlingar i Telubärendet eller eljest haft någon kontakt med detta under sin tid i försvarsdepartementet.

Bilaga 12 Muntlig redogörelse lämnad av Hadar Cars den 29 april 1981

Hadar Cars anför bl. a. följande: Cars har inget minne av att krigsmateriel-inspektören Bengt Rosenius skulle ha berört Telubärendet vid någon föredragning den 3 november 1978.

Åbjörnsson redogör härefter för innehållet dels i Bengt Rosenius dagboks-anteckningar från den 3 november 1978, dels för en av KMI Rosenius den 3 november 1978 upprättad promemoria angående tekniskt bistånd till Libyen och dels för en av KMI Jörgen Holgersson den 20 oktober 1978 upprättad promemoria efter besök av Benkt Dahlberg.

Cars uppger vidare: Han erinrar sig att KMI informerade om Uniconsult-affären angående byggnation av ubåtshamnar i Libyen, som omnämns i promemorian den 3 november. Något beslut om medgivande till affären från handelsministrarnas sida begärdes aldrig eftersom det inte rörde sig om krigsmaterielexport. Även frågan om krigsmaterielexport till Libyen, som omnämns i promemorian den 20 oktober 1978, var uppe till diskussion med KMI vid något tillfälle och det kan ha varit den 3 november 1978. Cars tror sig senare ha hört sägas, att Telub genom Dahlberg hade kontaktat departementet – inte i fråga om utbildning av libyer – utan i ett krigsmaterielexportärende. Det kan vara detta ärende som omnämns i promemorian. Cars förklarade emellertid för KMI att all krigsmaterielexport till Libyen var utesluten. Cars har inget minne av att KMI har fört på tal frågan om ett delegationsbesök från Libyen vid tillfället, men ett sådant besök kunde Cars givetvis inte ha haft något att invända mot eftersom han var positivt inställd till ett normalt handelsutbyte med Libyen. Cars har heller inget som helst minne av att planerna på utbildning av libyer vid Telub i Växjö togs upp till diskussion vid denna tid. Han anser att om så hade varit fallet borde han ha kommit ihåg och reagerat på detta med hänsyn till sin negativa grundinställning i frågan.

Den 9 februari 1979 ägde ett sammanträde rum på utrikesdepartementet i närvaro av bl. a. utrikesminister Hans Blix, statssekreteraren Gunnar Petri och departementsrådet Carl-Johan Groth med anledning av att Kockums ville sälja ubåtar till Brasilien och Indien. Dessa frågor om försäljning av ubåtar föredrogs av f. d. chefen för marinen Bengt Lundvall, som var närvarande i egenskap av konsult åt Kockums. Sedan Lundvall hade redogjort för Kockums planer lämnade denne sammanträdet. Därefter vidtog en diskussion i ärendet och man kom även in på en del andra krigsmaterielexportärenden. I samband härmed tog Petri upp frågan om utbildningen av libysk personal vid Telub i Växjö. Med anledning av de informationer Petri lämnade, bad Cars genast efter det att han hade kommit tillbaka till handelsdepartementet KMI

Rosenius att orientera honom om Telubärendet. Rosenius informerade troligen redan samma dag Cars om Telubärendet och med hänsyn till den information Cars erhöll beslutade han att kalla Benkt Dahlberg till ett samtal i Stockholm.

Samtalet med Dahlberg ägde rum den 14 februari 1979. Inför sammanträffandet med Dahlberg hade Cars erhållit information av Rosenius om att utbildningen skulle avse libysk militär personal och äga rum vid Telubs anläggningar i Växjö. Cars har minne av att han, inför samtalet med Dahlberg, fick ta del av två olika promemorior varav den ena var upprättad inom utrikesdepartementet och troligen är identisk med den av Groth den 9 december 1977 upprättade promemorian. Den andra promemorian var troligen upprättad inom försvarsdepartementet och innehöll en redogörelse för hur Telubärendet tidigare hade handlagts där. Cars är dock inte helt säker på att det verkligen var den av Groth upprättade promemorian som han tog del av, men hans uppfattning om ärendet inför samtalet med Dahlberg överensstämmer med innehållet i Groths promemoria. Det skulle således vara fråga om utbildning av libysk militär personal i civila ämnen.

Vid samtalet med Dahlberg meddelade Cars vad han tyckte om saken, nämligen att det var ett klart olämpligt projekt och att det inte borde få komma till stånd. Dahlberg förklarade att han inte ville avbryta förhandlingarna med Libyen ty Dahlberg hade fått klartecken från utrikesdepartementet att gå vidare och fann inte att ett enskilt statsråds inställning utgjorde tillräckligt skäl för Telub att dra sig ur affären. Dahlberg uppgav vidare att det rörde sig om rent civil utbildning. Cars minnesbild är att Dahlberg nämnde att samma utbildning skulle kunna fås vid t. ex. Tekniska gymnasiet i Örebro. Dahlbergs uppgifter om utbildningens innehåll låg helt i linje med den uppfattning Cars hade fått tidigare. Det hade alltså framkommit att utbildningen skulle avse militär personal och Cars utgångspunkt var att också en sådan civil utbildning senare skulle kunna komma till användning i militära sammanhang. Det var av denna anledning som Cars motsatte sig projektet.

På grund av den information Cars hade erhållit av KMI efter sammanträdet på utrikesdepartementet den 9 februari 1979 var Cars redan innan sammanträdet med Dahlberg den 14 februari inriktad på att Telubs affär med Libyen borde stoppas. Vad som kom fram ytterligare vid samtalet med Dahlberg var bakgrund... till ärendet och dess brådskande karaktär. Samtalet med Dahlberg avslutades med att Cars sade att han skulle ta upp frågan i regeringen och återkomma med besked till Dahlberg.

Några dagar senare, troligen måndagen eller tisdagen i veckan efter ägde, på Cars initiativ, ett sammanträde rum hos statsminister Ola Ullsten. I samband med att Cars – sannolikt före den 14 februari – begärde tid hos statsministern för en sådan överläggning nämnde Cars kortfattat vad ärendet gällde. I regeringsöverläggningen om Telubärendet deltog, förutom statsministern, utrikesminister Blix, industriminister Erik Huss, samordningsminister Carl Tham och Cars. Cars redogjorde härvid för Telubärendet och för sin syn på detta. Vid det sammanträde som ägde rum med statsministern diskuterade man problemet med utgångspunkt från att det var fråga om rent civil utbildning. Cars erinrar sig att Blix frågade hur man skulle kunna förhindra att utländsk personal erhöi en rent civil utbildning i Sverige. Blix ifrågasatte vilka konsekvenser som skulle bli följden för andra utländska studenter om man

stoppade en sådan utbildning. Man diskuterade alltså problemet utifrån den utgångspunkten att det gällde en icke militär utbildning. Vad som framför allt fördes på tal var frågan om hur ett beslut att stoppa projektet skulle kunna fattas rent formellt. Projektet stred inte mot gällande lag. Några förutsättningar för ett formligt regeringsbeslut förelåg inte enligt de närvarandes uppfattning. Cars erinrade i sin föredragning om möjligheterna att via extra bolagsstämma göra statens ägarintresse i Telub gällande. Denna formella möjlighet blev dock inte föremål för mera ingående överväganden. Resultatet av sammanträdet hos Ullsten blev att statsministern uppdrog åt industriminister Huss att till Telubledningen framföra regeringens ogillande av projektet och regeringens önskan att utbildningen inte skulle komma till stånd. Regeringen skulle alltså vädja till Telub att ta hänsyn till regeringens inställning och avbryta förhandlingarna med den libyske kunden. Huss föreslog själv att uppdraget skulle läggas på honom med motiveringen att Telub som dotterbolag till förenade fabriksverken sorterade under industridepartementet. Det var alltså inte fråga om att Huss skulle framför en order till Telub att stoppa projektet. Hade förutsättningar förelagat för att utfärda en sådan order hade detta skett genom ett formellt regeringsbeslut.

Någon tid därefter frågade Cars Huss hur det gått med Telubärendet. Huss svarade att ärendet var komplicerat men att kontraktsvillkoren var så utformade att de troligen inte skulle accepteras av libyerna och därmed skulle hela affären falla. Tanken var alltså att man från Telubs sida skulle utforma kontraktsvillkoren på ett sådant sätt att de inte skulle kunna accepteras av libyerna. Cars hade då inte klart för sig att Telub redan hade lämnat en bindande offert till kunden. Cars berörde med statsminister Ullsten det besked han hade fått från Huss och Ullsten förklarade då att han hade fått samma besked.

Cars erhöll i mars 1979 besked om att kontrakt då hade tecknats mellan Telub och den libyske kunden. Cars har därefter inte haft med Telubärendet att göra annat än i samband med utformandet av direktiven för den krigsmaterielexportutredning som senare tillsattes av regeringen på hans förslag.

The first part of the book is devoted to a general introduction to the subject of the history of the English language. It deals with the various stages of the language from its earliest forms to the modern English of today. The author discusses the influence of different cultures and languages on the development of English, and the role of the English language in the world.

The second part of the book is a detailed study of the history of the English language from the Middle Ages to the present. It covers the changes in grammar, vocabulary, and pronunciation over time. The author also discusses the influence of the English language on other languages and the role of the English language in the world.

The third part of the book is a study of the English language in the United States. It discusses the differences between American and British English, and the influence of American English on other parts of the world. The author also discusses the role of the English language in the United States and the influence of the United States on the English language.

The fourth part of the book is a study of the English language in the world. It discusses the influence of the English language on other languages and the role of the English language in the world. The author also discusses the role of the English language in the world and the influence of the world on the English language.

Contents

Introduction 1

Part I: The History of the English Language 1

Chapter I: The English Language in the Middle Ages 1

Chapter II: The English Language in the Renaissance 1

Chapter III: The English Language in the Eighteenth Century 1

Chapter IV: The English Language in the Nineteenth Century 1

Chapter V: The English Language in the Twentieth Century 1

Chapter VI: The English Language in the Twenty-First Century 1

Part II: The English Language in the United States 1

Chapter VII: The English Language in the United States 1

Chapter VIII: The English Language in the United States 1

Chapter IX: The English Language in the United States 1

Chapter X: The English Language in the United States 1

Chapter XI: The English Language in the United States 1

Chapter XII: The English Language in the United States 1

Part III: The English Language in the World 1

Chapter XIII: The English Language in the World 1

Chapter XIV: The English Language in the World 1

Chapter XV: The English Language in the World 1

Chapter XVI: The English Language in the World 1

Chapter XVII: The English Language in the World 1

Chapter XVIII: The English Language in the World 1

Chapter XIX: The English Language in the World 1

Chapter XX: The English Language in the World 1

Bilaga 13 Muntlig redogörelse lämnad av Erik Huss den 11 maj 1981

Erik Huss anför bl. a. följande: Telubaffären aktualiserades för honom någon gång under senare hälften av februari 1979. Han kan inte ange den exakta dagen, eftersom han inte har några handlingar i ärendet och nästan inga anteckningar om saken. Efter en regeringslunch önskade handelsminister Hadar Cars tala med statsminister Ola Ullsten, Huss och ytterligare ett par statsråd. Cars talade om att Telub hade lämnat Libyen en offert att i Växjö utbilda ett antal ungdomar ur dess krigsmakt i tekniska ämnen. Om någon militär utbildning var det inte tal. Man konstaterade att det låg inom Telubs kompetens att träffa en sådan uppgörelse men fann att samtliga närvarande statsråd ogillade affären.

Vid sammanträdet framhöll Cars att det inte vore så lämpligt om Telub gick in på detta projekt beroende dels på att Libyen ju var en olustig stat och dels att saken hade viss militär anknytning. Fastän affären till sin karaktär inte var industriell utan snarare fick bedömas ur utrikespolitisk synvinkel uppdrog Ullsten åt Huss att framföra ogillandet till Telub. Det uppdrag som Huss fick var alltså att framföra ett budskap från en krets vari statsministern ingick. Det var således inte fråga om att framföra synpunkter från endast Cars. Huss hade själv inte med den ifrågavarande utbildningen att göra. Skälet till att det uppdrogs åt honom att framföra statsrådsretsens ogillande var att Telubs moderbolag, förenade fabriksverken (FFV) administrativt sorterar under industridepartementet.

Huss tog därefter kontakt med Telubs styrelseordförande, generaldirektören i FFV Eric Malmberg. Det framgår av Huss fickalmanacka att detta skedde den 2 mars 1979. Detta är den enda anteckning som Huss har om affären. I anteckningarna nämns i och för sig inte om Telub, men det framgår att det var då samtalet ägde rum. På förmiddagen den 2 mars ringde Huss från sitt tjänsterum i riksdagen till Malmberg och framförde statsrådets önskan om att affären med Libyen inte skulle bli av. Det var emellertid inte fråga om att på något sätt beordra att Telub inte skulle genomföra affären. Telefonsamtalet måste avbrytas p. g. a. att Huss blev kallad till kammaren för att avge ett interpellationssvar. Senare på eftermiddagen kunde emellertid Huss och Malmberg fortsätta det avbrutna samtalet i industridepartementets lokaler i samband med att de i enlighet med tidigare uppgjorda planer träffades för att diskutera FFV:s angelägenheter. Huss hade vid detta tillfälle inte tid att tala med Malmberg så länge eftersom han var tvungen att flyga till Göteborg. Malmberg erbjöd sig då att i sin tjänstebil skjutsa Huss till Arlanda för att de skulle få tillfälle att fortsätta samtalet. Malmberg framhöll för Huss att UD

redan under trepartiregeringens tid och innan offerten lämnades hade orienterats i saken och därvid inte haft någon erinran. Malmberg meddelade också att libyerna inte hade accepterat det begärda priset för utbildningen, varför det föreföll sannolikt att affären inte skulle bli av. Huss svarade att detta ju gav en osökt möjlighet att avstyra det hela. Han vill minnas att Malmberg vid såväl telefonsamtalet som samtalet på eftermiddagen framhöll UD:s kommentar beträffande utbildningsprojektet och även nämnde om möjligheten att komma ifrån affären. Huss meddelade sedan Ullsten och Cars om Malmbergs svar. Därvid nämnde Huss förmodligen också att det enligt Malmberg förelåg en prisdifferens mellan parternas bud och att det sannolikt inte skulle bli något av affären.

Någon tid därefter frågade Huss Malmberg om vad som hade hänt med Telubaffären. Malmberg svarade att avtalet hade undertecknats. Huss blev mycket förvånad och frågade Malmberg hur detta hade kunnat ske. Han fick till svar att libyerna hade uppgivit sina invändningar och att de hade accepterat Telubs offert.

Vid ett senare tillfälle frågade Huss Malmberg varför denne inte hade hört av sig till honom innan kontraktet hade undertecknats. Malmberg förklarade då att han hade uppfattat att det var Cars som var den som egentligen var den som handhade frågan om Telubs utbildningsprojekt och att Malmberg därför förgäves hade sökt företräde hos Cars för att tala om för denne att det var dags att skriva under kontraktet.

Om det förhöll sig så att fristen för Telubs offert till libyerna skulle löpa ut den 28 februari 1979, borde ju saken enligt Huss mening redan ha varit avgjord den 2 mars. Vid sådant förhållande synes det märkligt att Malmberg inte nämnde något därom vid samtalet med Huss.

Huss ville slutligen framhålla att en av de få saker han tror sig minnas bestämt är att Malmberg talade om för honom att Telub och libyerna var oense om priset på utbildningsprojektet.

Huss vill slutligen tillägga att han nu – två år senare – inte exakt kan erinra sig tidpunkter och ordalydelser utan endast den allmänna innebörden av de ifrågasvarande samtalen. Förklaringen härtill är delvis att hans arbetsbörda då var enorm.

Bilaga 14 Muntlig redogörelse lämnad av Eric Malmberg den 1 april 1981

Eric Malmberg anför bl. a. följande: Malmberg vill inledningsvis framhålla att han har haft för vana att dagligen föra minnesanteckningar och det han nu kommer att berätta grundar sig i huvudsak på anteckningar från den aktuella tiden.

Malmberg var fram till den 1 januari 1981 generaldirektör för förenade fabriksverken och dessutom styrelseordförande i Telub AB. Telub har sin egen bolagsordning vilken godkänts av regeringen. Den operativa verksamheten har hela tiden skötts av Telubs ledning och den aktuella affären har inte varit något egentligt ärende i FFV:s styrelse. FFV har heller inte haft anledning att handlägga detta ärende som en fråga gentemot industridepartementet utan de kontakter som har förevarit med regeringen har framför allt varit med handelsdepartementet och från Malmbergs sida i hans egenskap av styrelseordförande i Telub. Projekt angående teknisk utbildning har tidigare varit uppe till diskussion i Telubs styrelse och det har med tiden blivit en målsättning för Telub att sälja utbildning. Hösten 1978 anslöt sig Telub också till Näringslivets Utvecklingsbolag som har till syfte att samordna försäljning av utbildning till utvecklingsländer.

Malmbergs första kontakt med den aktuella affären var när Benkt Dahlberg i december 1977 kontaktade honom per telefon och berättade att Telub hade blivit kontaktat av representanter för det libyska försvaret som ville köpa teknisk utbildning av Telub. Malmbergs spontana reaktion var att eftersom det gällde Libyen skulle Telub inte ge sig in i den här affären utan att först ha inhämtat regeringens godkännande även om det inte förelåg något formellt hinder mot en sådan utbildning vilket han också omtalade för Dahlberg. Dahlberg berättade då att han redan hade varit i kontakt med Carl-Johan Groth på utrikesdepartementet vilken i sin tur hade konsulterat utrikesminister Karin Söder. Groth hade återkommit till Dahlberg och meddelat att utrikesministern inte hade haft något att invända mot den planerade utbildningen. Malmberg fick emellertid inte någon redogörelse för vilka uppgifter Dahlberg hade lämnat till Groth vid deras samtal angående utbildningens innehåll. Detta samtal mellan Malmberg och Dahlberg ägde troligen rum dagarna före jul 1977.

Den 29 december 1977 träffades Malmberg och Dahlberg i Jönköping då Dahlberg redogjorde för de förbindelser han hade haft med den libyske kunden. Dahlberg omtalade på nytt att han hade fått ett godkännande från UD beträffande den planerade affären med Libyen. Dahlberg berättade vid detta tillfälle att det libyska flygvapnet var intresserat av att få till stånd en teknisk

utbildning av ett 40-tal ungdomar. Innehållet i den planerade utbildningen diskuterades inte närmare vid tillfället.

Vid ett styrelsesammanträde i Telub AB i april 1978 redogjorde Dahlberg för projektet och berättade att förhandlingar pågick med den libyske kunden. Dahlberg omtalade vidare att antalet elever hade ökat från 40 till 80. Dahlberg begärde styrelsens tillstånd att få fortsätta förhandlingarna. Styrelsen påpekade vid detta sammanträde att affären krävde ett godkännande från regeringens sida. Dahlberg uppgav då att ett sådant medgivande redan hade inhämtats från UD i december 1977. Dahlberg redogjorde vidare för tankegångarna i ett blivande avtal med Libyen. Beträffande utbildningens innehåll så har inte Malmberg någon anteckning om att detta har berörts vid detta sammanträde.

Den 16 maj 1978 togs frågan upp på nytt i Telubs styrelse och Dahlberg redogjorde vid detta sammanträde på nytt för de pågående förhandlingarna. Dahlberg lämnade vid detta tillfälle en mer utförlig redogörelse för vad kontraktet skulle innehålla angående administration och kostnader och dessa aspekter diskuterades utförligare än innehållet i den planerade utbildningen och omfattningen av denna. Vid detta styrelsesammanträde gavs emellertid en redogörelse för de fyra årens utbildning. Av denna redogörelse framgick att utbildningen skulle innehålla utbildning i språk och ett antal teknikområden. Från det fjärde året skulle utbildningen omfatta militära tillämpningar av den tidigare lämnade teknikundervisningen vilket omnämndes som "military applications". Malmberg har i efterhand funderat mycket över hur pass ingående man vid detta tillfälle diskuterade innehållet i den planerade utbildningen men Malmberg har kommit fram till att man nog i huvudsak uppehöll sig vid administrativa och ekonomiska frågor. Malmberg har ingen anteckning om att det till detta sammanträde skulle ha sänts ut någon promemoria men en sådan promemoria angående utbildningens innehåll kan ha funnits tillgänglig eller också har den sänts ut något senare.

Det var uppenbart för Malmberg och styrelsen i övrigt att någon utbildning på militär materiel i form av hårdvara inte kunde ske då Telub inte hade egen tillgång till sådan materiel. Det framgick dock av Dahlbergs uppgifter att militära tillämpningsövningar skulle ingå i utbildningen men militära tillämpningsövningar behöver nödvändigtvis inte innebära att man skulle ha tillgång till militär materiel utan utbildningen kunde också ske teoretiskt. Såvitt Malmberg kan erinra sig sades det vid sammanträdet i maj att utbildningens definitiva innehåll successivt skulle utformas under det att utbildningen pågick. Man skulle därvid ta hänsyn till elevernas status och den kunskapsnivå de hade uppnått. Det fanns alltså vid tillfället inga färdiga detaljplaner beträffande utbildningens innehåll.

Malmberg hade under resten av 1978 ingen egentlig kontakt med Telubärendet utan erhöll vid styrelsesammanträdena korta redogörelser från Dahlberg om att förhandlingarna fortsatte.

Den 25 januari 1979 erhöll Malmberg ett meddelande från Dahlberg om att förhandlingarna nu var inne i ett slutskede. Dahlberg hade då kommit hem från ett besök i Libyen.

Krigsmaterielinspektören Bengt Rosenius ringde upp Malmberg den 12 februari 1979 och meddelade att statsminister Ola Ullsten önskade att Telub skulle gå ur affären med Libyen. Rosenius meddelade vidare att Ullsten hade

givit handelsminister Hadar Cars i uppdrag att ta kontakt med Telub och att Dahlberg var kallad till ett sammanträde hos Cars den 14 februari 1979.

Dahlberg rapporterade den 16 februari 1979 till Malmberg om sitt besök hos Cars. Cars hade enligt Dahlberg utan att ha angivit något motiv och utan att ha diskuterat konsekvenserna krävt att Telub omedelbart skulle avbryta förbindelserna med Libyen. Dahlberg uppgav att han hade svarat Cars att han inte nöjde sig med ett besked från handelsministern utan i så fall ville Dahlberg ha ett direkt besked från regeringen. Cars hade då enligt Dahlberg fört in FFV i samtalet och sagt att Cars skulle kunna avsätta generaldirektören och hela FFV:s styrelse om de inte följde hans önskemål.

Med anledning av de uppgifter Dahlberg hade lämnat per telefon ringde Malmberg omedelbart upp Cars sekreterare och begärde att få till stånd ett sammanträde med handelsministern för att få tillfälle att orientera om FFV:s och Telubs förhållande och redogöra för Telubs styrelses syn på affären. Malmberg fick tid för ett besök hos handelsministern den 20 februari 1979.

Efter det samtal Malmberg hade med Dahlberg den 16 februari 1979 har Malmberg gjort följande anteckning: "Hela affären börjar bli för tråkig. Tveksamheten var stor från början. Förhandlingar har pågått sedan 1977. Jag anser att vi skall glida ur affären. Inga nya medgivanden. Offerten giltig till den 28 februari." Malmberg menar att dessa anteckningar tyder på att han vid denna tid var väldigt tveksam till om projektet skulle genomföras. Med uttrycket inga nya medgivanden avsåg Malmberg att för det fall att libyerna framställde nya önskemål om pris eller annat skulle detta användas som skäl till att gå ur affären.

Den 19 februari ringde Rosenius upp Malmberg och meddelade att Cars inte hade tillfälle att ta emot honom den 20 februari som var planerat. Sammanträdet sköts upp till den 2 mars 1979. Som skäl till detta meddelade Rosenius att Cars måste bereda även detta ärende innan han kunde diskutera det. Rosenius meddelade vidare att Cars hade begärt att få en orientering om vad Telub är för ett företag och vilken betydelse den aktuella affären hade för Telub. Denna orientering skulle Rosenius lämna. Vidare skulle personal från Telub i Växjö komma upp till Stockholm för att på handelsdepartementet arbeta ut ett underlag för den information Cars skulle erhålla.

Malmberg fick den 26 februari 1979 ett meddelande från Telub där det sades att libyerna nu ville ha till stånd slutförhandlingar. Vid detta samtal kom man överens om att man från Telubs sida skulle försöka skjuta på dessa förhandlingar i avvaktan på resultatet av de kontakter som skulle tas med handelsminister Cars.

Den 1 mars 1979 meddelade Cars sekreterare att handelsministern inte kunde träffa Malmberg den 2 mars som planerat. Malmberg omtalade då för sekreteraren att slutförhandlingar skulle ske och kontrakt skrivas under redan veckan därpå. Malmberg ringde också upp Rosenius och påpekade dessa förhållanden och gav också besked till Dahlberg om att sammanträdet med Cars var uppskjutet på nytt.

Industriminister Erik Huss ringde upp Malmberg den 2 mars 1979 och meddelade att Cars hade talat med Huss om Telubs affär med Libyen. Cars hade enligt dessa uppgifter inte föredragit ärendet i regeringen. Huss frågade Malmberg om det fanns några möjligheter att stoppa affären. Malmberg

svarade att det skulle vara svårt i det läge man befann sig i och att Telub i så fall behövde regeringens medverkan. Malmberg och Huss kom överens om att träffas på industridepartementet kl. 14.30 samma eftermiddag för att diskutera bl. a. detta ärende. Malmberg fick emellertid inte tillfälle att träffa Huss utan Malmberg satt i väntrummet då Huss kom ut och meddelade att han var tvungen att flyga till Göteborg. Malmberg erbjöd sig då att köra Huss till Arlanda för att under bilresan få tillfälle att diskutera med denne. Under bilresan till Arlanda orienterade Malmberg i stora drag Huss om den aktuella affären. Malmberg redogjorde därvid för det besked Telub hade fått från UD i december 1977 och för hur Telubs styrelse i stort hade sett på den aktuella affären. Malmberg kom också in på att affären hade stor ekonomisk betydelse för Telub eftersom den skulle ge god vinst och att utbildningen låg helt i linje med Telubs affärsidé. Malmberg berättade också att kontraktet låg klart för undertecknande och att det var svårt att överblicka konsekvenserna för det fall att Telub på detta stadium skulle dra sig ur affären. Malmberg påpekade att det skulle vara svårt för Telub att glida ur affären utan att ange något egentligt skäl. Huss frågade Malmberg om det var militär personal som skulle utbildas vid Telub och Malmberg svarade att enligt de uppgifter han hade fått var det ungdomar som hade rekryterats från det libyska flygvapnet som var aktuella för utbildning. Malmberg redogjorde vidare för det samtal Dahlberg hade haft med Cars och för vad Cars vid det tillfället hade sagt om FFV och dess styrelse. Malmberg meddelade att hans roll var som styrelseordförande i Telub och att FFV:s verksstyrelse inte varit inblandad, varför ärendet inte hade direkt beröring med industridepartementet. Huss sade sig vara medveten om detta. Huss framförde inget önskemål om att Telub skulle avbryta förbindelserna med Libyen eller stoppa projektet. Huss hade över huvud taget ingen kommentar efter det att Malmberg hade avslutat sin redogörelse för projektet. De gick i stället över till att diskutera ett annat ärende.

Malmberg tror inte att han vid detta samtal har givit Huss intryck av att Malmberg skulle vara emot ett ingripande från regeringens sida för att stoppa projektet. Malmberg påpekade dock för Huss att det låg i Telubs och Dahlbergs intresse att affären genomfördes och att det var en bra affär för Telub rent ekonomiskt. Malmberg var emellertid väl medveten om att det hela kunde bli väldigt trassligt av många olika skäl. Man kunde inte bortse från de politiska konsekvenserna och inte heller veta hur omvärldens reaktion skulle bli. Det kunde också uppkomma sociala problem med en mängd libyska ungdomar i Växjö. Malmberg har inget minne av att han med Huss diskuterade hur regeringens medverkan skulle ske om man bestämde sig för att stoppa projektet. Hade regeringen framfört ett bestämt önskemål om att man ville stoppa affären hade Malmberg rättat sig efter det och sammankallat Telubs styrelse och därvid redogjort för regeringens önskemål. Malmberg var i styrelsen från början tveksam till affären. Malmberg har ingen anledning att tro att inte styrelsen skulle ha följt ett önskemål från regeringen men för det fall att styrelsen hade satt sig emot regeringens önskemål hade Malmberg såsom företrädare för ägarintresset haft möjlighet att välja ny bolagsstyrelse i Telub.

Malmberg genomdrev också senare i styrelsen att andra affärer med Libyen omedelbart stoppades. Mot detta beslut protesterade Dahlberg och representanter för personalorganisationerna vid Telub.

Den 5 mars 1979 ringde Malmberg upp Rosenius och meddelade denne att Telub inte kunde vänta på ett besked från Cars mycket längre. Dahlberg planerade nämligen att resa till Libyen den 9 mars 1979 för att underteckna kontraktet. Ett liknande meddelande lämnades samma dag till handelsministerns sekreterare.

Kontraktet mellan Telub och den libyske kunden skrevs enligt Malmbergs notering under den 13 mars 1979 och den 19 mars ringde Dahlberg och meddelade Malmberg att kontraktet var undertecknat. Den 20 mars 1979 gav Malmberg ett besked till Rosenius om att kontraktet var undertecknat. Samma dag hade Malmberg ett samtal med Huss och Malmberg berättade därvid att kontraktet nu var undertecknat. Huss frågade endast när utbildningen skulle börja och fick då svaret att den planerades starta i november 1979. Huss svarade då att det blir ju först efter valet.

Den 26 mars 1979 fick Malmberg slutligen tillfälle att träffa Cars. Malmberg redogjorde vid detta samtal rent allmänt för FFV:s syn på sin affärsverksamhet och för exportaffärer med krigsmateriel. Cars frågade emellertid till slut hur det förhöll sig med Telubs affär med Libyen. Malmberg berättade då att kontraktet var undertecknat. Cars svarade då att FFV bedrev ju utrikespolitik. Malmberg var då tvungen att kommentera detta och redogjorde för Cars för FFV:s syn på hur affären hade kommit till stånd och utvecklats. Varken vid detta sammanträde med Cars eller vid Malmbergs samtal med Huss har utbildningens innehåll förts på tal. Det talades bara rent allmänt om det olämpliga i att ha affärsförbindelser av detta slag med Libyen.

Nästa gång Malmberg hade kontakt med regeringskansliet i Telubärendet var den 12 november 1979. Malmberg hade då begärt att få sammanträffa med den nye handelsministern Staffan Burenstam Linder för att orientera denne om FFV:s verksamhet och dess export av krigsmateriel. Dahlberg hade informerat Malmberg om att Dahlberg i Libyen hade ombetts leda en svensk industridelegation som skulle åka till Libyen för att diskutera fortsatta affärer med libyska försvaret. Dahlberg hade bett att Malmberg skulle informera handelsministern om libyernas önskemål och då hade Malmberg föreslagit att Dahlberg skulle följa med till sammanträdet med Burenstam Linder vilket Dahlberg också gjorde. Vid detta tillfälle gav handelsministern klart besked om att det inte fanns någon möjlighet att exportera krigsmateriel till Libyen men ville svenska företag diskutera andra affärer med den libyska staten förelåg det inget hinder från handelsdepartementets sida. Malmberg tror säkert att man vid detta tillfälle även diskuterade den planerade utbildningen vid Telub i Växjö av libyska ungdomar men han har inga anteckningar härom. Malmberg tror emellertid inte att man närmare diskuterade innehållet i utbildningen. Har så varit fallet har i vart fall inte Malmberg reagerat mot de uppgifter som lämnades. Troligen rörde det sig endast om en mycket kort information om utbildningsprojektet. Inför ett styrelsesammanträde i Telub den 12 december 1979 sände Dahlberg ut en promemoria om Libyenprojektet av följande innehåll: "Omfattar att utbilda ungdomar i språk (engelska) och grundläggande tekniska ämnen (matematik, fysik, elektricitetslära och elektronik) under minst två år med stort inslag av praktisk verksamhet, såsom laborationer, enklare apparatbyggen, övningar i mättekniska tillämpningar, felsökning och reparation på konventionell materiel samt efter hand som elevernas färdigheter och kunskapsnivå medger undervisning i tillämpad

teknik, såsom radar, telekommunikation, dator- och reglerteknik. Totala utbildningstiden uppgår till fyra år. I detta projekt ingår vidare internatverksamhet, som dock skall betraktas som engångsföreteelse eller undantag. – Ligger således helt i linje med bolagets affärsidé att exportera utbildning och närliggande tjänster till utvecklingsländer.” Skulle något om innehållet i den planerade utbildningen ha diskuterats vid sammanträdet med Burenstam Linder måste det ha varit av samma innebörd som återges i skrivelsen. Annars skulle Malmberg ha reagerat.

I början av december 1979 började tidningarna publicera artiklar angående utbildningen av libyer i Växjö. Den 4 december träffades Malmberg och försvarsminister Eric Krönmark i ett annat ärende och Krönmark sade då att han var orolig för vad som hade skrivits i tidningarna.

Efter det att tidningsskriverierna hade kommit i gång diskuterades innehållet i utbildningen på nytt i styrelsen. Styrelseledamöterna fick den uppfattningen att de militärtekniska delarna av utbildningen, som hade omnämnts i promemorian av den 16 maj 1978, hade utgått när detaljplanerna hade utarbetats.

Den 19 januari 1980 lämnade Malmberg en redogörelse för FFV:s exportaffärer av krigsmateriel för krigsmaterielexportkommittén. Kommittén hade begärt att Dahlberg skulle närvara för att redogöra för Telubs utbildning av libyer i Växjö. Malmberg hade inte anledning att reagera mot de uppgifter Dahlberg lämnade angående utbildningens innehåll vid detta tillfälle. Dahlberg nämnde alltså inget om att utbildningen skulle innehålla några militära tillämpningar eller i övrigt ha militärt innehåll.

Malmberg och Dahlberg kallades till ett nytt sammanträde på handelsdepartementet den 21 april 1980. Vid detta sammanträde var Burenstam Linder, industriminister Åsling, krigsmaterielinspektören Sven-Olof Olin samt representanter från UD närvarande. Olin hade förberett sammanträdet och gjort upp en dagordning. Dahlberg skulle enligt denna redogöra för alla affärer med den libyska staten. Vid Telub hade man den 24 mars 1980 gjort upp ett utkast till utbildningen vid Telubs tekniskola. Innehållet i detta utkast stämmer i princip överens med den redogörelse som Dahlberg lämnade vid sammanträdet och innehåller inget om exempelvis militära applikationer. Malmberg hade i förväg sagt till Dahlberg att denne nu måste lägga alla papper på bordet och Malmberg kunde inte drömma om att Dahlberg dolde något om innehållet i den pågående och planerade utbildningen vid den information som gavs vid sammanträdet den 21 april 1980. Malmberg har heller inte haft anledning att invända mot de uppgifter som Dahlberg har lämnat vid de tillfällen man har sammanträffat med Burenstam Linder. När Burenstam Linder säger att Malmberg vid ett flertal tillfällen har försäkrat att den pågående utbildningen var helt civil är det i sak riktigt så tillvida att Malmberg aldrig har invänt och har inte haft anledning att invända mot de uppgifter som Dahlberg har lämnat den 12 november 1979 (eventuellt) och den 21 april 1980. Burenstam Linder kan därför inte ha varit annat än i god tro angående utbildningens innehåll.

Malmberg har även uppmanat Dahlberg att lämna fullständig information till krigsmaterielinspektören Olin när denne i mars 1980 besökte Telub för att informera sig om utbildningen under arbetet med att utarbeta svar på en framställd enkel fråga till handelsministern.

Den 12 december 1980 erhöill Malmberg ett skriftligt meddelande, dagtecknat den 10 december 1980, undertecknat av Roland Isacson, PTK, samt Jan-Erik Abrahamsson, LO, angående den pågående utbildningen vid Telub i Växjö. I denna skrivelse gjordes gällande att man från personalorganisationernas sida hade deltagit i beslutsprocessen inför kontraktsskrivningen med Libyen under felaktiga förutsättningar och att det förelåg utbildningsplaner som personalorganisationerna inte hade fått taga del av. Malmberg informerade styrelseledamöterna i Telub, den 12 december Lennart Jansson, den 13 december vice ordföranden Christian Jacobaeus och Gunnar Wannberger samt den 15 december Elmer Axelson samt även den 15 december Olle Lund om innehållet i ovan nämnda skrivelse. Dahlberg som enligt personalorganisationerna hade lovat att kontakta Malmberg hade ännu den 15 december ej låtit höra av sig. Dahlberg beordrades därför till Stockholm för ett sammanträffande med Malmberg, Jacobaeus och Wannberger. Sammanträffandet ägde rum den 16 december varvid Dahlberg visade upp två olika versioner av utbildningsplanen, en version av vilken framgick att utbildningen enbart var civilt inriktad och en annan version av vilken framgick att sista perioden av utbildningen innehöll utbildning på militär materiel. Den senare versionen var hemligstämplad. Som motiv för att Dahlberg inte hade lämnat information om denna del av utbildningen till Telubs styrelse, till KMI eller till delar av regeringen utan i stället redovisat att hela utbildningen hade en civil inriktning angav han sekretessöverenskommelse med kunden. Dahlberg redogjorde vid tillfället samtidigt för innehållet i de båda versionerna av utbildningsplanen.

Ärendet togs sedan upp på Telubs styrelsemöte den 17 december 1980. Dahlberg lämnade då en fullständig information om avtalet med Libyen och om utbildningens innehåll. Dahlberg bekräftade att de hemliga utbildningsplanerna hade varit klara redan i december 1979 och att han av sekretesskäl hade givit en felaktig bild av utbildningens totala innehåll.

Malmberg fick av styrelsen den 17 december i uppdrag att snarast informera KMI. Malmberg sammanträffade med KMI på dennes tjänsterum den 22 december och visade då de två olika utbildningspärmarna samt orienterade om övriga åtgärder som styrelsen beslöt vid sammanträdet den 17 december, bl. a. att bolaget skulle ta kontakt med kunden. Malmberg avgick med pension som generaldirektör för FFV och lämnade därmed enligt plan Telubs styrelse.

Bilaga 15 Muntlig redogörelse lämnad av Jörgen Holgersson den 9 april 1981

Jörgen Holgersson anför bl. a. följande: Han hörde talas om Telubaffären första gången den 20 oktober 1978. Holgersson fick den dagen besök av Benkt Dahlberg. Holgersson hade några dagar omkring den 10 oktober deltagit i en konferens i Växjö som var anordnad av handelsdepartementet angående försörjningsberedskapen på metallområdet. Holgersson hade vid konferensen varit sekreterare i en arbetsgrupp där Dahlberg hade varit med som företagsrepresentant. Holgersson hade således lärt känna Dahlberg under denna konferens och då också för första gången närmare hört talas om företaget Telub.

Dahlberg hade försökt komma i kontakt med krigsmaterielinspektören Bengt Rosenius men denne var sjuk den aktuella dagen och Holgersson vikarierade för honom. Dahlberg hade därför blivit hänvisad till att ta kontakt med Holgersson och ringde upp honom och de kom överens om att Dahlberg skulle besöka honom på handelsdepartementet något senare samma dag. Det huvudsakliga syftet med Dahlbergs besök var inte att tala om den utbildning av libyska ungdomar som Telub planerade utan Dahlberg ville diskutera andra projekt med Libyen. Efter Dahlbergs besök upprättade Holgersson en promemoria över vad som hade förekommit vid deras samtal och denna promemoria återspeglar innehållet i deras samtal. Disponeringen av promemorian visar ganska väl det utrymme olika ämnen fick vid tillfället. En avsikt med Dahlbergs besök var att få till stånd ett sammanträffande med handelsministern för att diskutera olika projekt med Libyen. Den då sittande folkpartiregeringen hade emellertid utsetts endast några dagar före Dahlbergs besök och Holgersson hade vid tiden för besöket ännu inte haft tillfälle att i egentlig mening träffa den nye handelsministern Hadar Cars vilket Holgersson också talade om för Dahlberg. Holgersson förklarade därför för Dahlberg att frågan om ett besök hos handelsministern var för tidigt väckt med hänsyn till att denne nyss hade tillträtt. Den promemoria som Holgersson upprättade överlämnade han sedan till Rosenius när denne åter kom i tjänst. Enligt Rosenius dagboksanteckningar från den här tiden så har Rosenius den 3 november 1978 anmält Telubärendet för handelsministern och därvid hänvisat dels till en av Rosenius upprättad promemoria samma dag och dels till ytterligare en promemoria vilken förmodligen är identisk med den promemoria Holgersson hade upprättat den 20 oktober. På denna promemoria har för övrigt Rosenius gjort följande anteckning: "samtal med Dahlberg 11-02. Krigsmaterielexport utesluten. I övr. inga hinder. Libysk delegation hit. Orienterar CH och sedan D." På den promemoria som Rosenius

upprättade den 3 november 1978 finns bl. a. följande anteckning: "77-12-08 Groth orienterat KMI om Telub. KMI avrått och påpekat att samråd borde ske med FÖ." Holgersson vill påpeka att denna anteckning som Rosenius har gjort inte behöver betyda att Rosenius i december 1977 har orienterat handelsministern om Telubärendet. Det var nämligen mycket vanligt att KMI blev uppringd av tjänstemän på UD sedan de där hade fått någon förfrågan om krigsmaterielexport. KMI brukade då orientera om de regler som gällde. Rosenius anteckning tyder på att Rosenius till Groth har givit det beskedet att KMI avrådde från Telubs planer men att ärendet närmast berörde försvarsdepartementet. Rent allmänt vill Holgersson säga att Rosenius gjorde mycket noggranna anteckningar om sina åtgärder.

Nästa gång Holgersson hörde talas om Telubärendet var den 14 februari 1979 då Dahlberg hade varit på besök hos handelsminister Cars. Holgersson har en minnesbild av att Rosenius efter sammanträdet berättade om detta och Rosenius var då mycket upprörd över Cars uppträdande och över den behandling Dahlberg hade fått. Holgersson kan inte minnas att Rosenius vid det tillfället berättade något om vad som i sak hade avhandlats vid detta sammanträde. Den närmaste tiden därefter fördes inom departementet en viss diskussion om vilka möjligheter det fanns att stoppa affären men Holgersson var egentligen inte involverad i dessa samtal. Holgerssons delaktighet sträckte sig inte längre än att han vid någon kafferast kom att delta i en sådan diskussion.

Bland KMI:s handlingar finns också en promemoria upprättad av Rosenius den 9 februari 1979. Efter vad Holgersson kan förstå har Rosenius efter det sammanträde som den dagen hölls på UD skrivit denna promemoria och avsikten var att den skulle ligga till grund för det sammanträde som sedan ägde rum med Dahlberg den 14 februari. Enligt en anteckning på denna promemoria har den samma dag dvs. den 9 februari överlämnats till Cars.

Man kan fråga sig varför KMI har kommit att figurera så mycket i Telubaffären trots att utbildningsfrågan inte är ett ärende för KMI. Holgersson vill som förklaring här till anföra att Carl-Johan Groth redan i december 1977 hade kontaktat KMI efter det att Groth hade haft sitt första samtal med Dahlberg. Eftersom Dahlberg uppenbarligen hade vidare planer än utbildningsprojektet, planer som innehöll tankar på export av "hårdvara" till Libyen, tog Dahlberg kontakter med KMI. Rosenius blev en naturlig kontaktpunkt för Dahlberg i regeringskansliet och framför allt i handelsdepartementet. Vid dessa kontakter har man dock inte diskuterat så mycket den aktuella utbildningen utan vid dessa tillfällen har man alltså framför allt diskuterat andra projekt, som inte kommit till stånd.

Den promemoria som KMI upprättade den 15 juni 1979 angående utbildning av libysk militär personal vid Telub i Växjö kan mycket väl ha tillkommit på direkt beställning av statsrådsberedningen inför statsminister Ullstens besök i Växjö. Holgersson känner dock inte till något om detta.

Rosenius insjuknade vid midsommar 1979 och Holgersson kom sedan att vikariera på tjänsten som krigsmaterielinspektör. Det var i denna egenskap som Holgersson deltog i det sammanträde som ägde rum hos handelsminister Staffan Burenstam Linder i november 1979 i närvaro av Eric Malmberg och Dahlberg. Holgersson har upprättat en promemoria över vad som förekom vid detta besök. Promemorian sammanställdes troligen den 19 november 1979.

Holgersson fick det bestämda intrycket att Burenstam Linder inte kände till något om Telubs planer innan detta sammanträde ägde rum. Burenstam Linder frågade nämligen efter det att mötet hade avslutats Holgersson vad denne kände till om utbildningen. Holgersson berättade då om de kontakter han hade haft med Dahlberg i ärendet tidigare och vad han i övrigt hade för kännedom om ärendet.

Avsikten med Dahlbergs och Malmbergs besök hos handelsministern var att Dahlberg ville ge en allmän information om det industribesök som planerades från Libyen. När de vid sammanträdet kom in på Libyenfrågan var Burenstam Linder förhållandevis skarp i sin ton. Burenstam Linder sade bl. a. att är det en sak han hesiterar inför så är det landet Libyen. Burenstam Linder ville bestämt avråda Dahlberg från att ha alltför täta kontakter med libyerna. Burenstam Linder gav också Holgersson i uppdrag att ta kontakt med UD för att på så sätt informera dem om de pågående projekten. Burenstam Linder ville nämligen påpeka för UD att det inte var lämpligt att man därifrån stöttade de aktuella projekten. Hade Holgersson då känt till det efterspel som skulle komma till Telubs affärer med Libyen så hade han givetvis mer utförligt redogjort för samtalet i denna del av promemorian.

Nästa skede i Telubaffären inträffade i januari 1980 då det framställdes en enkel fråga i riksdagen till handelsministern angående den pågående utbildningen. Burenstam Linder svarade på frågan den 22 januari 1980. Svaret på frågan har inte förberetts hos KMI utan på enheten UHD 3. Holgersson själv var sjuk när frågesvaret förbereddes.

Burenstam Linder lämnade den 20 mars 1980 svar i riksdagen på en ny fråga som rörde Telub. När detta svar förbereddes i departementet publicerades i tidningen Expressen en artikel där man påstod att Telub planerade en brett upplagd utbildning av libysk militär. Artikeln illustrerades med bilder av bl. a. militärflygplan och motortorpedbåtar. Artikeln publicerades den 18 mars 1980. För att få underlag till frågesvaret hade dåvarande krigsmaterielinspektören Sven-Olof Olin kallat till sig Dahlberg och Frank Stage från Telub den dagen. När handelsministern fick kännedom om detta besök efter att ha läst artikeln i Expressen kallade handelsministern omedelbart upp Telubledningen till sig för ett samtal. Vid detta samtal deltog från Telub – förutom Dahlberg och Stage – även marknadschefen Ramfors samt från departementets sida förutom handelsministern även statssekreteraren Ulf Dinkelspiel, expeditionschefen/rättschefen Sven Norberg, Olin och Holgersson. UD representerades av Henrik Liljegren och Erik Belfrage från politiska avdelningen. Norberg och Holgersson förde anteckningar vid samtalet och de uppgifter som Dahlberg lämnade då låg sedan till grund för det svar som handelsministern lämnade i riksdagen den 27 mars 1980. Till sammanträdet medförde Dahlberg en pärm som innehöll utbildningsplanen. Innehållet i denna pärm genomgicks vid sammanträdet. Enligt de uppgifter som Dahlberg lämnade var ingen del av den pågående utbildningen militärt inriktad utan helt igenom civil. Norberg frågade Dahlberg om denne var införstådd med vad som menas med krigsmateriel och Dahlberg förklarade att han var väl införstådd med vad som avses med detta begrepp. Som svar på ytterligare frågor försäkrade Dahlberg att någon sådan materiel inte skulle komma till användning vid utbildningen eller på annat sätt omfattas av denna. Även Burenstam Linder ställde åtskilliga frågor till Dahlberg angående innehållet i

utbildningen och förklarade sin situation för Dahlberg och påpekade att de uppgifter han lämnar riksdagen måste vara riktiga och det var därför viktigt att han kunde lita på de uppgifter Dahlberg lämnade. Dahlberg förklarade sig vara helt införstådd med detta.

Holgersson vill också minnas att man avslutningsvis frågade Dahlberg om allt nu verkligen hade kommit fram så att Dahlberg inte dolde något. Dahlberg uppgav då att han inte dolde något utan han hade lämnat en fullständig information om innehållet i utbildningen. Dahlberg kan alltså sägas ha lämnat direkt felaktiga uppgifter vid tillfället efter vad man nu i efterhand känner till om utbildningens innehåll.

Holgersson vill också påpeka att Norberg hade haft tillfälle att ställa frågor till Dahlberg om innehållet i utbildningen vid ett sammanträde som krigsmaterielexportkommittén hade haft med Dahlberg tidigare. Dessutom hade krigsmaterielinspektören Olin gjort ett besök på Telub i Växjö den 21 mars 1980 för att informera sig om den pågående utbildningen inför utarbetandet av frågesvaret till den 27 mars. Därjämte hade man underhandskontakt med företaget under tiden frågesvaret utarbetades. Holgersson vill därför som en sammanfattande bedömning säga att man inom departementet lade ner stor möda och mycket energi för att få fram korrekta uppgifter till de svar som handelsministern lämnade i riksdagen.

Den 21 april 1980 hölls ett nytt sammanträde i Stockholm där Burenstam Linder, industriminister Åsling, Malmberg, Olin, Dahlberg, Liljegren, Holgersson och Donald Drielsma, UHD, deltog. Vid detta sammanträde diskuterade man bl. a. på nytt den pågående utbildningen vid Telub. På UHD har man upprättat en promemoria dagtecknad den 5 maj 1980 över vad som förekom vid detta sammanträde. Holgersson vill för sin del tillägga att Burenstam Linder var skarp i tonen även vid detta sammanträde och Burenstam Linder ansatte Dahlberg mycket hårt för att verkligen förvissa sig om att de uppgifter Dahlberg lämnade var riktiga. Såvitt Holgersson förstår har Dahlberg inte vid något tillfälle nämnt att avtalet eller utbildningsplanen skulle vara sekretessbelagda eller på annat sätt hänvisat till sin tystnadsplikt.

Bilaga 16 Muntlig redogörelse lämnad av Sven Norberg den 3 april 1981

Sven Norberg anför bl. a. följande: Han tjänstgjorde som t. f. departementsråd vid rättssekretariatet i handelsdepartementet från den 8 november 1976 till och med den 31 december 1979. Från och med den 1 januari 1980 tjänstgör han som t. f. expeditionschef/rättschef vid handelsdepartementet. Under år 1979 vikarierade han tidvis på tjänsten som krigsmaterielinspektör (KMI) under Bengt Rosenius sjukdom. Det var dock i första hand numera t. f. departementsrådet Jörgen Holgersson som vikarierade för Rosenius men Norberg uppehöll tjänsten under tider då Holgersson var ledig.

Norberg hörde talas om företaget Telub första gången sommaren 1978 då han deltog i en kurs på försvarshögskolan. Första gången han hörde talas om den s. k. Telubaffären var i februari 1979. Rosenius berättade då helt kort vid ett samtal i kafferummet om vad som hade förekommit vid Benkt Dahlbergs besök hos Hadar Cars den 14 februari 1979. Rosenius var upprörd över hur Cars hade förgått sig mot Dahlberg vid samtalet. Vad samtalet mellan Cars och Dahlberg i sak hade rört sig om fick inte Norberg reda på vid detta tillfälle men han förstod att det rörde sig om någon affär med Libyen som Cars ogillade.

Norberg fick ingen egentlig information om Telubärendet och hade heller inte anledning att sätta sig in i affären förrän i november 1979. Under sommaren 1979 hade man inom departementet utarbetat direktiven för krigsmaterielexportkommittén. Under arbetet med dessa direktiv, vilket leddes av dåvarande t. f. expeditionschefen/rättschefen Lars Jonson, nämndes inte Telub över huvud taget. Direktiven berörde enbart export av krigsmateriel och utbildningsfrågor berördes inte alls i sammanhanget.

Med begreppet "övnings- och utbildningsanordningar" i direktiven avsågs inte undervisning utan anordningar som används vid militär utbildning, t. ex. målskjutningsramper, träffindikatorer och simulatorer av olika slag. Att krigsmaterielexportkommittén sedan fått anledning att beröra Telubärendet beror på att handelsminister Staffan Burenstam Linder i början av december 1979 kontaktade utredningens ordförande Sven Andersson för att höra om utredningen skulle titta på frågan om export av utbildning. Andersson förklarade att krigsmaterielexportkommittén skulle titta på frågan utan att några formella tilläggsdirektiv behövde utfärdas.

Att Norberg i november 1979 fick anledning att närmare sätta sig in i Telubärendet berodde på att han då vikarierade som KMI. Han fick härvid en hel del frågor från utrikesdepartementet och försvarsdepartementet om ärendet beroende på att dessa departement i sin tur var ansatta av frågor från

massmedia. Ett annat projekt som var aktuellt vid den tiden var utbildning av libyer vid lantmäteriverket. Med anledning av de förfrågningar som hade kommit från försvarsdepartementet sände han den 29 november 1979 över en del handlingar till statssekreteraren Sven Hirdman.

Den 9 januari 1980 deltog Norberg i krigsmaterielexportkommitténs sammanträde med företrädare för bl. a. FFV. FFV företrädades av generaldirektören Eric Malmberg. Även Dahlberg var närvarande vid detta sammanträde och Dahlberg redogjorde då för Telubs verksamhet och för det aktuella utbildningsprojektet avseende libyska ungdomar. Dahlberg uppgav att det rörde sig om utbildning av 96 elever från Libyen under fyra år och att avtalet var värt 135 milj. kronor. I sina anteckningar från detta sammanträde har Norberg särskilt noterat att Dahlberg uppgav att det låg i linje med bolagets affärsidé att exportera utbildning och närliggande tjänster till utvecklingsländer. Dahlberg redogjorde också i korthet för hur avtalet hade kommit till och berättade då bl. a. att avtalet hade tecknats med det libyska försvarsdepartementet. Vid tillfället gavs det också möjlighet att ställa frågor till Dahlberg om utbildningen. Norberg frågade då Dahlberg om denne var införstådd med det författningsmässiga begreppet krigsmateriel och det uppgav sig Dahlberg vara. Som svar på en följdfråga förklarade Dahlberg att det i utbildningen inte ingick något som helst inslag som innebar utbildning på krigsmateriel. Över huvud taget skulle det inte förekomma utbildning på någon materiel som hade hemlighetsgrad. Radarutbildningen skulle t. ex. endast avse den civila sidan av L M Ericssons tillverkning. Det rörde sig enligt Dahlberg om en utbildning som också skulle ha kunnat ges på annat håll i Sverige under förutsättning att libyerna hade behärskat svenska språket. Dahlberg uppgav vidare att eleverna under utbildningstiden sorterades under libyska försvarsmyndigheter. Anledningen till att Telub hade vänt sig till utrikesdepartementet med en förfrågan var enligt Dahlberg att kunden var utrikespolitiskt intressant. Dahlberg berättade att libyerna hade pengar och var intresserade av att bygga upp en fungerande administrativ apparat men att de i Libyen inte hade några egna utbildningsanstalter för sådana ändamål.

Den information som Norberg hade erhållit vid detta sammanträde förde han vidare till Burenstam Linder när frågesvaret till den 22 januari 1980 förbereddes inom departementet. Burenstam Linder fick alltså kännedom om att Telub hade slutit ett avtal med militära myndigheter i Libyen och att det var dessa myndigheter som skulle ta ut de ungdomar som skulle delta i utbildningen vid Telub men att utbildningen inte skulle innehålla några egentliga militära inslag eller avse något som var krigsmateriel.

Med anledning av nya enkla frågor i riksdagen och ytterligare tidningsartiklar kallade Burenstam Linder till sig Dahlberg för ett sammanträde den 18 mars 1980 för att ta reda på vad som egentligen försiggick vid Telub. Från handelsdepartementets sida deltog vid detta tillfälle förutom Burenstam Linder och Norberg även statssekreteraren Ulf Dinkelspiel, KMI Sven-Olof Olin och Holgersson. Dahlberg fick vid detta tillfälle på nytt redogöra för innehållet i den pågående utbildningen. Dahlberg uppgav att det förekom fyra olika utbildningslinjer, nämligen en administrativ byråkratisk utbildningslinje och tre linjer innehållande tekniska specialiteter såsom radar, kommunikation och data. Beträffande radarutbildningen uppgav Dahlberg att denna skulle omfatta 4 200 timmar radarteknik men att ingen krigsmateriel skulle

komma till användning i utbildningen. Dahlberg uppgav att uppdragsgivare var Military Procurement i Libyen. Dahlberg visade också en pärm som innehöll utbildningsplanen och deltagarna i sammanträdet fick tillfälle att bläddra igenom den. Olin gick också igenom innehållet i denna pärm. Representanterna från handelsdepartementet ställde åtskilliga frågor till Dahlberg och pressade honom på svar och de hade ingen anledning att misstänka att Dahlberg lämnade oriktiga uppgifter vid detta tillfälle. Beträffande de bilder av stridsflygplan och motortorpedbåtar som hade publicerats i Expressen förklarade Dahlberg att detta var ett projekt som hade förkastats. Detta projekt hade aldrig gått längre än till försättsbladen. Med hänsyn till att libyerna skulle rekryteras från militära myndigheter frågade Norberg Dahlberg om det i utbildningen ingick något som kunde betraktas som utbildning på krigsmateriel men detta förnekade Dahlberg. Det var enligt Dahlberg fråga om helt civil teknisk utbildning även om uppdragsgivaren var en militär myndighet. Dahlberg uppgav att han inte med säkerhet visste huruvida libyerna var militärer eller om dessa enbart hade rekryterats genom de militära myndigheternas försorg. Det var i vart fall inte fråga om utbildning direkt avsedd för den militära organisationen enligt Dahlberg men hela administrationen i Libyen kunde ju betraktas som militär.

Någon vecka efter detta sammanträde på handelsdepartementet gjorde KMI Olin ett besök på Telub i Växjö för att på plats gå igenom utbildningsplanen mera i detalj. Olin fann emellertid inget anmärkningsvärt vid detta besök.

Norberg hade därefter ingen egentlig kontakt med Telubärendet, frånsett att han under våren 1980 avgav en skrivelse till konstitutionsutskottet inför dess granskning av Telubärendet, förrän han i januari 1981 blev informerad om det militära innehållet i utbildningsplanen.

Bilaga 17 Muntlig redogörelse lämnad av Sven-Olof Olin den 7 maj 1981

Sven-Olof Olin anför bl. a. följande: Han var krigsmaterielinspektör (KMI) under tiden den 1 mars 1980 – den 31 januari 1981 och hade varit i tjänst endast några dagar då Telubs försäljning av fjärrstyrningsutrustning m. m. till ett Cypemvarv för mindre båtar avsedda för Libyen dök upp och påkallade hans intresse.

Med anledning av de uppgifter som hade publicerats i pressen angående denna försäljning av Telubs fjärrstyrningsutrustning för vidare befordran till Libyen kallades bl. a. Benkt Dahlberg till ett sammanträde i handelsdepartementet den 18 mars 1980 där förutom handelsminister Staffan Burenstam Linder även Olin, expeditionschefen/rättschefen Sven Norberg och departementsrådet Jörgen Holgersson deltog. Vid sammanträdet diskuterades i första hand således den aktuella "båtaffären" men man kom i sammanhanget också in på utbildningsprojektet angående de libyska ungdomarna. Man diskuterade rent allmänt om utbildningen och dess innehåll och Dahlberg hade med sig en pärm som innehöll utbildningsplanen, vilken förevisades. Pärmens innehåll emellertid mycket knapphändiga uppgifter om utbildningens innehåll och det var därför svårt att endast med ledning av innehållet i denna bilda sig någon uppfattning om det fanns något militärt inslag i utbildningen. Såväl Olin som övriga från handelsdepartementet ställde emellertid frågor till Dahlberg. Olin ställde en direkt fråga till Dahlberg om det ingick utbildning på militär materiel eller inte i den redan kontrakterade utbildningen. På denna fråga svarade Dahlberg ett klart nej. Det förekom inga militära inslag i utbildningen. Olin förklarade för Dahlberg att det var väsentligt att handelsministern verkligen erhöll korrekta uppgifter om utbildningen och Dahlberg försäkrade på nytt att det inte förekom några militära inslag i utbildningen. Vad som särskilt diskuterades var det faktum att det i pressen hade förekommit bilder – försättsblad – av militära flygplan, motortorpedbåtar, robotar m. m. som skulle ingå i en utbildningsplan. Dahlberg förklarade då att dessa bilder tillhörde ett projekt som hade förkastats redan på ett tidigt stadium sedan Dahlberg vid ett tidigare besök hos Burenstam Linder fått klart för sig att denne inte önskade att Telub skulle ge sig in i några affärer med Libyen som innehöll militära inslag.

Med anledning av uppgifterna om fjärrstyrningsutrustningarna hade Olin redan tidigare bestämt sig för att göra ett besök på Telub i Växjö för att gå igenom utrustningarna och söka få en uppfattning om materielens civila karaktär. Detta besök ägde rum den 21 mars 1980. När Olin ändå var i Växjö passade han – efter önskemål från Burenstam Linder – också på att ställa frågor

om den pågående utbildningen och att ytterligare informera sig om innehållet i denna. Den huvudsakliga tiden av besöket ägnades emellertid åt att undersöka utrustningarna. Efter denna undersökning besökte Olin Dahlberg på dennes tjänsterum och fick där på nytt tillfälle att gå igenom den pärm som innehöll utbildningsplanen. Vid tillfället fanns även kontraktet med Libyen framlagt på bordet men detta var avfattat på arabiska och engelska och Olin hade varken möjlighet, tid eller befogenhet att gå igenom detta. Eftersom uppgifterna om utbildningens innehåll var mycket vaga och ofullständiga bad Olin att Dahlberg skulle upprätta en promemoria angående utbildningens innehåll i stora drag. Olin erhöll också denna promemoria per post ett par dagar senare. Promemorian som är dagtecknad den 24 mars 1980 är undertecknad av Roland Larsson, vilken var ansvarig för utbildningen. Till promemorian fanns emellertid fogat ett följebrev som var undertecknat av Dahlberg. I PM anges att utbildningen avser enbart civil kommersiell materiel. Olin vill också framhålla att man vid besöket i Växjö berättade för honom att de libyer som hade kommit dit hade betydligt lägre kunskapsnivå än vad som hade angivits. Olin fick således den uppfattningen att det inte rörde sig om militär personal i egentlig mening och att det ej heller var fråga om militär utbildning.

Olin redovisade sedan sina iakttagelser och vad som hade framkommit genom den promemoria som hade upprättats av Telub för Burenstam Linder i samband med en veckoberedning.

Den 21 april 1980 ägde ett nytt sammanträde rum på handelsdepartementet med bl. a. Dahlberg. Den promemoria som finns upprättad över vad som förekom vid detta sammanträde ger enligt Olins uppfattning en korrekt beskrivning av vad som förekom vid detta tillfälle. Dahlberg lämnade inga nya uppgifter om utbildningens innehåll utan vad som framkom var helt i enlighet med vad som tidigare hade berättats och beskrivits i Telubs PM av den 24 mars 1980. Burenstam Linder var skarp i tonen mot Dahlberg och förklarade att det var nödvändigt att Dahlberg nu verkligen lämnade helt korrekta uppgifter om utbildningens innehåll. Olin hade vid sin undersökning av fjärrstyrningsutrustningarna fått intrycket att Dahlberg inte hade lämnat fullständiga uppgifter om denna affär utan Olin hade fått fram kompletterande uppgifter när han hade vänt sig till olika berörda företag med förfrågningar. Det är mot denna bakgrund man skall se den fråga som Burenstam Linder ställde till Dahlberg (sista stycket på s. 3 i promemorian) om Telub hade något annat projekt på gång som Burenstam Linder inte kände till.

Olin hade åtskilliga samtal med Burenstam Linder om Telubärendet i samband med att frågesvaren till riksdagen utarbetades i departementet. Enligt Olins uppfattning försökte Burenstam Linder verkligen förvissa sig om att han hade erhållit fullständig information om Telubärendet innan han svarade på någon fråga i riksdagen.

Den 22 december 1980 kom generaldirektör Eric Malmberg upp till Olin och berättade att man hade funnit en ny pärm angående den pågående utbildningen vid Telub. Malmberg berättade att man skulle tillsätta en intern utredning som skulle försöka klargöra innehållet i den nya pärmen och om innehållet i denna ingick i avtalet. Olin förklarade för Malmberg att man fick återkomma från Telubs sida så snart denna utredning var färdig och att man kunde fortsätta med utbildningen tills vidare under förutsättning att denna fortfarande var helt civil och enligt den redogörelse som Telub tidigare givit

handelsministern. Den 22 januari 1981 ringde generaldirektör Olle Lund upp Olin och informerade honom om innehållet i den nyupptäckta pärm. Lund uppgav också att innehållet i denna pärm ingick i det kontrakt som Telub hade tecknat med den libyske kunden. Av de uppgifter Lund lämnade framgick det klart att den utbildning, som fanns upptagen i nämnda pärm, innehöll militära inslag. Man räknade med att om ca en vecka vara beredda att framlägga resultatet av utredningen. Endast styrelsen för Telub var informerad. Olin informerade den 30 januari 1981 Burenstam Linder om de nya uppgifter som hade framkommit. Dagen efter ägde en stor genomgång rum på handelsdepartementet.

Statens
konst
november
hans
krig
han
Dotter
genom
Dahl
varför
hade
länna
samt
N. a. B.
Dahl
hade
mot
avtals
affär
ringar
inrikt
ryms
inrikt
planer
vid de
ritar
Linder
anden
miska
AÖd. B.
taget
tidans
inve
an de
delins
1979
skras

Bilaga 18 Muntlig redogörelse lämnad av Staffan Burenstam Linder den 6 maj 1981

Staffan Burenstam Linder anför bl. a. följande: Första gången han kom i kontakt och över huvud hörde talas om den s. k. Telubaffären var den 12 november 1979. Sedan Burenstam Linder på hösten 1979 hade utsetts till handelsminister i regeringen Fälldin II ville han informera sig om de stora krigsmaterielexporterande företagens affärer och av denna anledning hade han kallat till sig företrädare för förenade fabriksverken (FFV) för ett samtal. Detta samtal ägde alltså rum den 12 november 1979. FFV företrädades av generaldirektören Eric Malmberg, vilken hade bett att få medföra Benkt Dahlberg, vd i Telub AB. Från början var Burenstam Linder undrande till varför Dahlberg skulle komma med eftersom Telub inte var ett företag som hade tillstånd att tillverka krigsmateriel. Det visade sig att Dahlberg ville lämna en redogörelse för ett utbildningsprojekt angående libyska ungdomar samt för ett antal kontakter som Dahlberg hade haft med Libyen avseende bl. a. försäljning av krigsmateriel. Beträffande utbildningsprojektet omtalade Dahlberg att det rörde sig om utbildning av ett 90-tal libyer. Avtal om detta hade träffats i mars 1979 mellan Telub och Military Procurement, Libyens motsvarighet till försvarets materielverk. Dahlberg uppgav att han innan avtalet hade tecknats hade fått klartecken från utrikesdepartementet att gå in i affären. Beträffande innehållet i utbildningen fick Burenstam Linder försäkringar både av Dahlberg och av Malmberg om att utbildningen var helt civilt inriktad och avsåg att ge libyerna teknisk kompetens motsvarande svensk gymnasieutbildning. Utbildningsprojektet kom dock inte att diskuteras mera ingående utan den huvudsakliga uppmärksamheten ägnades i stället åt Telubs planer på att exportera hårdvara till Libyen. Burenstam Linder konstaterade vid detta tillfälle att avtal om utbildningen redan var ingånget och att detta avtal var bindande. Beträffande Telubs övriga planer förklarade Burenstam Linder att vapenexport till Libyen var helt utesluten. Burenstam Linder underströk att exempelvis besök av libyska militärer bara skulle leda till missuppfattning på ömse håll och att ett sådant besök inte kunde ges officiellt stöd. Burenstam Linder framförde också som sin mening att Telub över huvud taget borde avhålla sig från alla projekt med militär anknytning eftersom sådana allvarligt kunde störa andra stora projekt som svenska företag var invecklade i med Libyen. Från sammanträdet med Malmberg och Dahlberg har departementsrådet Jörgen Holgersson som då tjänstgjorde som krigsmaterielinspektör (KMI) upprättat en promemoria dagtecknad den 12 november 1979. Av denna promemoria framgår det huvudsakliga innehållet i de diskussioner som fördes. På Burenstam Linders uttryckliga önskan har

Holgersson kompletterat promemorian med uppgifter om vad Burenstam Linder sade om att Telub borde avhålla sig från militära projekt. Denna komplettering fick följande utformning. "SBL (Staffan Burenstam Linder) uttrycker ett allmänt avrådande mot projekt med militär anknytning. UD, Pol II, ger ambassaden instruktioner." Hade Burenstam Linder då vetat vad han nu känner till om Telubaffären hade han förmodligen bett Holgersson att mer utförligt redogöra för innehållet av samtalet i denna del.

Burenstam Linder har tagit del av den promemoria som upprättades den 6 december 1979 på utrikesdepartementet Pol II av departementssekreteraren Erik Belfrage angående Telubärendet. I promemorian redogörs för ett sammanträffande mellan statsministern och Israels ambassadör, vilket ägde rum den 5 december 1979. Burenstam Linder minns att han vid något tillfälle har läst igenom promemorian och att han har reagerat inför de uppgifter den innehöll och då särskilt när det talas om att saken visade sig ha ett militärt intresse och att den personal som skulle utbildas var militärer. Burenstam Linder sade sig emellertid att det är skillnad på militärer och militärer. Han var medveten om att de libyer som utbildades vid Telub hade uttagits till utbildningen av Military Procurement men frågan var om personer som tas ut till en civil utbildning i Sverige av denna myndighet därigenom automatiskt blir att anse som militärer. Burenstam Linder hade ju fått upplysningar av Dahlberg om att utbildningen var helt civilt inriktad och därför ställde han sig en smula frågande inför ordvalet i promemorian.

I början av december 1979 inleddes en serie av tidningskrivierier angående den planerade utbildningen av libyer i Växjö. I samband därmed förekom också i pressen en del uttalanden av olika statsråd rörande utbildningen. Inom regeringen diskuterades frågan och man kom överens om att Burenstam Linder som ansvarig för våra handelsrelationer med Libyen skulle åta sig att utåt svara på frågor angående utbildningen. Detta beslut fattades också mot bakgrund av att ett möte med den svensk-libyska blandade kommissionen angående handelsutbytet mellan länderna skulle äga rum i Libyen i mitten av december 1979. Detta sammanträde med den blandade kommissionen var för övrigt det första där handelsministern skulle fungera som ordförande för den svenska delegationen. Tidigare hade ordförandeskapet legat på generaldirektörsnivå.

Genom den pressdebatt som hade startats med anledning av det aktuella utbildningsprojektet hade den principiellt intressanta frågan aktualiserats om militärt inriktad utbildning av utländsk personal i Sverige skulle jämföras med krigsmaterielexport och sålunda omfattas av tillståndsplikt. Med anledning härav ringde Burenstam Linder upp ordföranden i krigsmaterielexportkommittén, Sven Andersson, omkring den 10 december 1979 för att förhöra sig om Andersson ansåg sig behöva tilläggsdirektiv för att utreda detta problem. Andersson förklarade att utredningen skulle ta upp frågan utan att några formella tilläggsdirektiv behövde utfärdas.

Innan Burenstam Linder den 22 januari 1980 besvarade den första frågan i riksdagen angående utbildningen vid Telub hade han fått information av expeditionschefen/rättschefen Sven Norberg om vad Dahlberg hade uppgivit angående utbildningens innehåll inför krigsmaterielexportkommittén vid ett sammanträde där den 9 januari 1980. Norberg hade för Burenstam Linder uppgivit att Dahlberg hade försäkrat att utbildningsprojektet var helt civilt

inriktat samt att utbildningen kunde jämföras med den utbildning som erhöles vid vilket tekniskt gymnasium som helst.

I mars 1980 publicerades i Expressen ytterligare material rörande Telub av den innebörden att utbildningen skulle ha militärt innehåll. Artikeln i tidningen illustrerades med bilder av bl. a. flygplan och motortorpedbåtar. Med anledning av dessa uppgifter kallade Burenstam Linder till sig Dahlberg och ytterligare två personer från Telub, nämligen Frank Stage och Göran Ramfors, för ett sammanträde härom. Företrädarna för Telub försäkrade att utbildningsprojektet angående libyska ungdomar var helt civilt inriktat och att de uppgifter som hade publicerats i pressen rörde ett annat projekt som redan hade förkastats. Vid tillfället ställde såväl Burenstam Linder som Norberg, Holgersson och KMI Sven-Olof Olin ett antal frågor till Dahlberg och denne försäkrade på nytt att utbildningen var helt civilt inriktad. Burenstam Linder vill framhålla att han och övriga närvarande ställde så många frågor som de över huvud taget kunde komma på till Dahlberg och att de hela tiden fick helt entydiga svar nämligen att det inte förekom något som helst militärt inslag i utbildningen utan att den var allt igenom civil. Vid detta sammanträde på handelsdepartementet hade Dahlberg med sig en pärm som innehöll utbildningsplanen. Dahlberg lade upp pärmen på bordet och de närvarande fick tillfälle att gå igenom denna. Burenstam Linder bläddrade igenom pärmen men hade ingen möjlighet att genast sätta sig in i alla detaljer. Olin tittade också igenom pärmen. Burenstam Linder gav Olin i uppdrag att vid ett besök på Telub i Växjö mer noggrant gå igenom utbildningsplanen och sedan informera Burenstam Linder därom. Olin besökte sedan Telub den 21 mars 1980. Olin upprättade en promemoria över vad som hade framkommit vid besöket och lämnade sedan en rapport till Burenstam Linder över vad han hade kunnat iaktta. Olin hade inte kunnat finna spår av att utbildningen skulle innehålla någonting annat än vad Dahlberg tidigare hade uppgivit. Det material som Burenstam Linder nu har redovisat låg således till grund för det svar som han lämnade i riksdagen den 27 mars 1980.

Den 21 april 1980 ordnades på Burenstam Linders initiativ ytterligare ett möte på handelsdepartementet där Malmberg och Dahlberg var närvarande. Burenstam Linder hade också bett industriminister Åsling att närvara eftersom Telub är ett statligt bolag som sorterar under industridepartementet. Även vid detta tillfälle försäkrades det från Dahlbergs och Malmbergs sida att tidigare lämnade uppgifter angående utbildningen var korrekta.

Den 30 januari 1981 fick Burenstam Linder information av KMI Olin om den nya utveckling som saken hade tagit sedan det hade avslöjats att det fanns en hemlig del av utbildningsplanen. Burenstam Linder infomerade redan samma dag statsministern och flera andra ministrar om vad som hade framkommit.

Bilaga 19 Uppteckning av telefonsamtal med Stig Elvemar ang. tillkomsten av brev 1978-01-11 från ambassadör Bengt Holmquist till departementsrådet Carl-Johan Groth

Elvemar uppger bl. a. följande: Han vill inledningsvis påpeka att han inte har kvar några minnesanteckningar från den aktuella tiden.

Första gången Elvemar hörde talas om Telubs aktiviteter i Libyen var en eller två dagar före den 11 januari 1978. Benkt Dahlberg och en medhjälpare till Dahlberg, vars namn Elvemar nu har glömt, kom då upp på ambassaden i Tripoli för att informera om de förhandlingar som pågick mellan Telub och den libyska försvarsmakten. Besöket på ambassaden inleddes med att Dahlberg och hans medhjälpare gjorde en artighetsvisit hos ambassadör Bengt Holmquist, som då var ganska ny i Libyen. Därefter satte sig Dahlberg, medhjälparen och Elvemar ner i Elvemars tjänsterum för att mer i detalj gå igenom det aktuella projektet. Dahlberg hade med sig en del prospekt och ritningar som han förevisade. Elvemar minns att Dahlberg bl. a. visade upp ritningar till en blivande skolbyggnad i Växjö. Av de uppgifter Dahlberg lämnade framgick det klart att det var fråga om utbildning av militär personal. Till en början skulle eleverna erhålla en grundläggande teknisk utbildning varjämte de skulle undervisas i språk. Mot slutet av utbildningen skulle dock de förvärvade kunskaperna utnyttjas för militära applikationer. Dahlberg nämnde ett antal teknikområden som skulle ingå i utbildningen, bl. a. robotteknik. "Missiles" nämndes också i sammanhanget. De militära tillämpningsövningarna skulle alltså komma först mot slutet av utbildningstiden. Enligt Elvemars uppfattning rörde det sig om en väldigt sofistikerad utbildning, men Elvemar är inte militär utan hans bedömning sker som lekman på området. Elvemar fick inte intryck av att det skulle ingå någon utbildning på "hårdvara" i Sverige utan det var fråga om en rent teoretisk utbildning. Det framgick emellertid av Dahlbergs uppgifter att libyerna efter hemkomsten skulle utnyttja sina kunskaper för militära ändamål. Elvemar minns att han reagerade ganska starkt inför de uppgifter Dahlberg lämnade. Elvemar tyckte att det var märkligt att ett statligt svenskt företag hade så intima kontakter med den libyska försvarsmakten att denna kunde sända militärer på utbildning till en skola i Växjö.

Dahlberg nämnde också att den libyska försvarsmakten hade bett honom undersöka möjligheten att rekrytera pensionerade svenska officerare för tjänstgöring i Libyen.

Sedan samtalet med Dahlberg och dennes medhjälpare hade avslutats gick Elvemar in till Holmquist och meddelade denne vad som hade kommit fram. Elvemar framhöll att de uppgifter Dahlberg hade lämnat var av sådan karaktär att man borde rapportera om saken till Stockholm. Detta höll Holmquist med

om och Holmquist gav Elvemar i uppdrag att sätta upp en skrivelse till utrikesdepartementet. Holmquist och Elvemar diskuterade något formerna för meddelandet till Stockholm och till vem det skulle ställas. Elvemar skrev sedan ett utkast till ett brev och lämnade detta till Holmquist. Holmquist kan ha gjort några smärre korrigeringar i texten och troligen har Holmquist också lagt till det avsnitt som berör kontakterna med USA:s Chargé d'affaires men i övrigt godtog Holmquist det utkast Elvemar hade gjort upp.

De uppgifter som Dahlberg lämnade vid samtalet med Elvemar låg således till grund för det brev som upprättades den 11 januari 1978 och som ställdes till Carl-Johan Groth. Det är alltså Elvemar som i huvudsak har skrivit brevet även om det är Holmquist som har undertecknat det. Elvemar hade inte tillgång till annan information vid tillfället än den som Dahlberg och dennes medhjälpare hade lämnat.

Den svenska ambassaden försökte undvika att ha någon direktkontakt med de libyska försvarsmyndigheterna och Elvemar har således inte fått någon information om projektet från det hållet.

Elvemar lämnade Libyen en kort tid senare och var inte kvar där när kontraktet undertecknades. Elvemar träffade för övrigt inte Dahlberg mer än vid detta tillfälle.

Bilaga 20

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Enhet II

PROMEMORIA

1977-12-09

FÖRTROLIGT

Ifrågasatt utbildning i Sverige för libysk militär personal

Teleunderhållsbolaget (TELUB), Växjö, helägt dotterbolag till Förenade Fabriksverken (FFV), har genom dess verkställande direktör, Benkt Dahlberg, velat inhämta utrikesdepartementets uppfattning i följande fråga.

Libyen önskar sluta avtal med företaget angående utbildning i Sverige för 40 personer under tre läsår (9 månader i Sverige och 3 månader i hemlandet) i elektronik och systemteknik. Gruppen skulle utgöras av militär personal men utbildningen avser civila ämnen. Syftet med utbildningen är dock att utbilda personal för luftbevakningsuppgifter och annan elektronisk bevakning.

Eftersom gruppen skulle uppträda civilt i Sverige erfordras inget tillstånd från FKE.

Direktör Dahlberg upplyser vidare att företaget som en följd av utbildningsprogrammet räknar med att i framtiden få sälja konsulttjänster i Libyen.

Från Libyens sida finns också intresse för att TELUB skulle organisera utbildning på en mera elementär nivå för några

hundratals personer i Libyen. Detta saknar företaget dock kapacitet för att åtaga sig.

Direktör Dahlberg avser besöka Libyen före jul för ytterligare diskussioner i frågan.

Carl-Johan Groth

Bilaga 21

KUNGL. SVENSKA AMBASSADEN

1978-01-11

TRIPOLI

Handläggare: amb.sekr. Elvemar

Departementsrådet Groth
Politiska avdelningen
UTRIKESDEPARTEMENTET

STRÄNGT FÖRTROLIGT

Sverige och den libyska krigsmakten

Broder,

Jag vill med dessa rader fästa Din uppmärksamhet på ett nytt slag av samarbete mellan den libyska krigsmakten och en del svenska företag som inletts under det senaste året.

Den libyska krigsmakten åtnjuter i den internationella affärsvärlden ett relativt gott rykte för snabba och korrekta betalningar. (Detta rykte delas inte av alla delar av den libyska administrationen). Även en del svenska företag har kunnat ta för sig ur den libyska arméns välfyllda grytor. Det gäller i första hand LM-koncernen (LME, LMS och SRA) som under de två senaste åren fått kontrakt på ett sammanlagt värde av ca 50 miljoner kronor. Kontrakten har gällt sambands- och kommunikationsutrustningar samt tyfonanläggningar.

Det svenska konsultföretaget Uniconsult har just börjat projektera bergsrum för den libyska marinens ryskbyggda u-båtar. Bland andra svenska företag som haft åtminstone preliminära kontakter med det libyska försvaret kan nämnas Saab-Scania, Aga och Barracudaverken. Det är möjligt att även andra svenska företag approcherats av det libyska försvarets aktiva inköpsavdelning, d s k Procurement department.

En annan typ av samarbete av något känsligare slag har emellertid inletts under de senaste månaderna. Under tre höstmånader anordnade Teleplan en kurs i elementär data-teknik för en grupp höga officerare inom Air Defence i Libyen. Enligt vad ambassaden erfarit pågår nu förhandlingar mellan Teleplan och Air Defence om genomförande av en kurs i Sverige för unga libyska officerare i ämnet radarteknik. Kursen skulle eventuellt komma att omfatta flera år.

Det statliga Telub inledde i december förhandlingar om en fyra års kurs i Sverige i ämnet robotteknik för ett 80-tal libyska militärer. Såvitt jag förstår skulle kursen genomföras i form av ett träningsläger i Växjö-trakten. De sammanlagda kostnaderna skulle uppgå till åtskilliga miljoner kronor. Under Telubs besök i Tripoli framfördes också förfrågningar om pensionerade svenska officerare kunde vara intresserade att arbeta i libyen. Bortsett från att värvning i Sverige för annan krigsmakt väl är olaglig inger tanken på libyska militära träningsläger i Sverige och svenska militära rådgivare i Libyen - samarbetande med sovjetiska och kubanska kollegor kan man tro - en viss politisk olust.

I detta sammanhang kan nämnas att USA's Chargé d'affaires i Tripoli redan för några veckor sedan till mig ställde en försiktigt formulerad fråga om svenska leveranser av sofistikerad materiel för libyska krigsmakten.

Enligt vad jag kan förstå har hittills inga svenska bestämmelser förbigåtts - det torde hittills ha rört sig om ma-

teriel som icke är klassificerat som krigsmateriel resp. vanlig teknisk know-how. Inte heller är väl den typ av kurser som hittills diskuterats omgärdade av någon särskild lagstiftning från svensk sida.

Det kan emellertid inte uteslutas att - om samarbetet på detta område utvidgas - att besvärliga frågor kan komma att ställas både inom Sverige och på andra håll. Det redovisade amerikanska intresset kan kanske vara en första indikation på detta.

Avslutningsvis bör kanske påpekas att ambassaden inte i något av de ovan angivna fallen trätt i officiell kontakt med den libyska krigsmakten eller andra libyska myndigheter. Däremot ger vi självfallet de angivna företagen samma allmänna kommersiella service som andra svenska företag och vi har bett dem hålla oss informerade om vidare utveckling. Med tanke på ämnesområdets känsliga natur bedömer jag detta vara särskilt viktigt.

Gott nytt år!

Din tillgivne

Bengt Holmquist

Statens offentliga utredningar 1981

Kronologisk förteckning

1. HS 90: Hälsorisker. S.
 2. HS 90: Ohälsa och vårdutnyttjande. S.
 3. HS 90: Hälso- och sjukvård i internationellt perspektiv. S.
 4. HS 90: Utgångspunkter och riktlinjer för det fortsatta arbetet. S.
 5. Ny arbetstidslag. A.
 6. Översyn av lagen om församlingsstyrelse. Kn.
 7. Lag om vård av missbrukare i vissa fall. S.
 8. Översyn av sjölagen 1. Ju.
 9. Enhetligt huvudmannaskap för högskolan. U.
 10. Datateknik i verkstadsindustrin. I.
 11. Datateknik i processindustrin. I.
 12. Inrikesflyget under 1980-talet. K.
 13. Närradio. U.
 14. Reformerat kyrkomöte, kyrklig lagstiftning m. m. Kn.
 15. Grundlagsfrågor. Ju
 16. Film och TV i barnens värld. U.
 17. Industrins datorisering. A.
 18. Minskat tobaksbruk. S.
 19. Översyn av radiolagen. U.
 20. Omprövning av samvettsklausulen. Kn.
 21. Internationellt patentsamarbete III. H.
 22. Sjukersättningsfrågor. S.
 23. Tekniska hjälpmedel för handikappade. U.
 24. Socialförsäkringens datorer. S.
 25. Bra daghem för små barn. S.
 26. Omsorger om vissa handikappade. S.
 27. Omsorger om vissa handikappade. Sammanfattning, lagförslag, specialmotiveringar. S.
 28. Turism och friluftsliv. Det centrala myndighetsansvaret. Jo.
 29. Forskningens framtid. U.
 30. Forskarutbildningens meritvärde. U.
 31. Avtalsvillkor mellan näringsidkare. Ju.
 32. Fluor i kariesförebyggande syfte. S.
 33. Effekter av investeringar utomlands. I.
 34. Fristående skolor för skolpliktiga elever. U.
 35. Sjukresor. S.
 36. Begravningsverksamheten. Kn.
 37. Företags obestånd II. B.
 38. Om hets mot folkgrupp. A.
 39. Svenk krigsmaterielexport. H.
 40. Prisreglering mot inflation? H.
 41. Prisreglering mot inflation? Bilagor 1-6. H.
 42. Prisreglering mot inflation? Bilagor 7-10. H.
 43. De internationella investeringarnas effekter. I.
 44. Löntagarna och kapitaltillväxten. Slutrapport. E.
 45. Nya medier - text-TV, teledata. U.
 46. Ändringar i förvaltningslagen. Ju.
 47. Hyresgästinflytande på målning och tapetsering. Bo.
 48. Telubaffären. Ju.
-

Statens offentliga utredningar 1981

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Översyn av sjölagen 1. [8]
Grundlagsfrågor. [15]
Avtalsvillkor mellan näringsidkare. [31]
Ändringar i förvaltningslagen. [46]
Telubaffären. [48]

Socialdepartementet

Hälsa- och sjukvård inför 90-talet. 1. Hälsorisker. [1] 2. Ohälsa och vårdutnyttjande. [2] 3. Hälsa- och sjukvård i internationellt perspektiv. [3] 4. Utgångspunkter och riktlinjer för det fortsatta arbetet. [4]
Lag om vård av missbrukare i vissa fall. [7]
Minskat tobaksbruk. [18]
Sjukersättningsfrågor. [22]
Socialförsäkringens datorer. [24]
Bra daghem för små barn. [25]
Omsorgskommittén. 1. Omsorger om vissa handikappade. [26]
2. Omsorger om vissa handikappade. Sammanfattning, lagförslag, specialmotiveringar. [27]
Fluor i kariesförebyggande syfte. [32]
Sjukresor. [35]

Kommunikationsdepartementet

Inrikesflyget under 1980-talet. [12]

Ekonomidepartementet

Löntagarna och kapitaltillväxten. Slutrapport. [44]

Budgetdepartementet

Företags obestånd II. [37]

Utbildningsdepartementet

Enhetligt huvudmannaskap för högskolan. [9]
Närradio. [13]
Film och TV i barnens värld. [16]
Översyn av radiolagen. [19]
Tekniska hjälpmedel för handikappade. [23]
Utredningen om forskningens och forskarutbildningens situation. 1. Forskningens framtid. [29] 2. Forskarutbildningens meritvärde. [30]
Fristående skolor för skolpliktiga elever. [34]
Nya medier – text-TV, teledata. [45]

Jordbruksdepartementet

Turism och friluftsliv. Det centrala myndighetsansvaret. [28]

Handelsdepartementet

Internationellt patentsamarbete III. [21]
Svensk krigsmaterielexport. [39]
Prisregleringskommittén. 1. Prisreglering mot inflation? [40] 2. Prisreglering mot inflation? Bilagor 1–6. [41] 3. Prisreglering mot inflation? Bilagor 7–10. [42]

Arbetsmarknadsdepartementet

Ny arbetstidslag. [5]
Industrins datorisering. [17]
Om hets mot folkgrupp. [38]

Bostadsdepartementet

Hyresgästinflytande på målning och tapetsering. [47]

Industridepartementet

Data- och elektronikkommittén. 1. Datateknik i verkstadsindustrin. [10] 2. Datateknik i processindustrin. [11]
Direktinvesteringskommittén. 1. Effekter av investeringar utomlands. [33] 2. De internationella investeringarnas effekter. [43]

Kommundepartementet

Översyn av lagen om församlingsstyrelse. [6]
Reformerat kyrkomöte, kyrklig lagstiftning m. m. [14]
Omrövning av samvetsklausulen. [20]
Begravningsverksamheten. [36]

KUNGL. BIBL.
1981-09-08
STOCKHOLM

Systematik förteckning
Statsens offentliga utredningar

Arbetsmarknadsförhållanden
Ny arbetslagstiftning
Inkomstskatt och arbetsmarknad
Om den nya lagstiftningen

Arbetsmarknadsförhållanden
Ny arbetslagstiftning
Inkomstskatt och arbetsmarknad
Om den nya lagstiftningen

Kommunikationsförhållanden
Statistiska årsrapport 1980

Ekonomiska förhållanden
Längre än en dag i Stockholm

Budgetförhållanden
Förslaget till budget 1981

Utbildningsförhållanden
Efterarbete för utvärdering
Utvärdering av utbildningsförhållanden
Utvärdering av utbildningsförhållanden
Utvärdering av utbildningsförhållanden
Utvärdering av utbildningsförhållanden
Utvärdering av utbildningsförhållanden
Utvärdering av utbildningsförhållanden
Utvärdering av utbildningsförhållanden

Jordbruksförhållanden
Jorden och skogen i den svenska jordbruksproduktionen

Handelsförhållanden
Internationella handelsförhållanden
Svensk handelspolitik
Paragraf 10 i handelspolitiska bestämmelserna
Förändring av handelspolitiska bestämmelserna
Statistiska årsrapport 1980

Arbetsmarknadsförhållanden
Ny arbetslagstiftning
Inkomstskatt och arbetsmarknad
Om den nya lagstiftningen

KUNGL. BIBL.
1981-09-08
STOCKHOLM

LiberFörlag
Allmänna Förlaget

ISBN 91318-0631
ISSN 0375-2503